

સવાલ સંગ્રહ.

વકીલ તથા વકીલની પરીક્ષાના તેમજ
ડીપાર્ટમેન્ટની પરીક્ષાના ઉમેદવારો માટે
મુખ્યાર્થ હાઈકોર્ટ તથા કાઠીઆવાડમાં થયેલી
વકીલની પરીક્ષા તથા ડીપાર્ટમેન્ટની
પરીક્ષાના સવાલો ઉપરથી

—૦૦૦૦૦૦૦—

પ્રસિદ્ધ કર્તા

વકીલ દામોદરદાસ ભગવાનદાસ
મુશ્તી

કાઠીઆવાડ વકીલ
પ્રાંત અલાવાડ.

—૦૦૦૦૦૦૦—

અમદાવાદ.

માણિકચોક આગળ કાગદીઆળની સામે શાં

હીરાભાઈ પુંજસાના મકાનમાં “અમ

દાવાદ ટાઈમ્સ” પ્રેસમાં

કાળીદાસ સાકળચંદે છાપ્યો.

—૦૦૦૦૦૦૦—

સને ૧૮૮૩

સંવત ૧૯૩૯

કીંમત રૂ૦-૧૨-૦

(આ ગ્રંથ સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા આકટ

પ્રમાણે રજીસ્ટર કરાવ્યો છે.)

પ્રસ્તાવના.

કાયદા પ્રકરણ ઉપરનું અધ્યયન એ ખેશક ખીજા અભ્યાસ કરતાં કઠણ છે. તેમાં મનની ગતી વધારે સ્થીર હોવી જરૂરની છે તથા સ્મરણ શક્તિ તથા રામય સુચકતા અવશ્ય આધારત્વ છે. કાયદા સંબંધીનું નીરપણ સાધારણ વિચારો સાથે સરખાવતાં કૃવળ સ્તુતીપાત્ર છે કેમકે, હરેક વિષય ઉપરના કાયદા ઇનસાફનું ખરું ધારણ ખતાવે છે, તથા સાચુ અને જુઠુ એ બંને એક ખીજાથી જુઠુ પાડવાની મનની ગતીમાં વધારો કરે છે. દેશના તેમજ પ્રજાના સારવ જનીક રીવાજનું જ્ઞાન આપે છે, તથા વધારે જિંમ્મી દૃષ્ટિ એ જોતાં રાજ્ય કરતા તથા પ્રજાના હુકા કેવી રીતે એક ખીજાથી જોડાયેલા છે તેનું વણજ ખતાવે છે એટલું જ નહીં; પણ રાજ્ય કરતાની સરવોપરી સત્તા કાયદા કાનુનોમાં પ્રજાને અંગે કટલી માયાળુ ભરેલી છે તે પણ સુચવી આપે છે. આ દુકા વિશેષણથી સરવ મંડળીના મનુષ્યોના જાણ્યામાં આવશે કે કાયદાનું અનુસંધાન પ્રજાના હિત અરથે તથા સુખ અરથે હરેક જગ્યાએ હોવું જોઈએ. જે વારે રાજ્ય કરતાએ પોતાનું રાજ્ય નીતી તથા રીતી અને એક નિષ્ઠાથી ચલાવવા કાયદા તેમજ ખીજા ઇનસાફનાં ધારણા ધણી મહેનતે પ્રગટ કરેલાં છે તે નાથી વાકેફગારી મળવા માટે સરવ કૃણવણી પામલા મનુષ્યની કુજ છે કે તેનો અભ્યાસ હરદમ કરતાં રહેવો જોઈએ. ફક્ત પછિસા મળવા અરથેજ નહીં પણ, પોતાના બંધામાં સાવચેતી રાખવા તથા કાયદાના નીયમ

તેમજ આધારથી ધંધો ચલાવવા સુગમતા પડે તે માટે પણ અભ્યાસની જરૂર વિશેષ રહી છે. એક વિદ્વાન જડ જી મીં કુંબાલે કહ્યું છે કે:—

Every man must be conversant with the laws with which they are immediately concerned:

“હરેક આદમીની ફરજ છે કે તેઓને હમણા જાણું પડતા કાયદાઓથી માહિતગાર રહેવું જોઈએ.”

આ ટુંકી કેહેવત બહુજ અમુલ્ય છે. હાલમાં કાયદાના હીમાયતી એટલે બારીસ્ટર, સોલીસીટર, પ્લીડર થા વકીલ વિગેરે જોઓએ કાયદાનું જોઈએ તેવું જ્ઞાન મેળવી સમંદથી અગર બાદશાહી ફરમાનથી કુશળતાને હક મેળવોછે તેઓ ખરેખરા કાયદા સંબંધી વિચાર તથા સલાહ પતાવવા કુશળ અને લાયક ગણવામાં આવ્યા થા ધનસાફીની કારણે તેઓને માન સાથે કારટના દના રૂપમાં ખરેખરા મહદગાર ગણેલા છે, આ હોંદો યકી તેમજ અભ્યાસ અને ઊંચી કુળજીના આધારે મંડતા ઉતરતા મળે છે. અને તે પ્રાપ્ત કરવા સારું કાયદા તેમજ કાનુનનું અધ્યયન કરવાની જરૂર પડે છે. જોઓ પોતાનો ધંધો માત્ર આ વિષય ઉપર રાખે છે તે હરદમ હર વખતે હરેક દેશમાં નવા થતા કાયદાને હમણા અભ્યાસ રાખે છે પણ જોઓ બીજા ધંધામાં રોકાયા હોય તેઓ માત્ર ખપ પડતી માહિતી રાખે છે.

ઉપર પ્રમાણે મહત્વ પણ કાયદા સંબંધી રહેલું છે, માટે તેનો અભ્યાસ ખરા મનથી તેમજ મહેનતથી તેમ જ દ્રઢ વિચારથી કરવો જોઈએ. માત્ર અભ્યાસ કાયદાનું ખરું તત્ત્વ સુચવી શકતો નથી પણ, તેના સંબંધી નીયમો

જે અતિ વિસ્તાર રૂપે જીવ જીવ ગુણિમાં રહેલા છે તે નો અનુભવ લીધાથી માલમ પડે છે. હાલમાં કેળવણી ના નિયમ મુજબ લાયકી તેમજ અભ્યાસની ગણના સવાલ જવાબના નિયમથી ગુણ ઉપર થાય છે તે વારે તે ધોરણ આપણે હાથમાં લેવું જોઈએ કે જેથી ધારેલા યત્નમાં પા ર પડી શકવા હરકત ઉત્પન્ન થાય નહીં. આ કારણથી આ કાયદાના વિષય ઉપર અનુભવી તેમજ વિદ્વાન માહા પુરે શોએ પોતાના મનથી તથા મતથી કાયદાની યોજના દ્યા નમાં રાખી વખતો વખત કાયદા વિષય ઉપરની થતી જીવ જીવ પરિક્ષામાં જે જે સવાલો ઉદ્ભવવાને પુછવા સા ર મુકવામાં આવ્યા હોય તેનો સંગ્રહ કરી રાખ્યો હોયતો તે પરીક્ષામાં જનારા ઉદ્ભવવાને પરીક્ષાનું ધોરણ તથા સવાલની ઓક્તશા કરવા તથા તેની શૈલી જાણવા ધારુ જ અગત્યનું છે એવું ધારી આ વખતે એક લઘુ ગ્રંથ વ કીલની પરીક્ષાના “સવાલ સંગ્રહ” એ નામની એપડી સ રવવિદ્રજન રૂપર મુકવા ચાહુ છું.

“સવાલ સંગ્રહ” પ્રસીદ્ધ કરવાનો માહરો વિચાર એ કદમ ટુંકી મુદતમાં ઉપડી આવ્યોતેનું માત્ર કારણ એટલું જ બનેલું છે કે હાલમાં કાઠીઆવાડમાં આ ચાલતા વ રણના સપ્ટેમ્બર માસની ૧૭ મી તારીખે વકીલની પરીક્ષા થવાની છે અને કાઠીઆવાડ ગુજરાત તથા ખીજા ભાગો માંથી જથાબંધ ઉદ્ભવવારો આ કાર્ય સાધનમાં ભેળા થવા નાં છે. આ પરીક્ષામાં કાયદા સંબંધીનું ધોરણ કાઠીયાવા ડ પોલીટીકલ એજન્સી તરફથી તા. ૨૦ મી. જુન સન ૧૯૭૩ના રોજે જે પ્રસીદ્ધ થયેલું છે તે અનવયે ઉદ્ભવા રોએ અભ્યાસની ઝેહેનત રાખી હશે પરંતુ તે ધોરણની સાથે આધાર રાખતા ખીજા દોજદારી પ્રકરણના તેમજ દી

વાની પ્રકરણના ઘણા કાયદાઓ છે તે પણ ધ્યાનમાં રાખવા તેમજ જાણવા જરૂરના છે. પરંતુ જે વારે ઉપર ફરિયાદો લેવામાં આવેલા ધારાના આધારે ફક્ત કાઠીઆવાડના ભાગમાં જ નહીં પણ અવશ્ય કાયદા જોડવાના પોલીસીકલ એજન્ટ સાહેબે ફરિયાદો લેવા છે તે વારે ઉચ્ચવારોનું ધ્યાન હવે ફૂંકી મુદતમાં જોઈએ તેવી રીતે તે પરચુરણ બાબત ઉપર એવાવડ મુશકેલ છે. બીજી રીતે જોતાં આ પરીક્ષામાં જાણના સવાલ પુછી અગર ચોપડીની મદદથી સવાલના જવાબ લેવા પરીક્ષકોની મુખ્યત્વારી છે તેથી એકજ અનુક્રમ ઉપર પરીક્ષાના સવાલોનું ધોરણ નીચેના ધારા મુજબ રહેવું મુશકેલ છે. આવી રીતે પરીક્ષામાં જનારા ઉચ્ચવારોને ઘણી રીતે પોતાનું મન પુષ્ટિ રાખી કાયદા વિષય ઉપરના અવશ્ય નીયમો જાણવા જરૂર છે તેથી પરીક્ષામાં કેવાં ધોરણ તથા કલ્પના તથા મનોમત તથા હકીકત તથા મુદતો ઉપર સવાલ ઉચ્ચવારોને સારૂ પરિક્ષક તરફથી ઘડી કાઢવામાં આવે છે તે પદ્ધતી જાણવા માટે ઉચ્ચવારોને પોતાની પરીક્ષામાં આ સવાલ સંગ્રહનું ધોરણ એક જાડું અગત્યનું સાહીત્ય થઈ પડશે. વિશેષ રીતે એ સાહીત્ય એટલું બધું વજનદાર છે કે ઘણા અનુભવી આદમી પોતે હજારો પ્રમાણે નીકળતા સવાલો વાંચ્યા નમાં રાખે છે કેમકે તેમ કરવાથી કાયદા વિષય ઉપરના કાળ અભ્યાસોથી તેના ખુલાસા કરવા સહેલા તથા સુગમ પડે છે. ઘણી વખત એવું પણ બને છે કે સવાલોનું જાન થવાથી એકાદો સવાલ ખરેલી પરીક્ષામાં તેને ઘણા અનુકૂળ થઈ પુરેપુરી મારક (ગુણ) મળવી આપે છે, તથા સંતોષકારક જવાબ લખવાથી પરીક્ષકોને ઉચ્ચવારની માહિતી વિશે વધુ ખાતરી થાય છે. ફક્ત એકલા કાયદાનો

અભ્યાસ પરીક્ષા સારે ખસ નથી એમ હું મારી ટુંકી મ
તીથી કહુ છું અને તે સરવ વિદ્યજન સ્વીકારશે એ
વી ઉમદ રાખુ છું. પરીક્ષામાં નીકળતા સવાલોનું ધોરણ
જેઓ જાણતા નથી તેઓ ઘણા અભ્યાસ કર્યા છતાં પ
ણ ફેલે પામ્યા નથી એવા ઘણા દાખલા બનેલા છે. જ
ન રીતે જેઓએ ઘણી પરીક્ષામાં પુછવામાં આવેલા સ
વાલો ધ્યાનમાં રાખ્યાથી, માન સાથે પરીક્ષામાં ફેલે જ
વેલી છે એવા પણ દાખલા બનેલા છે. આ હંકીકતથી
એમ કહેવાનો હેતુ નથી કે જોઈતા વિષયનો અભ્યાસ ન
કરવો, અગર સવાલનામાંજ તક્યાર કરવાં. પણ અભ્યા
સ સાથે સવાલનામાંની મદદ લેવાથી પોતે કરેલા અભ્યાસ
ની ખાતરી તરતજ ખતાવી આપે છે, કેમકે પુરણ અભ્યા
સ થયો હોય તો એકાદો સવાલ વાંચવાથી મનોપાતન વડે
તે સવાલ નીરાકરણ કરતાં વાર લાગતી નથી. આપણે જે
વાંચ્યું હોય અથવા આપણને જે ઈચ્છા હોય તેનાજ સવા
લ પરીક્ષામાં આવશે એ કહેવું અસંભવીત છે પણ સવા
લ રૂપે વાંચેલું નહીં હોય અગર વાંચ્યું હોય પણ તે સમ
જવામાં નહીં આવ્યું હોય તો તે ખાખતના સવાલોના જ
વાખ આપવા ઉમદવારોને હરદમ ઘણી મહેનત પડે છે અ
ને તેમ થવાથી પરીક્ષામાં આપેલો વખત વીતી જવાથી
ઘણા સવાલોના જવાબ લખ્યા વીના રહી જાય છે અને
તેથી ઉમદવારોને આખરે પસ્તાવો કરવાની જરૂર પડે છે.
મારે સલાહ આપવી એ ચોગ્ય નથી તોપણ વાંચનારને ન
અતા સાથે કહેવા જરૂર છે કે જોઈતા અભ્યાસ કાયદાનો
કર્યા બાદ ઉમદવારે પોતાના મીત્ર સાથે સવાલો પુછી
અભ્યાસ કરેલી ખાખતોના સામ સામા જવાબ લેઈ સીદ
કરી હોય તો તે વાત કહી પણ સ્મરણ બાહાર જતી ન

થી તથા જવાબની ખામી હોય તો તે પુરી કરવા સાફ ચો પડીની મદદ તરત હાથ ઉપર રાખવાથી ખરેખર નીરાકરણ થવામાં હરકત આવતી નથી. જો એકજ પ્રકરણ ઉપર ઉમ્મદવારોને અભ્યાસ કરવાનો હોય તો ફતેહ સાથે તે વાતને પોહોતી શકવા હરકત નથી પણ કાયદા પ્રકરણ જોવા માહોટા પ્રઉઠ વિષય પ્રશ્નોત્તર કર્યા શિવાય જીવ્યાએ રહેવો ધણો મુશ્કેલ છે. આ કારણથી ટુંકાણમાં એટલું કે હેવા ખસ છે કે હરેક કાયદાના વિદ્યાર્થીઓએ પ્રશ્નોત્તરનો માવજો છેક પરીક્ષાના દિવસ સુધી રાખવો અવશ્યનો છે.

આ કારણસર માહારાથી ખને તેટલી પરીક્ષાના સેવાલોનો સંગ્રહ કરી આ લઘુ ગ્રંથમાં પ્રસીદ્ધ કરેલા છે અને તેમાં મુંખાઈ હાઈકોર્ટના વકીલોની પરીક્ષાના, તેમજ ડીસ્ટ્રીક્ટ વકીલની પરીક્ષાના, તેમજ માજીસ્ટ્રેટની પરીક્ષાના તથા કાઠીઆવાડ વકીલની પરીક્ષાના સેવાલો જે મને હાથ આવી શક્યા છે તે દાખલ કરેલા છે. કાયદાઓમાં ફેરફાર થવાથી, જુના કાયદા બદલે તે જગ્યાએ નવા કાયદાની કલમ સેવાલમાં ફેરફાર કરી લખવામાં આવી છે, તથા નવા સેવાલો પણ ધડીને તેમાં ભિળી દેવામાં આવ્યા છે. સદરહુ પરીક્ષાના સેવાલો માલવાર હતા તે ઉપરથી સાલ કાઢી નાખી સુગમતા માટે, તેનાં પ્રકરણો કરી જુદાં જુદાં રાખવામાં આવ્યાં છે. જેમકે દીવાની આકટ સાથે રજીસ્ટ્રેશનો તેમજ મુદતના કાયદાના સેવાલ હોય તો, તે દીવાની પ્રકરણમાં દાખલ કરેલા છે. તેમજ ફોજદારી પ્રકરણ જુદું રાખી તેને લગતા સેવાલો તેમાંજ જોડી રાખવામાં આવ્યા છે. હિન્દુશાસ્ત્રનું પ્રકરણ પણ જુદું કર્યું છે. તથા કરારશાસ્ત્ર તથા પુરાવાના આકટના સેવાલ પણ જુદાંજ પ્રકરણમાં રાખેલા છે.

ઉપરની હકીકત સાથે એટલી પણ મારી વિનંતી સરવ ઉન્નિવારોને ધ્યાનમાં રહેશે કે સવાલો ઉપર મારક (ગુણ) થતી પરીક્ષાના પરીક્ષકો તરફથી જે આપવામાં આવે છે તે ફક્ત જવાબ ઉપર આધાર રાખે છે એમ નથી પણ હરેક સવાલના જવાબો કારણો સહીત વિસ્તાર થી અને આધારથી તથા કામદાની કલમ સાથે રાખી આપ્યા હોય તો ગુણની ગણના વધારે સારી રીતે કરવામાં આવે છે તથા પ્રશ્નોત્તરની તુલના કરવા સારૂ પરીક્ષક ગુણ દોશ ઉપર હમિશ વધારે ધ્યાન આપે છે. એવી રીતે સવાલોના જવાબ હરેક પરીક્ષામાં જરૂર છે અને એજ હેતુ પાર પાડવા માટે પરીક્ષાના સવાલપત્ર ઉપર લખવામાં આવેલું હોય છે કે “કારણો સહીત જવાબ આપવા”. આ નીયમ હરેક ઉન્નિવારોએ પરીક્ષામાં સાચવવો અવશ્ય છે અને ભુલી જવાથી પુર્ણ અભ્યાસી કેટલીએક વખત પરીક્ષામાં નીરાશ થએલા છે. આ નીયમની ચોજના કરવા માટે સવાલ સંગ્રહમાં આપેલા સવાલોનું થોડું અવલોકન કરવાથી સીધ થશે કે કારણો વિનાનો જવાબ માત્ર સુચક છે; તેથી હરેક ઉન્નિવારે આ વાત મનમાં ઠસાવી રાખવા પતન કરવો.

માહરો વિચાર ઘણા સવાલનામાનો સોધ કરી આ ગ્રંથ લખાવવાનો હતો, પરંતુ કેટલાએક મિત્ર તરફના આશ્રુને લીધે જેટલા સવાલો હાથ આવ્યા, તે તથા બીજા ઈંગ્રેજી સવાલોના તરજુમા કરવાનું કામખંધ કરી, જલદી થી જેટલું બંધ તેટલું પ્રસીદ્ધ કરવા ઉપર ધ્યાન ખેંચાયું છે. બીજી રીતે જોતાં પરીક્ષાનો વખત નજીક છે, અને થતા ઉન્નિવારોને આ લઘુ ગ્રંથનો લાભ જે કે અભ્યાસરૂપનો નથી, પણ પ્રસંગોપાત ફક્ત પ્રશ્નોત્તરનો છે તે રહી જશે.

એવું ધારી જેમ બને તેમ જલદીથી છપાવી બાહાર પાડવામાં આવ્યો છે. આ પ્રમાણે ટુંકી પણ અગત્યની વિનંતી સુસ્ત જનોને કરવા બાદ સવાલ સંગ્રહ આ સાથે જોડી દેવામાં આવ્યો છે:—

પ્રકરણ ૧ લું.

હિંદુશાસ્ત્ર તથા મુસલમાની સરેહ

❁ અ નામનો એક હિન્દુ ક્રિસ્તીઆન થાય છે. આ પ્રમાણે પરમ બદલવાની અ ની કાયદાસર સ્થિતિમાં શું ફેરફાર થશે?

❁ બાબેલાં મુકરર કાયદાનાં ધારણ વીરૂધ્ધ એકાદો સીવાજ હોય તો, તે અમલમાં આવી શકે ખરો? જો આવી શકે તો કાયદા મુજબ તે સીવાજ અમલમાં આવી શકે એવા આધાર બતાવો.

(ક) અ પોતાનાં બાપ જ હપર વડીલોપારજીત મીલકતની વેહેમણ કરવા દાવો કરે છે. જ એવી દલીલ કરે છે, અને સાબીત કરે છે કે, પાછલી ચાર પેઢી થયાં માહારા કુટુંબમાં એવો સીવાજ છે કે વડીલોપારજીત મીલકતની વેહેમણ થતી નથી પણ જે આદમી મુખી હોય તે વહીવટ કરી ખીન્નઓને ફક્ત જીવાઈ આપવામાં આવે છે; તમ અ નો દાવો અપાવશો?

❁ કઈ જાતની મીલકત વડીલોપારજીત છે તથા કઈ

જાતની મીલકત સ્વસંપાદિત છે?

- (૧) માના તરફથી વારસામાં ઉતરેલી મીલકત હિન્દુશાસ્ત્ર મુજબ કયા વરગમાં દાખલ થઈ શકે; તથા અવીભક્ત કુટુંબના એક વહીવટ કરનાર આદમીએ અવીભક્ત મીલકત વેચેલી હોય; તે મીલકત કોઈ સહભાગીદારોએ વેચાણ રાખી હોય તો તે મીલકત કયા વરગમાં મુકી શકાય છે?

❖ આપે કરજ કરેલું હોય તો કરજ અદા કરવાના કામમાં વડીલોપારજીત મીલકત વેચવામાં આવી હોય તો તે વેચાણ ખંધ રાખવા અથવા રદ કરવા હિન્દુશાસ્ત્ર મુજબ કીચો નીયમ છે તે વીસ્તારથી ખતાવો?

❖ એક કરતાં વધારે વીધવા મુકી એક હિન્દુ મરણ પામ્યો છે, તો તેનાં મરનાર બાણીની મીલકત ઉપર વીધવાના દરએકના શું હક છે?

(અ) એમ ખારો કે વીધવાએના મરણ પછી કે હિ વારસદાર થઈ શકે એમ નથી તો મીલકત ઉપર વીધવાના હકમાં કેવી અસર થશે?

❖ દત્તક લેવા સંબંધીમાં પશ્ચિમ હિન્દુસ્થાનમાં શું મુખ્ય નીયમો છે?

(૧) એક બ્રાહ્મણ ખેડૂનના છોકરાને દત્તક લે છે

(૨) એક છોકરાને એવી સરતથી દત્તક લીધું કે તેણે પોતાની સાવકી માના કહ્યા મુજબ ચાલવું અને તે મુજબ નહીં મ તો દત્તકને વારસામાંથી ખાતલ કરવો;

(૩) એક આદમી જેનો પોતાનો છોકરો ન્યાત
 પાહાર થયેલો છે તે છોકરો દત્તક લે છે;
 ઉપર દરસાવેલા કામમાં દત્તક ખરો કરશે?

❖ અ ને કાઈ વારસ નથી પણ ફક્ત જ તથા ક એ
 પ્રમાણે પોતાની બે વીધવા છે તથા બે દિકરીઓ
 છે. જ જેના કબજામાં પોતાના મરનાર ધણીની
 સઘળી મીલકત હતી તે પોતાની જ ની બે દિકરી તથા
 ક ને મુકી મરણ પાત્ર છે. ક ના ઉપર બબ્બીચા-
 રનું તેહોમત આબાધી ન્યાત પાહાર થઈ છે. તે
 સવાલ એવો છે કે અ ની મીલકત ઉપર તેની બે
 દિકરી તેમજ ક નો શું હક છે?

❖ એક બાપે પોતાના બે છોકરા જોડે એવો ઠરાવ
 કર્યો કે આપણે સહીઆરી મીલકત અ
 મુક મુકર ભાગે હવે પછી ભાગવવી. મીલકતની
 વેડેમણ થતી નથી. પછીથી બંને છોકરા મરણ પાત્ર
 છે. સદરહુ બંને છોકરાની વીધવા ઝોરતો પોતાના
 મરનાર ધણીની મીલકત કબજામાં લેવા દાવો
 કરી શકશે?

❖ એક સંતતી વીનાની વીધવા પોતાના ધણીના શ્રા-
 ધને દીવસે એક બ્રાહ્મણને સ્થાવર મીલકતમાંનો
 થોડો ભાગ આપી દે છે. ત્યાર પાદ તે વીધવા એક
 દત્તક લે છે. દત્તક છોકરો તે મીલકત પાછી લઈ
 શકે છે?

❖ એક હોંડુ નામ અ પોતાની છોકરીએ દત્તક રાખે
 લો છોકરો જ તથા પોતાનો અનુરસ છોકરો ક અ
 ને પોતાના ભાઈનો છોકરો ક ને મુકી મરી જાય છે
 તો અ ની મિલકત કેને પોહાયશે?

- ❖ હિંદુ તેમજ મુસલમાનના કાયદામાં વારસો મળવાને અચોગ્ય થવાનાં મુખ્ય કારણે કયાં છે? વારસો મળવાને અચોગ્ય થયેલા માણસની પાયડીઓ તથા છોકરાઓ તથા છોકરીઓ દરેકના કેવા હકે હિંદુશાસ્ત્ર મુજબ છે?
- ❖ હિંદુશાસ્ત્ર મુજબ વારસો લેવાને અચોગ્ય થયેલો વારસ અથવા સગીર દત્તક લઈ શકે અથવા લેવા અપ્ત્યાર આપી શકે?
- ❖ એક હિંદુ પોતાની પાછળ પોતાનો એક વિમકુત થયેલો સગો ભાઈ તથા સંસૃષ્ઠ થયેલો ભાઈ મુકી મરી જાય છે તો આ હયાત રહેલા માણસોના શા હકે પોહોંચે છે તથા કેના પોહોંચે છે?
- ❖ કબજે આપ્યા સિવાય હિંદુશાસ્ત્ર મુજબ બક્ષીસ, ગીરો તથા વેચાણ ખરાં ગણાય છે? જે ખરાં ગણાય તો કયા કામમાં? જે આદમીએ બક્ષીસ આપી હોય તે બક્ષીસ પાછી લઈ શકે અને જે લઈ શકે તો કે વારે?
- ❖ હિન્દુ સગીર ઉમરનો કયાંહાં સુધી ગણાય છે? કેઈ હિન્દુ સગીરનો વાલી કેાણ નીમાસે? તથા સગીરની મીલકત સંબંધે વાલીના શા શા હક અથવા અપ્ત્યાર રહેલા છે?
- ❖ હિન્દુશાસ્ત્ર મુજબ કઈ કઈ મીલકતના વીભાગ થઈ શકે છે તથા કઈ મીલકતના વીભાગ થતા નથી? જે મીલકત જનતે વેંહેચી શકાતી નથી તેના ભાગ શી રીતે કરવા? વેંહેચણ કરવા કેાણ હકદાર છે તથા વેંહેચણ વખતે શું મુખ્ય જોવાનું છે?
- ❖ હિન્દુશાસ્ત્રના આધારે એક આદમી એરે કલુદેવ પી

જન્યે આપવા વીશેનો નીયમ શા કારણથી ઉત્પન્ન થયેલો છે, તથા આપણી ધનસાક્ષી કારટમાં તેવું દેવું આપવા વીશે શી મરીયાદ છે?

❖ એક મરનાર સહવારસે કરેલું દેવું પાછું અદા કરવા સાર હિન્દુશાસ્ત્રનો શો નીયમ છે?

❖ મીલકત ઉપરથી હિન્દુ વીધવાની ખારાકીપોશાકી બે વાનો હક કેવી રીતે રહેલો છે? એક ખરીદદારના હાથમાં મીલકત ગઈ છતાં તે ઉપર વીધવા પોતાની ખારાકીનો હક અમલમાં લાવી શકશે?

❖ લગ્નના હકો અમલમાં લાવવા માટે મુસલમાન ધણી દાવો કરે તો, દીવાની કારટમાં ચાલી શકે? જો ચાલી શકે તો આવા દાવામાં કેવી હકીકત હોવી જોઈએ તથા કેવી હકીકત હોય તો મુસલમાન આરતને તેના ધણીને ઘેર નહીં જવાને હુકમ કરી શકે?

❖ મરનાર આપનું કરેલું દેવું હિંદુએ આપવા શી જવાબદારી રહેલી છે? એક હિંદુ આપ પોતાના છોકરા સાથે અવિમકત રહીને, પોતાનું ખાનગી અને પોતાના કામ વાસ્તે દેવું કરે છે, અને તેમાં લેણીઆતે મળવેલાં હુકમનામાની બજાવણીમાં વડીલોપારજીત સવળી મિલકત વેચાઈ છે, તો હવે મિલકત ખરીદ કરનારના કેવા હકો છે? એમ ધારો કે છોકરાએ પોતે જતે કરેલા કરજમાં મિલકત વેચાય તો તે ખરીદદારને શું હકો તથા ઈલાજ રહેલા છે? વળી એમ ધારો કે છોકરો મરી ગયા પછી મિલકતનું વેચાણ કારટ તરફથી કરવામાં આવ્યું છે તો, આ હકીકતથી ખરીદદારના હકમાં કાંઈ ફેરફાર થાય છે?

❖ બંને ભાઈએ પોતાનો હક એકઠો કરી મજબુ થયા,

તેમાંથી એક ભાઈ પોતાના ખાનગી વાપર માટે કાંઈ કરજ કરી મરી ગયો તો, જીવતો જે ભાઈ રહ્યો તેની શી જવાબદારી છે?

❖ કાંઈ એક હિંદુની મિલકત ઉપર પોતાની ખેડેનને, પોતાની માને તથા પોતાની છોકરીને અથવા પોતાની વિધવાને અથવા પીત્રાઈ કાકીને વારસાનો હક કેવારે મળે છે? આ સખસો દરેકને કેવી મિલકત મળે? વડીલોપારજીત સ્થાવર તથા જંગમ મિલકતનું વસાયતનામું હિંદુ ખાપને કરવા કયો અધિકાર છે?

❖ ગોત્રજ સપીન્ડ તથા ખંધુ કાણ ગણાય?

(૧) અ તથા બ ખંને ભાઈ મજીઆરા છે. અ છોકરા વીના બ ની અગાડી મરી જાય છે. પછીથી બ પોતાની એક દીકરી તથા વિભક્ત થએલો ભત્રીજો મુકી મરી ગયો છે તો, અ તથા બની એકત્ર મિલકત ઉપર હયાત રહેલા સખસોના શું હક છે? એમ ધારો કે બ, અ જીવતાં મરી ગયો હોત તો તે હકીકતથી કાંઈ ફેરફાર થાત?

❖ હિંદુશાસ્ત્ર તથા મુસલમાની શાસ્ત્ર મુજબ જીવી જીવી જાતની મિલકતનું વરણન કરો? જેષ્ઠાત્વના હક ઉપર હિંદુશાસ્ત્રનો કેવો નીયમ છે? વેંડેચણ એટલે શું? વેંડેચણનો દાવો કાણ કરી શકે? તે દાવો કેવારે અને કઈ મિલકતનો કરી શકાય?

❖ હિંદુ તેમજ મુસલમાની શાસ્ત્ર મુજબ ઉતરાધિકાર વિશે શું પ્રતિબંધ છે?

❖ “બીનવારસા” મિલકત એટલે શું? અને તે કેવારે

થાય છે?

- ❧ હિંદુશાસ્ત્ર મુજબ વરસા ઉપર કયા કયા હુકો રહેલા છે? કેવી હકીકત હોય તેા વડીલોપરજીત મિલકત માંથી ભરાણ પોષણ લેવા ખાપ ઉપર તેનો દીકરો કરીયાદ કરી શકે?
- ❧ પોતાના ધણીના કરજનું હુકમનામું લેણીઆતે મળ વ્યું હોય તે હુકમનામામાં મિલકતનું લીલામ થતાં ને ખરીદદાર થાય, તેના ઉપર વીધવાને ખારાકીપો શાકી લેવાનો હક પોહોઆ શકે છે? પોતીકા ધણી થી જુદી રહેતી હતી તે વખતે એક બધરીએ જરૂરીઆત કામસર કરેલા કરજની તે જવાબદાર થઈ શકે છે? જો થાય તેા કેવી હકીકત હોય તેા તથા કેટલે દરજે?
- ❧ હિંદુશાસ્ત્ર પ્રમાણે કેટલી પેઢેઢી સુધી એક લોહીના કારણથી લગ્ન કરવા પ્રતીબંધ છે?
- (૧) હિંદુશાસ્ત્ર પ્રમાણે જોવારે થએલ લગ્ન ખોટું ઠરાવવામાં આવેતો, ધણી તથા ધણી નાં કુટુંબીઓની શી જવાબદારી તથા કર તબ્બ કામ રહેલાં છે?
  - (૨) એક બ્રાહ્મણ પોતાની બહેનની છોકરી પ રણ્યા પછી મરી ગયો. પછી તે વિધવાએ પોતાના ભાઈને દત્તક લીધા. આ દત્તક કા પદાસર ગણાશે?
  - (૩) કુંવારો તથા રાંડેલો દત્તક લેઈ શકે છે?
  - (૪) એક શુદ્ર જાતીનાએ દત્તક લીધા છે. માર પછી તેને એક પાટખઈરીથી છોકરો થયો. માર પછી એક છોકરો અને છોકરી પ્ર-

થમ પરણેલી પાપડીથી થયાં છે અને છે-
વટ એક નાયકને છોકરો થયો, તો પાપ
ની મિલકત ઉપર છોકરાઓના કેવા હોદા
રહેલા છે?

- ❖ એક અવિભક્ત હિંદુ ત્રણ છોકરી અ, બ તથા ક
મુકી મરી ગયો છે. અ પરણેલી છે, બ ને બે છોક
રા છે તથા સધન છે. ક પરણેલી છે પણ નીરધન છે
તથા કંઈ છોકરાં નથી. તો સવાલ એવો છે કે અ,
બ તથા ક કંઈ મિલકતના દરેક હકદાર છે?
- ❖ મુસલમાની સરે મુજબ લગ્ન, વેચાણ તથા પક્ષીસ
કરવામાં શું અવશ્ય સરતો હોય છે? મુસલમાન તથા
હિંદુઓમાં છેડો છુટકારો કરવા વિશેના શું નીયમો
છે? તલાક આપેલી પોતાની આરત સાથે પાતે ફરી
લગન કરી શકે છે? ‘મહેર’ એટલે શું અને તે કે
વારે અને કેાની પાસેથી લઈ શકાય છે?
- ❖ જોઈત્યના હકનો નીયમ વારસા પ્રકરણમાં કેવી રીતે
રહેલો છે?
- ❖ એક બ્રાહ્મણ જ્ઞાતીની સ્ત્રી વિધવા થઈ તે વખતે તે
ના કપ્પળમાં પોતાના મરનાર ધણીની સ્થાવર જંગમ
મ મીલકત હતી. આ વિધવા સ્ત્રી જો બીબીચારણી
થાય અગર ધરમ પદલે અથવા મુસલમાની થાય તો
તેના વારસાના હકમાં કાંઈ ફેરફાર થાય ખરો? જો તે
પાઈના ભત્રીજા તકરાર કરે તો મરનારની મીલકત
કેાને મળે?
- ❖ વિધવા સ્ત્રીને સ્થાવર જંગમ મીલકતની બવસ્થા કર
વાનો કેટલો અધીકાર છે તે ખુલાસાથી વરણવો. એ
વિધવા મીલકત પક્ષીસ કરી શકે અગર ધરમ કરી

શકે?

- ❖ એક હિંદુ, જે વિધવા સ્ત્રી, નાતરાની ઓરતનો આંગળીયાત દિકરો તથા પરણેત ઓરતની ત્રણ દિકરી તથા પોતાની ખેડેન અને ખાપ એટલાને હયાત મુકી મરી ગયો તો તેની મીલકતના વારસાની વેહેચણ કરો?
- ❖ એક પતીત થયેલો છોકરો પોતાના ખાપની વડીલો પાસે મિલકત તથા સ્વસંપાદીત મીલકત પોતાના હિસા મુજબ વેહેચા લેવા કહે છે તો કાવો ચાલી શકે છે?
- ❖ વડીલોપાસે મીલકત તથા ખેડેનતથી મળવેલી મીલકતનું વસીયતનામું કાયદાસર છે કે નહીં?
- ❖ એક શ્રીમાળી બ્રાહ્મણ પોતે પોતાની ન્યાતની ઓરત પરણેલો છે. ખીજી સુદ્રની ખાપડી રખાત રાખી છે. ત્રીજી શ્રીમાળી જ્ઞાતની એક સ્ત્રી નાતર કરી લાવ્યો છે. આ ત્રણ સ્ત્રીઓને છોકરાં તથા છોકરી હોય તો વારસાનો નિયમ કયા અનુક્રમ તેઓને પોહોચશે.
- ❖ એક વિધવા સ્ત્રી મરણ પામી છે. ફક્ત તેને ખેડેનની છોકરી છે તેને તેણે નાહાનપણથી ઉછેરી દિકરી કરી રાખી છે. એક ભત્રીજાનો દિકરો ખેડેરો અને વીસ વરસની ઉમરે આંધળો થયો છે તથા પોતાના ધણીનો એક ભાઈ વિમકતપણામાં પરદેશ ગયેલો છે તો હવે એ વિધવાના મરણ થવાથી વારસ કોણ થઈ શકે?
- ❖ એક મરનાર હિન્દુએ પુત્ર નહીં હોવાથી દત્તક લીધો, ત્યાર પાદ તેને જે પુત્ર થાય છે તો દત્તકને વારસો મળવા શું અધિકાર છે?
- ❖ એક હિન્દુ વિધવા સ્ત્રીના કબજામાં કેટલીએક સ્થાવ

૨ મીલકત છે તે મીલકત તેના ધણીના ઉપર થ
એલા હુકમનામાથી કારટ હરરાજ કરે છે તેા વિધવા
ની ખેરાકી પોશાકીનો હક આ મીલકતનો ખરીદ
દાર હિંદુશાસ્ત્રના આધારે આપે કે નહીં?

❖ ખાપ મીલકતની વેહેચણુ કેવારે કરી શકે? જો વેહે
ચણુ કરવાની એક છોકરો ખાપને જરૂર પાડે તેા તે
થઈ શકે કે નહીં અને થાય તેા કેવારે?

❖ મરનારનો વારસો કાને કાને પોહોચે છે?

❖ સમાનોદક કાને કેહેવા, ખંધુ કાને કેહેવાય તથા સ
પિન્ડ કાને કેહેવાય?

❖ સપિન્ડ તથા સમાનોદકના વારસામાં કંઈ ફેરફાર છે?

❖ સ્ત્રી વરગમાં સ્ત્રી ધનના કાણુ કાણુ વારસ છે? સ
ધન તેમજ નીરધન તથા માટી તેમજ નાહાની
દિકરીઓના કારણથી વારસામાં શું ફેરફાર થાય છે?

❖ સન્યાસીનો વારસ કાણુ થઈ શકે?

❖ રાજ્ય કરતા (રાજા) કેવારે વારસ થઈ શકે?

❖ એક પરણેલી સ્ત્રીને લગ્ન વખતે તેના ખાપ તથા
મા તથા ભાઈ તરફથી કેટલીએક મીલકત મળે
લી છે તેા તે સ્ત્રીની મીલકતના વારસાનો અનુક
મ ખતાવો?

❖ ખાપ તથા મા ખંને જીવતા હોય તેા તે ખેમાંથી પ્ર
થમ કાણુ વારસ ગણાશે?

❖ ઉંતરાધિકાર તથા વારસો એ એ વચ્ચે કંઈ અન્ય ભેદ
છે અથવા છે તેા તે ખુલાસાવાર ખતાવો?

❖ અ નામનો એક અસ્તાન હિંદુ છે. તે જ્યારે ૧૨ વરસનો
થયો, ત્યારે તેને એક ઘર તથા કેટલાએક ખેતરો વિ
શે ફરિયાદ કરવાનું કારણ પેદા થયું. ૧૮મ વરસે તે

લાપક ઉમરનો થયો. હવે તે ઉમરમાં આવ્યા પછી
કુટલાં વરસોની અંદર ફરિયાદ કરી શકશે?*

❖ તમારા અસીલે તમારી પાસે આવીને એવી ફરિયાદ
કરી કે માહારા બાઈની વિધવા વગર ફરજદે મરણ
પામી. તે વિધવાએ, તેના ધણીના વારસાથી મળેલું
ધર વેચ્યું છે. ત્યારે આ પાપતમાં તમે તેને શું શું
પુછી લેશો? એવી મિલકત વેચવા વિશે હાઈકોર્ટ
ના કરાવો કેવા થયા છે?

❖ એક હિંદુ ખ્રીસ્તી થયો પણ તેના કુટુંબમાં કુટલી
એક પેઢી સુધી હિંદુશાસ્ત્રના નિયમો પ્રમાણે વારસા
ના વેહેચણ થતી ગઈ; હવે વારસાની તકરારનો
પાપતમાં કોર્ટે શી તરેહથી ફેંસલો કરવો અને જો
તે હિંદુ મુસલમાન થાત તો શી તરેહથી ફેંસલો
કરવો?

❖ હિંદુ સ્ત્રીનો વારસો તેના ધણીને કેવારે મળે છે? એ
કે હિંદુ સ્ત્રીને કંઈ મિલકત વારસામાં મળી હોય
તો તેના મુવા પછી તે મિલકતની વ્યવસ્થા કયા નિ
યમ પ્રમાણે થશે? જો તે મિલકત તે બધીની મા
નું સ્ત્રીધન હોત તો કેમ વ્યવસ્થા થાત?

❖ હિંદુશાસ્ત્ર પ્રમાણે પરણેલી સ્ત્રીને તેની પોતાની
ખાસ મિલકત ઉપર સાધારણ રીતે પુરો હક્ક પોરો
એ છે કે નહીં? તેનો વર કાઈ પણ વખતે તેને
વાપરી શકે છે કે નહીં? કયા બક્ષીસો હિંદુશાસ્ત્ર
પ્રમાણે પાછા લેવાય અને કયા લેવાય નહીં?

❖ અ પોતાની ફરિયાદોમાં લખે છે જો, કે એક હિંદુ
વિધવા તથા વારસ વકીલ છે, તેણે પોતાના કબજા
માંની જમીન કંઈ કારણસર મ ને ગીરો આપી; તે

ગીરો ખતના અંદર ખાનગી રિતે વેચવાને રજા આપી હતી; અને રજાથી એ જમીન ન એ મને વેચાણ આપી છે. પ્રતિવાદી જ જવાબ આપે છે કે, મધ્યત ભાલેકની ક વિધવા નથી, તથા તેને ગીરો ખત લખી આપ્યું નથી; વાદીના કહેવા પ્રમાણે ખાનગી વેચવાની રજા કાયદા પ્રમાણે અપાય નહીં; અને ક જો મુળ ભાલેકની વિધવા હોત, ને તેણે તે ખત લખી આપ્યું હોત, અને રજા આપવી કાયદાની વિરુદ્ધ નહીં હોત તો પણ ક ની વિધવા તથા વારસે વકિલની રૂએ એ મિલકત ગિરો આપવાને હિન્દુશાસ્ત્ર પ્રમાણે હક નથી. એ ખાખતની અંદર કાયદાના તથા હકિકતના મુદ્દાઓ કયા કયા કાહાડશો?

❖ એક મુસલમાને મહમદી શરા પ્રમાણે વ્યવસ્થા પત્ર કીધું, તે મુસલમાની શાસ્ત્ર મુજબ ખરોખર થયેલું પણ ઇંગ્રેજ શાસ્ત્ર પ્રમાણે ખરોખર થયું નથી. હવે તે કયા કારણથી કાયદાસર ગણવું તે ખુલાસા વાર કહો? શરા પ્રમાણે મુસલમાની ઓરત મુતવક્તી થાય છે કે નહીં?

❖ એક દત્તક છોકરો પોતાના દત્તક ખાપે ઝળવેલું હુકમનામું બજાવવાની દરખાસ્ત કરે છે, પણ તેના દત્તકપણાની તકરાર છતાં મુનસફ દરખાસ્ત કબુલ કરે છે. તેમાં તેણે કાંઈ ચુક કરી છે કે શું? અને જો કરી હોય તો શો હુકમ કરવો ખરોખર છે તે કહો; અને જો છોકરાને દત્તક લેવાનો છે તેની વય વિશે શો, અને શી હરકત છે તે ખતાવો?

❖ કાંઈ સ્ત્રીને પેટે લગ્ન થયા વગર છોકરો થાય તો તે

ને હિન્દુશાસ્ત્ર પ્રમાણે તથા મહામદીસરા પ્રમાણે વારસાના હકો શું છે?

❖ કઈ કઈ મિલકત સ્ત્રીધન કહેવાય? જગન થએલી સ્ત્રીના સ્ત્રીધનને તેની પાછળ વારસ કાણ? કાઈ માણસ મરી જાય અને તેની મિલકત તેની સ્ત્રીને વારસામાં મળે તો, તે મિલકત સ્ત્રીધન કહેવાય કે નહીં? અગર જો સ્ત્રીધન કહેવાય તો, એ વીધવાનો એવી મિલકત ઉપર હક્ક કેટલો પાડોએ?

❖ એક હિન્દુ મરાણ પામ્યો. તેની પાછળ તેની બે વિધવા, એક આંધળો છોકરો, તથા વિમકત થયેલો બીજો એવા ચાર માણસો છે. એ માણસોને તે ગ્રહસ્થની મિલકતનો વારસો જે અનુક્રમથી પડોચશે તે અનુક્રમ ખતાવો?

❖ અએ બંને દત્તક લીધા. બંના દત્તવિધાન પછી તેને એક છોકરો નામ ક તથા એક છોકરી નામ મ થયાં. ક મરાણ પામ્યો. ત્યાર પછી અનો કાળ થયો. પાછળ બ, મ તથા કની વિધવા દે એઓ રહ્યાં. હવે અની સ્થાવર જંગમ મિલકત ઉપર એ દરએક માણસનો હક શો તરેહથી પડોએ છે તે ખતાવો?

❖ અ નામનો એક ગ્રહસ્થ મરાણ પામ્યો. તેની પાછળ તેનો એક વિમકત થયેલો ભાઈ બ, તથા બે વિધવા ક ને મ એઓ છે. અની મિલકત બ તથા કના કબજામાં છે. તેમાંથી હિસ્સો લેવા તેઓના ઉપર નાહાની વિધવા મ એ કૃરિયાદ માંડી. તે ઉપરાંત કએ દેને દત્તક લીધા. હવે એ દત્તવિધાનથી એ કૃરિયાદી ઉપર શું અસર થશે?

❖ બે ભાઈઓ હતા તેઓમાંથી વડો ગુજરી ગયો. તેની

પાછળ તેની વિધવા છે. પાછળથી નાહાના ભાઈનો કાળ થયો. તેની પણ વિધવા જીવતી છે. હવે ખંને ભાઈઓ જીવતાં જો જો મિલકત તેઓની હતી તે ઉપર દરએક વિધવાને શું હક્ક પડે એ છે?

❖ મહમદીશરા પ્રમાણે અત્યુપત્ર મંજુર છે કે નહીં? અને છે તો કેટલે દરજ્જે?

❖ કોઈ હિન્દુ અત્યુપત્ર કરે તો તે ખાખત કાયદાનો શો નિયમ છે?

❖ રૂપીઆ ૯૬૦ ની મિલકત મુકીને એક મુસલમાન મરી ગયો. તેને ૧ સ્ત્રી, ૨ છોકરા, અને બે છોકરીઓ છે. તો એ મિલકતની વહેંચણી શી રીતે કરવામાં આવશે?

❖ શાસ્ત્ર પ્રમાણે દત્તવિધાન થવાને શું શું અવશ્ય જોઈએ. શાસ્ત્ર પ્રમાણે દત્તવિધાન મંજુર નહીં છતાં દત્તવિધાન થયું હોય તો કયે કયે પ્રસંગે તે દીવાની કુરટ ફેરવશે નહીં?

❖ મહમદી શરા પ્રમાણે કબજા વગર બક્ષીસ અપાય? અને અપાય તો કેવારે? શરા પ્રમાણે આપેલું બક્ષીસ પાછું લેવાય કે નહીં? અને જો લેવાય તો કેવારે?

❖ એક હિન્દુને કાંઈ ફરજ નથી, તેના મુવા ખાદ પછ વાડે તેની બે વિધવાઓ માત્ર છે. તો તે વિધવાઓના દરએકના શું શું હક્કો છે તે ખ્યાન કરો. એ બે વિધવાઓ માંહેલી ઘાટી વિધવા પ્રથમ મરણ પામી. તેની પાછળ પોતાનો એક ભાઈ તથા બાપ રહ્યા. હવે એ બંને શખ્શોમાંથી તે વિધવાનો હિસ્સો કેને પોડે એ?

❖ હિન્દુ વિધવાને વેચાણ, ગિરો, દાન વિગેરે રીતે મિલકત આપવાને જે અધિકારો છે તે સરવ ખતાવો? એ વિધવા ખીન્તુ લગ્ન કરે અને ત્યાર પછી ચોગ્ય કારણને લીધે પોતાના પેટેલી વખતના ધણીથી મળેલી મિલકત આપે તો, અને જો તે આપવું મંતુર નથી એવી તકરાર તેના પેટેલા ધણીના વારસ કરે તો પ્રથમ હિંદુશાસ્ત્ર તથા ખીજો કોઈ આકટ ઉપરથી તે મંતુર રહે કે નહીં?

❖ એક હિંદુ સ્ત્રી પોતાના ધણીની સાથે રહીને રૂપીયા રબું કરજ લઈ સોઠી એટલે પ્રોમીસરી નોટ લખી આપે તો, તે સોઠીથી પોતે એકલી ખંધાય છે કે તેનો ધણી એકલો ખંધાય છે, કે પોતે અને ધણી એ ખંને ખંધાય છે? સ્ત્રી શું કરે તો તે અને તેનો ધણી ખંને જનતપર જવાપદાર થાય? તેમજ તે સ્ત્રી શું કરે તો તે એકલી અથવા તેનો ધણી એકલો જનતપર જવાપદાર થાય? તેમજ તે સ્ત્રી શું કરે તો તે સ્ત્રી અગર તેનો ધણી કોઈ પણ જવાપદાર થાય નહીં?

❖ વિદ્યાની કમાઈ એટલે જેને ઇંગ્લેન્ડમાં “ગેન્સ આફ સાયન્સ” કહે છે તે શું? એવી કમાઈનો હિસ્સો લેવા અવીભક્ત કુટુંબમાંના એક માણસની વિધવા ઉપર તે કુટુંબના ખીજા માણસો દાવો કરે તો તે ચાલે કે કેમ? અને તે વિધવાની કેવી તરેહની તકરાર હોય તો તે દાવો નહી ચાલે?

❖ હિન્દુ વિધવા દત્તક લે તો તે ખાખત શો નીયમ છે? જે છોકરાને દત્તક લેવા ચાહે છે તે જો તે વિધવાનો ભત્રીજો હોય અને તેના માખાપ ગુજરી ગયે

લાં હોય તે દત્તક લેવાય કે નહીં? જો તે છોકરો
તે વિધવાની ખેડેનનો એકનો એકજ છોકરો હોય
તો તેને દત્તક લેવાય કે નહીં?

❖ મુસલમાનોમાં સફાયતનો જે હક છે તે શી રીતે
મળે? અને તે મળવાતાં કંઈ કંઈ શરતો પુરી પડ
વી જોઈએ?

❖ મુસલમાનની છોકરીની શાદી મંજુર ગણાવવાને તેના
વાલીની રજાની ક્યારે જરૂર પડે છે? તે, વાલીની
રજા શીવાય શાદી કરે તો તેનો પરીણામ શું થાય?

❖ વેંટેચણ, વારસો, અને દત્તપ્રકરણ એ વિષયો ઉપર
હિન્દુશાસ્ત્રના ત્રાટા ગ્રંથો કયા? તેમાંથી મુંખાઈ ઈ-
લાકામાં લાગુ પડનારા એ ત્રાટા ગ્રંથો કયા? એ
એમાંથી વધારે વજન કયા ગ્રંથને આપવામાં આવે છે?

❖ એક હિન્દુ મરી ગયો તેને એક મુજો છોકરો છે, બે-
ભિયારી સ્ત્રી છે, કુંવારી ખેડેન છે, વેંટેચણ થઈને
જીવે પડેલો ભાઈ, એક વેશ્યા થયેલી છોકરી તથા
એ છોકરી વેશ્યા થઈ તેની પેટેલાં તેને પેટે થયે
લો છોકરો એવો છે. એ હિન્દુની કાંઈ મિલકત
પોતે મળેલી છે. અને કાંઈ પોતાના બાપે અત્ય
પત્રની રૂઈએ આપેલી છે. હવે એ મિલકત કોને
કેટલી મળશે?

❖ બ્રાહ્મણ, શુદ્ર અને મુસલમાન જાતમાં રાખેલી આ-
રતને પેટે ફરજંદ થાય તેઓને તેઓના મા બાપ
ની મિલકત ઉપર શું હકો પડે છે?

❖ અવિભક્ત કુટુંબ માટેલા માણસને કુટુંબની સ્થા-
વર જંગમ મિલકતમાંનો પોતાનો હિસ્સો વેચાણ
કરવાને, ગીરો મુકવાને, તથા જાન આપવાને કેટલો

અધીકાર છે?

❖ એક મુસલમાનની ઝ્યારત મરી ગઈ, તેની એક છોકરી તથા એક ભાઈની છોકરો છે. તે ઝ્યારતની મીલકત રૂપિયા ૫૦૦૦) ની છે. તેા દેકને કુટલો હિસ્સો મળશે તે કારણે સહીત કહો?

❖ મુંબાઈ ઈલાકામાં જે ધન સ્ત્રીધન ગણાય છે તે કાઈ સ્ત્રીને પોતાના બાપે લગ્ન પછી આપ્યું હોય તેા તેના ઉપર કાનો કાનો કુમ વારસો પડેલો છે? અને તે ધન બાપે આપ્યું ન હોય તેા કયા અનુક્રમથી વારસો પડેલો?

❖ એક હિન્દુ મરી ગયો તેને ત્રણ વિધવા છે. તેમાંથી એકે પુનરલગ્ન કર્યું. બીજીએ પારકા ધરમ સ્વિકાર્યો, અને ત્રીજીને ધણી જીવતાં માહરોગક જેની સારી થવાની આશાજ નથી એવો રોગ થયો. તે હિન્દુની મીલકત રૂપિયા ૧૦૦૦૦) ની છે તેની વહેંચણી કેમ કરશે?

❖ અ નામનો એક હિન્દુ ૧૮૬૦ માં મરી ગયો. તેની બ નામની એક વિધવા છે. ૧૮૬૫ માં બ એ તેની છોકરીનાં લગ્નને વાસ્તે ક ને એક બાપીકું ખેતર વેચ્યું. અને લગ્નની વખતે મ નામના પુરોહિતને એક બીજું ખેતર દાન કર્યું. ૧૮૬૯ માં બ એ ૬ ને દત્તક લીધો. દત્તક લેતી વખત એ વેચાણ તથા દાનની વાત ૬ ને માલમ છતાં તેણે ખેતરો પાછા લેવાની ક અને મ ઉપર ૧૮૭૦ માં ફરિયાદો માંડી, એ ફરીયાદનો શું નિકાલ થશે?

❖ અ બ અને ક એ ત્રણ ભાઈઓએ પોતાની મિલકત અધી વહેંચી લીધી પણ એક ખેતર એકઠું રહેવા

દોધું. પછી ઓ મરી ગયો તેની વિધવા જીવતી છે
 બ ને એક છોકરો તથા ક ને એક છોકરો છે.
 તો રહેલા ખેતર ઉપર કોનો હક્ક કેટલો પહોંચશે?

❖ એક મુસલમાન મરી ગયો તેને બે છોકરીઓ છે. તથા
 મામાપ પણ જીવતાં છે. તો તેની રૂ૧૨૦૦) ની સ્થા
 વર જંગમ મીલકતની વહેંચણુ કેમ થશે?

❖ વારસો મળવાનો ઉત્તરાધિકાર હિંદુશાસ્ત્ર મુજબ, પુર
 ષ વર્ગમાં તથા સ્ત્રી વર્ગમાં, કયા નિયમથી ઉતરે
 છે? સપ્રતિબંધ તથા અપ્રતિબંધ વારસાનો અરથ શું?

❖ ગોત્રજ સપિન્ડ કોને કેહેવા? એક હિંદુ કેટલીએક
 જમીન આપ કમાઈથી મળવી મરી ગયો. મરના
 રને છોકરો અથવા છોકરાનો છોકરો નથી પણ ફક
 ત એક વિધવા તથા વિધવાની એક દિકરી તથા મ
 રનારની એક માટો આસ્ત જે પ્રથમ ગુજરી ગઈ
 હતી, તેની એક દિકરી એટલાં જણાં છે, તેમાંથી
 એક દિકરી બે છોકરા હયાત મુકી મરી ગઈ છે
 તો વારસો કોને મળશે?

❖ હિંદુશાસ્ત્ર મુજબ કયા સખસો વારસો લેવાને નાલા
 યક ગણેલા છે? આ બાબતમાં કાયદાથી કંઈ ફેર
 ફાર થયો છે? એક વિધવાને દિકરી હતી પણ દિક
 રો નહીં હતો, તેણે પોતાના મરનાર ધણીની મિલ
 કત કમ્પન્નમાં લઈ ઉડાવી દેવા માંડી છે. તેની વિ
 ધવા વળી બેભીચારણી થઈ છે. આ મીલકતના
 ભાગવંટામાં મરનાર ધણીના પીતરાઈઓ વધમાં આ
 વી હસ્કત કરી શકે ખરા?

❖ નિચે લખેલા સખસોના વારસા સખંધો શું હક્ક રહે
 લા છે તે દર્શાવો.

(૧) સાવકી મા, (૨) અનૌરસ પુત્ર, (૩) એક
ધંધાનો સડીઆરો ભાગદાર, (૪) સાથી
વિદ્યારથી, (૫) રાજા.

❖ એક હિંદુ આરત સંતતીવાળી નિચે લખેલી જ્ઞાતાનું
સ્ત્રીધન મુકી મરી ગઈ છે. (૧) અનવાધય ક એટ
લે લગ્ન થયા પછી મળેલી પક્ષીસ, (૨) પ્રિતિદત્ત
એટલે ધણીએ પ્રિતીથી આપેલું તે, (૩) પારીભાષી
ક સ્ત્રીધન અથવા સામાન્ય સ્ત્રીધન તથા (૪) વાર
સામાં મળેલી ખીજી મિલકત, આ દરેક પ્રકારનું
સ્ત્રીધન વારસામાં શી રીતે ઉતરશે તથા કોને કોને
મળશે?

❖ હિંદુશાસ્ત્ર મુજબ દત્તક કેવારે લેવાય તથા કોને લેવાય
તથા કોણે લેવો તથા જેને દત્તક લીધેલા હોય તેના
દત્તક પછાથી શું અસર થાય છે?

❖ બે હિંદુ ભાઈઓ એકઠા રહે છે. જોટા ભાઈ એક
વિધવા મુકી મરી ગયો છે. નાહાનો ભાઈ પણ ફક્ત
એક વિધવા મુકી મરી ગયો છે. મોટાની વિધવા પ્રથમ
વારસ થશે કે નાહાનો જે મરી ગયો તેની વારસ
તેની વિધવા થશે?

❖ અવિભક્ત કુટુંબનો એક આદમી, છોકરાનો છોકરો
મુકી મરી ગયો છે તે, આ છોકરો મરનારની મિ-
લકતનો વારસ થશે?

❖ અ બ ક એ ત્રણ જણ અવિભક્ત છે. અ એ કને
દત્તક લીધો છે, તથા તે પછી અ ને સ નામનો
છોકરો થયો છે. અના મુઆ પછી તેના ભાગની મિ-
લકતનો વારસો શી રીતે વહેંચાશે?

❖ સ્ત્રીધન એટલે શું તથા તે શી રીતે વારસામાં જાય છે?

- ❖ વિભક્ત હિન્દુ પુરુષના વારસો ટાણ તે દરસાવો?
- ❖ એક વિભક્ત હિન્દુ ગણ વિધવા ઓરત મુકી મરી ગયો છે. તેમાંની બે વિધવાને દીકરીઓ છે તેા વિધવાને કંઈ મિલકત મળશે? પોતાના મરનાર બાળીની મિલકતમાંથી પોતાનો હિસ્સો જીતે કરી કબજામાં લેવા, આ વિધવાઓમાંથી કોઈ દાવો કરી શકે?
- ❖ એક હિન્દુ કુટુંબના માણસો પોતાના એક ભાગદાર ના મિલકત ઉપર પોતાના હક વિશે તકરાર કરે છે, તે એવું કહીને કે, અમે બધા અવિભક્ત છીએ. પુરાવાનો બોલો કોને માથે છે? એમ ધારે કે વેદોમાંથી હસ્તાવેજ રજુ થયો નથી અને એવું સાબીત થાય છે કે, જે વેદોમાં કહેવામાં આવે છે તે વેદોમાં તારીખ પછી કુટુંબ એકત્ર રહેતું હતું તે, કુટુંબ અવિભક્ત નથી એમ ઠરાવવા તમા કયા કયા મુદ્દા ધ્યાનમાં લેશો?
- ❖ જે સખસ દત્તક થયો તેના હકો તેના સ્વભાવિક કુટુંબમાં શું રહેલા છે? દત્તક લેવાયા પછી જે લેનારને છોડશે જન્મે તેા દત્તકના હકમાં શું અસર થાય છે?
- ❖ વિધવા દત્તક કયારે લેઈ શકે. અને તેને શાસ્ત્ર મુજબ દત્તક લેવા કોઈ અધિકાર મળ્યો છે?
- ❖ એક હિન્દુ સ્ત્રી પોતાની પાછળ પોતાનો બાળી, એક દીકરો, તથા એક પરણેલી તથા એક કુંવારી છોકરી, મુકી મરી ગઈ છે. આ સ્ત્રીની મિલકતની શો રીતે વેદોમાં મળે?
- ❖ એક હિન્દુ વિધવા એકલી, એક સ્થાવર મિલકત મુ

હી મરણ પામી તે મીલકત (૧) ધણી તરફથી વારસાની હતી. (૨) તે પરણેલી હતી તે વખત માં તેના પાપે બક્ષીસ આપી હતી. (૩) તેની મા તરફથી વારસામાં મળી હતો. આ મીલકત નો દાવો કરનાર તેની બહેન છે તથા તેના ધણી નો એક ભાઈ જે કે પ્રથમ મરી ગયો હતો તેની વિધવા આરત એ પ્રમાણે બે જાણાં છે. આ બંને ના શું હક્કો છે?

❧ એક વિમકત હિન્દુની સંતતી બીનાની વિધવા આરતે પોતાના ધણી તરફથી વારસામાં મળેલી મીલકતમાં થી $\frac{1}{2}$ ભાગ એક હોરામાં બક્ષીસ કર્યો છે. ત્યાર પાદ તેના મરનાર ધણીના ભત્રીજાનો પરણેલો છે કરો, તે વિધવા દત્તક લે છે. દત્તક છોકરો માટી ઉ મરનો થતાં ધરમ કરેલી મિલકત પાછી લેવા દાવો કરે છે. સવાલ એવો છે કે જો હોરાના વહીવટ કરનાર દાવાનો પચાવ કરી શકે? અને કરી શકે તો કેવાં કારણોથી?

❧ અ તથા બ બંને ભત્રીજા છે, તથા તેઓના પાપ ૫૦ વાસ થયાં વેડેયણ કરી જુદા થયા હતા. અ ના ભાગમાં જો એક ઘર આવ્યું હતુ તે પાડી નાખ તાં ઘરના કરામાં એક જુવાહીરનું ભરેલું દાટેલું માટલું નીકળ્યું. સરકારની મીલકત તરીકે મામલતદાર આ માટલુ કબજામાં લે છે. બધી મીલકત અ ની છે એમ કહી તે દાવો કરે છે તથા બ અડધામિલકતનો દાવો કરે છે. મીલકતની ખરાખર વ્યવસ્થા શી રીતે કરવી એ વિશે કલેક્ટર સાહેબ તમારી સલાહ માગે છે તો તમા શી સલાહ આપશો?

❖ એક હિંદુ અ ના કપ્પળમાં વડીલોપારજીત મિલકત હતી તેણે, બ નામના એક શખસને દત્તક લીધા. દત્તક લીધા પછી અ ની ઝ્યારતને ક નામનો દિક રો જનમ્યો. અ એ મિલકતની વેહેણ કરી બ ને તેના કાપદાસર હિસ્સા કરતાં પણ ઘણી મિલકત કપ્પળમાં આપી. અ ખજી ઝ્યારત પરણ્યો અને તે ઝ્યારતના ખે છોકરા થયા. પછીથી આ ખને છોરાઓએ પોતાના ખાપની સઘળી વડિલોપારજીત મિલકત ભાગ પ્રમાણે વેહેંચી લેવા સારૂ તથા કપ્પળમાં લેવા બ તથા ક ઉપર દાવો કર્યો. હવે ત કરાર કરતાં ખને પક્ષકારોના દરેકના શું હક્કો છે?

❖ અસલના વપ્પતમાં જે જ્ઞાતનાં લગ્નો થતાં હતાં તે માંથી કયાં હાલમાં ખંધ થયાં છે?

❖ કુટલી પેટેડી સુધી લગ્નાધિકાર ખંધ છે?

❖ હિંદુશાસ્ત્રમાં દરશાયેલાં ૧૨ પ્રકારનાં દિકરાનાં નામ લખ્યા?

❖ દત્તક કોણે લઈ શકે તથા દત્તકને ઉમરનો ખાધ આ વે છે ?

❖ વિધવાને પોતાના ઘણી તરફથી વારસામાં મળેલી મિલકત ઉપર શું હિત રહેલું છે?

❖ સ્ત્રી ધન કાતે કેહેવું તે પુરી રીતે વર્ણન કરો? ની એ લખેલી મિલકત મધ્યેથી કઈ સ્ત્રીધન છે?

(૧) લગ્ન ચાલતુ હતુ તે વપ્પતમાં મળેલી મિલકત,

(૨) બીભીચાર કરાવવાથી મળેલી કમાઈ.

(૩) તેના મીત્ર તરફથી મળેલી ખક્ષીસ.

(૪) સંપોરના દિવસે ઉપર પેહેરવાને સારૂ આપે

લા ધરેણી.

(૫) બાપ તરફથી વારસામાં આવેલી મિલકત.

(૬) મા તથા ભાઈ તરફથી આવેલી મિલકત.

(૭) ધણીના વારસામાં મળેલી મિલકતના પદ

સાધી સ્થાવર મિલકત વેચાણ રાખેલી તે.

❀ સ્થાવર તથા જગમ મિલકત વેચાણ, ગીરો, અથવા
અક્ષીસ કરવા, વિધવાનો કંઈ અધિકાર છે? વિસ્તાર
થી વરણવો.

પ્રકરણ ૨ નું.

— ૦ —

દીવાની તથા મુદત વીગેરે.

— ❀ ❀ ❀ ❀ —

❀ પરરાજ્યની કારટની વાખ્યા લખો. આવી કારટમાં
કોઈ મુકરદમા ચાલતો હોય તો, તેજ દાવાનાં કા-
રણ ખાખત ખિટીસ કારટની હકુમતને કાંઈ અસર
થાય છે ખરી?

❀ ખિટીસ ઇંડીયામાં કરેલા દાવામાં જો, પરરાજ્યની
કારટનો થએલો ફેસલો પ્રતિષ્ઠ કરે તો, તે વિશે
તમે શું ફલીલ તથા તકરાર કરશો તે, વિસ્તારથી
વરણન કરો.

❀ સામા પક્ષકારના કબજામાં, અથવા અખત્યારમાં,
કોઈ દસ્તાવેજ હોય તો, પક્ષકારને નવા સીવીલ
પ્રોસીજરના આધારે જે સત્તા મળેલી છે તે વર-
ણન કરો; અને વળી તે સાથે કેવી રીતે કામ ચ-
લાવવાની રીત છે તે પણ લખો?

❖ એક હુકમનામાના લેણીઆતે, તણ વસની અંદર થોડું હુકમનામું બળવું છે, તે હુકમનામું બળવવા તાં ૩ જી અકટોપર સન ૧૮૭૭ ના રોજે અરજ કરે છે. આ હુકમનામું નહીં બળવવા હુકમ કરવો હોય તો, કરી શકે? જો કરી શકે તો કેવી હકીકતથી? હુકમનામાનું ધરમ્મે સમાધાન, કારટની ખાહાર કરવામાં આવ્યું હોય તો, નવા દીવાની કાયદામાં શું અગત્યનો નિયમ થયેલો છે?

❖ ફરી તપાસ કરવાની અરજી દાખલ કરવાનો હુકમ રદ કરાવી શકાશે? જો રદ કરી શકાય તો, કયા કારણો ઉપરથી તથા કેવી રીતે?

❖ કોઈ આદમી નાદાર કેવારે કહેવાય? કેવાં કારણો હોય તો નાદારીમાં દાવો કરવાની અરજી રદ થઈ શકે? નાદાર વાદીએ કરેલો દાવો જો તેની વિરુદ્ધ ચુકે તો, તેની શી જવાબદારી છે તે ખ્યાન કરો?

❖ જંગમ મિલકતનું હુકમનામું તથા લગ્નના હક કાયમ કરવાનું હુકમનામું શી રીતે અમલમાં આવે છે?

❖ કોઈ સગાર આદમીના વાલીને દાવાનું રાજીનામું આપવા અપ્પત્યાર છે?

❖ કોઈ સખસને દાવો કરવાનો હક ઉત્પન્ન થતો હોય તો, મુદતના ધારા પ્રમાણે, દગાનો સવાલ ઉત્પન્ન થતો હોય તો, મુદત કઈ તારીખથી ગણાય તે વિસ્તારથી વરણ કરો?

❖ હુકમનામાની બળવાણી કરવા સારૂ ફરિયાસ્ત આપવા દીવાની કાયદામાં કઈ મુદતનો નિયમ છે; અને તે મુદત કઈ ગુણ દોષ ઉપર આધાર રાખે છે?

❖ હાલનો મુદતનો કાયદો (આક્ટ ૧૫ સન ૧૮૭૭ નો)

- મુદ્દતમાં વધુલ આપ્યાનો પાપતમાં, સન ૧૮૭૧ ના
 ૬ મા કાયદાથી ફેરફાર પતાવેછે તે વિસ્તારથી લખ્યા?
- ❖ દોવાનો રીતના કાયદામાં દરસાવેલી વાજ્યા મુજબ,
 ‘હુકમનામું’ તથા ‘હુકમ’નો વાજ્યા પની શકે ત્યાં
 હાં સુધી તેજ શબ્દોમાં લખ્યા?
- ❖ દાવો લખવાનો પાપતમાં, દોવાનો કાયદામાં કયા
 નિયમ છે, તે મુજબતેસર પતાવો. (દાવામાં શું અ-
 વશ્ય આવવું જોઈએ, કાંઈ મુકી દોષું હોય તો શું
 થાય? એક કરતાં વધારે દાવાનું કારણ જોડી દોષું
 હોય તો શું થાય?)
- ❖ રેસજ્યુડીકેટાનો પુરણ ખુલાસા સાથે વરણન કરો?
- ❖ દાવાનો અરજી કાઢી નાખવાને તથા સુધારવાને સારૂ,
 પાછી આપવા કેવારે ફારટ મુખત્યાર છે? તથા કયા
 કામમાં દાવાની અરજી ફારટે કાઢી નાખવી જોઈએ?
- ❖ કયા કામોમાં પ્રતિવાદીને સામો દાવો કરવાનો હક
 છે; તે હક શી રીતે માગી શકે છે, અને જેવારે
 પ્રતિવાદી સામો દાવો કરે તેવારે ફારટનાં કરતબ
 કરમ કયા કયાછે? ઉદાહરણ આપી પતાવો કે, ક-
 યા કામમાં સામો દાવો થઈ શકે તથા કયા કામ
 માં નહીં થઈ શકે?
- ❖ હુકમનામાની પબ્લિકાશીમાં કયા કયા સવાલોનાં નિ-
 રાકરણ કરવા જરૂર છે કે, જેને વાસ્તે જુદો દાવો
 કરવો પડતો નથી. ઉદાહરણ આપીને લખો?
- ❖ હુકમનામામાં સુધારો કરવા તથા તેમાં ફેરફાર કરવા
 ફારટનો શું અધિકાર છે?
- ❖ હુકમનામાની પબ્લિકાશીમાં કઈ મિલકત ની જમ્મી ત
 થા વેચાણ થઈ શકતું નથી? નીચે લખ્યા કામો

માં જામી શી રીતે કરવી:—

(૧) વેચી નહિ સકાય એવા લેખના કાંધા ઉપર
નું દેવું.

(૨) એક કંપનીના શેર.

(૩) વેચી સકાય એવો દસ્તાવેજ.

❖ હુકમનામાવાળાને હુકમનામાથી અપાવેલી મિલકત
નો કપળે લેવા જતાં અટકાવ અથવા હરકત કરવા
માં આવે છે, તો તે પાપત કેવી રીતે કામચાલશે?

❖ થોડો મુદતને સારૂ મનાઈ હુકમ જાળવવા દિવાની કા
પદાની કંઈ કંઈ કલત્રો છે?

❖ કેવી હકીકત હોય તો ‘દગલખાણ’ દિવાની કસુલત,
તથા બાજ વસુલ આપવું અથવા મુદતમાં વસુલ
આપવું કરાવેલી મુદતમાં વધારો કરે છે?

❖ નિચે લખ્યા કામોમાં મુદત કેવારેથી સર થાય છે?—

(૧) એક દસ્તાવેજ જેમાં અમુક ચીજ બનાવવા
ની સરત લખી છે.

(૨) એક વાયદા ચીઠી અથવા કાંધા ખત.

(૩) પ્રતિવાદી ઉપર થએલું એક તરફી હુકમનામું
રદ કરવા પાપત.

❖ જેર કાયદેકપળે કરેલા ખેતરની દરમિયાન ઉપજ,
વસુલ કરવાની ફરિયાદ કરવાની કુટલી મુદત છે ત
થા કેવારેથી સર થાય છે?

❖ વાદિએ જાળવેલા હુકમનામાની ખબરવાળી, હુકમના
માની તારીખથી પાર જસ સુધી કરી છે તો, તે પ
છી તે હુકમનામું પુરે પુરે બંધ રહ્યું નહીં હોય તો
કારણે કયો નિયમ જોવો જોઈએ તથા તે હુકમના
મું વધારે બંધ થકસે કે નહીં?

- ✽ એક કામ કેવારે “રેસજ્યુડીક્ટા” થએલું કેહેવાય છે?
આ બાબત ઉપર નવા દિવાની કામ ચલાવવાની રીતના કાયદામાં જે નિયમ છે તે ખતાવો?
- ✽ એક વાદિ કે જેની ગેરહાજરીના કારણથી તેનો દાવો કાઢી નાખવામાં આવ્યો છે તે નવો દાવો લાવી શકે? આ સિવાય બીજા કયા ઉપાય તેને કરવા પડે?
- ✽ વાદ્યે કરેલા દાવામાં પ્રતિવાદી પોતાનો સાબો દાવો કેવારે અને કેવી હકીકતથી મુકી શકે છે?
- ✽ માર્ક્યુઝીલ કોર્ટમાં થએલું હુકમનામું બજાવવા માટે નવા મુદતના કાયદામાં કેટલા વરસની મુદત કહી છે તથા તે કેવારેથી સર થાય છે?
- ✽ આ સિવાય બજાવણી બાબતમાં વધારે નિયમો, દિવાની કામ ચલાવવાની રીતના કાયદામાં શું થયા છે?
- ✽ એક હુકમનામાની બજાવણીમાં વેચાણ થએલી સ્થાવર મિલકતનું વેચાણ કેવારે અને કેવી હકીકત હોય તો તથા કેણે રદ કરાવો શકે? રદ કરાવવાની અરજી કેટલી મુદતમાં આપવી જોઈએ?
- ✽ એક સગોર ઉમરનાનો દાવો ચાલતાં દરમિયાન સગીર લાએક ઉમરનો થાય તો કામ ચલાવવાની રીત અખત્યાર કરવી પડે છે?
- ✽ કઈ મિલકત જમીન તથા વેચાણથી ખાતલ છે? તથા કયા આદમોએ કેદ કરવામાં આવતા નથી?
- ✽ રજીસ્ટર કરાવ્યું હોય તથા નહીં કરાવ્યું હોય તો શી અસર થાય છે તે ટુંકાણમાં દરશાવો?
- ✽ તમારા અસીલને જ એક વરસ દાહાડાની બાંધીથી એક ધર ભાડે આપે છે, અને વરસ પૂરે થતાં તે

ધર ખાલો કરવા કહે છે. એક બ નામનો સખસ તમારા અસીલને એમ કહે છે કે તને ભારે આ પ્યા પછી મને અ એ ધર ગીરો આપ્યું છે, અને તે દસ્તાવેજની સરતને આધારે હું કપળે લેવા હકદાર છું. અ ગિરોની વાત ઈનકાર નય છે. આ હકિક તથી તમારા અસીલને શું રસ્તો લેવા તમે સલાહ આપશો?

❖ 'રેસજુડીકેટા' હીવાની કાયદાની કલમ ૧૨-૧૩ માં ખતાવી છે તે કેવે પ્રસંગે અને ક્યાં કાગિર્માં લા ગુ પડે છે. મુદા નીકળતાં સુધી પ્રતિવાદીએ હાજર રહી કામ ચલાવ્યું, પણ ખીજી રજુઆતે વાદી ગે રહાજર હોવાથી વાદીનો દાવો કારટે રદ કર્યો. આ વાદી ફરીથી એજ દાવાના કારણ ઉપરથી, એજ પ્રતી વાદીના વારસ વકીલ ઉપર એજ કાર્ટમાં, ખીજે દાવો કરે છે તો તેને 'રેસજુડીકેટા'નો નીયમ લા ગુ થશે?

❖ અ એ પોતાની સ્થાવર મીલકત ક ને ગીરો આપી, ગીરો ખત રજીસ્ટર કરી આપ્યું છે પણ મીલકતનો કપળે ક ના હવાલામાં હતો. ક ના લેહેણીઆત અ એ ક ઉપર હુકમનામું મળવી તે જાહેર લીલા મધી હરાજ કરાવે છે, તો, ક ને કેવો ઈલાજ ર હોય છે? જો વેચાણ મંજુર થાય તો, અ ની મિલકત ઉપર ક નો ગીરવી હક્કનો હક્ક સંબંધ તથા હિસ્સો કાયમ રહે કે નહીં? આ ઉપરના અગત્યના ફેસલા ઈલાહ હોય તો લખો?

❖ કઈ કઈ મીલકતની જમી થઈ શકે તથા કેવી રી તે કરવી જોઈએ?

- ❖ કયા કામમાં કમીશન નીકળી શકે? કમીશન કઈ કઈ જાતનાં છે?
- ❖ મુળ કારટમાં, તથા અપીલમાં નહીં કરેલી તકરાર એ પેલેન્ટ સ્પેસીયલ અપીલમાં લાવે છે, તો, તે કેવા રે લઈ શકાય તથા કેવારે નહીં લઈ શકાય?
- ❖ મુદ્દા એટલે શું? મુદ્દા શી શી હકીકતના નીકળી શકે છે તથા તે કેવારે નીકળે. મુદ્દામાં સુધારો કરવા પક્ષકારની મરજી હોય તો તે પ્રમાણે કાર્ટ ક રી શકે છે કે નહીં?
- ❖ સ્થાવર મીલકતના હુકમનામાની બજાવણી શી રીતે કરવી? જો પ્રતિવાદી શિવાય બીજા શખ્સ બજાવણીમાં હસ્તક્ત કરે તો શી રીતે કામ ચાલશે. જો બજાવણીમાં કબજેદારનો કબજો લઈ લેવામાં આવે તો, કબજેદારને સો ઈલાજ છે, તેને તમ વકીલ હોઈને શું સલાહ આપશો?
- ❖ અ ના કબજામાં ઝાટી જમીનદારી છે. તે પોતાની હયાતીમાં ક પાસેથી ૧૦૦૦૦ રૂપિયા કરજે લે છે. અ થોડા રૂપિયા, વગર કારણે ધરમ કરી દે છે, તથા જુગારમાં વાપરે છે, તથા થોડા રૂપિયાના ઘણા લાવી વેઉપાર કરે છે. ક મરી ગયા પછી તેના વારસ, અ ના વારસ ઉપર દાવો કરે છે તેમાં, તેઓ આવેજ ગેરકાયદે છે એવી તકરાર ખતાવે છે તો, તે તકરાર ચાલશે? જો અ અવિભક્ત હોય તો અ નું કરેલું કરજ તેના વારસદારો અની જાગીરમાંથી આપવા બંધાએલા છે. અને બંધાયા હોય તો કેટલે દરજે?
- ❖ એક હિંદુએ પોતા પોતાના મેટ્રેશનું હુકમનામું કરાવ

- તાં પેહેલાં કાચા જમી કરાવી પ્રતિવાદીની મિલકત જપ્ત કરાવી છે. તે મિલકત ખીજા હુકમનામાવાળો જપ્ત કરવા કુરટને અરજ કરે છે તો તે પ્રમાણે જમી થઈ શકે? કદાપી ક કાચા જમીવાળાનું હુકમ નામુ થાય તો તે પોતાનું હુકમનામું બજાવી શકશે?
- ❖ સ્થાવર મિલકતના હુકમનામી મળેલી મિલકતનું કુરટનું સરટીફિકેટ રજીસ્ટર થવું જરૂર છે?
- ❖ હિંદુ અવિભક્ત કુટુંબ એક વખત વિભક્ત થઈ સંસૃધી થાય છે તો તેઓને ચહેચાણ કરવાની મુદતનો નિયમ શો છે? મુદત કુવારથી સડ થાય છે?
- ❖ કેવા કારણો હોય તો વાદીએ ફેલા દાવામાં પ્રતિવાદી સામે દાવો કુરટને ખતાવી શકે? સામે દાવો દાખલ કરવાની કુટલી મરિયાદો દિવાની કુરટના કાયદામાં ખતાવી છે તે વિસ્તારથી લખો?
- ❖ સમરી સેઠલ મન્ટ ખાતાનો એક પટાવાળો જેનો પગાર રૂ૧૧ નો છે તેના ઉપર વાદીએ હુકમનામું રૂ૭૫ નું મળવું છે તો તેનો પગાર જપ્ત કરવાની દરખાસ્ત શી રીતે લખવી? મીલીટરી ખાતાના અમલદારોનો પગાર અગર પેનસન કુવારે જપ્ત થઈ શકે?
- ❖ નાસકના કુલપાવર અને ૧લા વરગના માજીસ્ટ્રેટની કુરટમાં, અ તથા બ વચે એક એતરનાકમ્બલ વિશે કેસ ચાલ્યો તેમાં માજીસ્ટ્રેટ બેનો કમ્બલે કરાવે છે, તો બ ને હવે શું ઇલાજ રહેલા છે તથા માજીસ્ટ્રેટ ફેસો કરાવ નીરણયકારક ગણાસે કે નહીં?
- ❖ ૧ લા વરગના માજીસ્ટ્રેટના પ્રત્યેક અધિકાર વરણ વો? તેમાં કયા અધિકાર સ્થાનિક સરકાર આપી શકે તથા કયા ડિસ્ટ્રીક્ટ માજીસ્ટ્રેટ આપી શકે?

❖ નિચે લખી ખાખતમાં મુદત કુવારથી સર થાય છે?
 (૧) ઘરનું ભાડું. (૨) નોકરીનો પગાર. (૩) ખાવા
 ને સાર ઉપાડેનું માહીખાનું. (૪) વિસાનું ખીલ.
 (૫) પ્રોમીસરી નોટ અથવા વાપદા ચીઠી. (૬) કો
 ધા ખત. (૭) ખોડો વેચાના ઉપજોલા પધસિ. (૮)
 ચોપડી વેચવાથી ઉપજોલી રકમનું કમીસન.

❖ જો કાર્ટ હુકમનામું કરેલું છે તેજ કાર્ટ પક્ષકાર
 ની અરજ ઉપરથી અથવા પોતાની મજે હુકમના
 મુ ફેરવી શકે કે નહીં? જો ફેરવે તો કુવારે અને
 કુવા કારણથી?

❖ પ્રતિવાદીની ગેરહાજરીમાં સી રીતે કામ ચલાવવું?
 પ્રતિવાદીની ગેર હાજરીથી એક તરફી ફેસલો થયો
 હોય તો તે ક્યારે અને કુટલી મુદતમાં ફરી ફાઈ
 લ ઉપર લેવા અરજ કરી સકાય છે?

❖ તમારા અસીલે મળવેલું હુકમનામું અમદાવાદની ફીલ્ડ
 કલેસ સપ્લારડીનેટ જડજ કાર્ટથી થયેલું છે તે હુક
 મનામું પુણા જીલ્લામાં ખજાનવું હોય તો તેમ શું પ
 ગલાં ભરશો તથા કાર્ટ કેવી રીતે તે હુકમનામું
 ખજાનવા માકલશે?

❖ ડીસ્પીકટ જડજ સાહેબની કાર્ટમાં, એક વાદીએ જ
 પ્રતિવાદીએ ઉપર દાવો કર્યો છે, તેમાંથી એક
 પ્રતિવાદી સરકારી આદાની રૂઠ્ઠાએ કલેક્ટર છે, અને
 ખીજો ખાનગી આદમી છે. દાવાની અરજી રજુ
 કરવા ઉપરથી જડજ સાહેબને માલમ પડે છે કે,
 કલેક્ટર વિરુદ્ધ દાવાનું કારણ ઉત્પન્ન થતુ નથી,
 તેમ છતાં પણ દાવો દાખલ કરી ફેસલો આપે છે.
 આ રીત કાયદાસર છે કે નહી તે ખાખત વરણન

કરો તથા કારણો સાથે ખુલાસા લખો.

❖ પ્રતિવાદીઓને સમન કરવાના કેટલા ફોરમ છે? સમનમાં દાવા સંબંધી શું શું હકીકત લખવી જોઈએ તથા જે પ્રતિવાદી પર રાજ્યમાં રહેતો હોય તેના ઉપર સી રીતે સમન પળવવો?

❖ દાવાની સુનાવણી કરવાનો જે દિવસ મુકરર કરવામાં આવ્યો હતો તે દિવસે છેવટ ફેસલો કરવાનો સમન પ્રતિવાદી ઉપર કરવામાં આવ્યો હતો. વાદીનો વકીલ તથા તેના સાક્ષીઓ હાજર છે પણ પ્રતિવાદી અગર તેનો વકીલ જતો હાજર નથી કેમકે દાવા દાખલ થયા પહેલાં પ્રતિવાદી પોતાનું ગામ છોડી ખીજા ગામમાં જઈને સારું રહેવા ગયો હતો. વાદીનો વકીલ અરજ કરે છે કે, પ્રતિવાદી ઉપર ફરીથી સમન કાઢવો જોઈએ. તમે આ અરજ મંજૂર કરશો અગર કરો તો સાક્ષીઓને ફરીથી ખાલાવવા માટે તમે શું નિયમ પ્રમાણે વરતશો? પ્રતિવાદીને હાજર થવા નહીં જાય શેશો? તેમજ પ્રતિવાદીના સાક્ષીઓ માટે સમન કરવા જાય તથા અરજ શેશો?

❖ હુકમનામાં શું મતકર લખવો જોઈએ? હુકમના મુ તથા ફેસલાની નકલો એકજ અરજીથી તમે આપી શકશો?

❖ હુકમનામાં ફેસલાર ઉપર થએલા હુકમનામાંની પળવણી કરવામાં તેને કેદ કરી ફોરટ રમર લાવવામાં આવેલો છે અને તે એવું જાહેર કરે છે કે હુકમનામાંના લેણીયાત સાથે મારે હુકમનામાંની ફર મળે સમજાય કરવી, જે તેથી મને છોડી મુકા,

તથા હું હુકમનામાની રકમનો જમીન આપવા ત
ઈપાર છું, આ સરતને આધારે કારટ તેને છુટો ક
રી શકશે? કેવી હકીકત હોય તો હુકમનામાના દ
બદારને કુદમાંથી છોડી મુકવામાં આવે?

❖ કાયદાસર અશક્તતા પ્રાપ્ત થઈ હોય તો દાવો કરવાની
મુદત ગણવા વીશે સાધારણ શું નીયમ છે તે વર
ણન કરો?

❖ જુલામાં રહે છે તેણે પોતાની સ્થાવર મીલકત જે
કે થોડા ભાગે ખાનદેશમાં છે તથા દક્ષણ હૈદરાબાદ
માં છે, તથા થોડા ભાગે મુંબઈ શહેરમાં છે, તે ગી
રવી માંડી જ નુ કરજ કરેલું છે, તેનો દાવો જ ને ક
રવો છે, જ એ કઈ કારટમાં દાવો લાવવો જોઈએ?

❖ જ નામના એક ભાગદારને પોતાની કુકાન, પુણા,
કરાંચી, અને ઈનદોરમાં ચાલતી હતી તે કુકાનનું
પંચાણ બંધ કરાવવા દાવો કરવો છે તો તે કઈ કાર
ટમાં કરવો જોઈએ?

❖ નીચે લખેલા દાવા દાખલ કરવા દીવાની કાર્ટોને હ
ક્રમત છે?

(૧) જ ના કબજામાં કુટલીએક જમીન છે તે
જમીનનો ભાડુત દાખલ જ કલેક્ટરની
મહેસુલ બુકમાં નામ દાખલ કરવા કલેક
ટર વિરુદ્ધ દાવો કરે છે.

(૨) એક ગામનો વંશ પરંપરાનો ગોર તેજ ગામ
ના સઘળા માણસો ઉપર મનાઈ હુકમ
કઠાવવા દાવો કરે છે, એવું કહીને કે, કે
ટલીએક કીયા માહારા હક્કની રૂઢિએ ક
રાવવા હું હકદાર છું તથા ખીજ ગોર પાસે

કરાવો શકાય નહીં; આ દાવો સાંભળી શકાશે?

(૩) એક સ્ત્રી પોતાના ધણી ઉપર દાવો કરે છે કે, માહારી છોકરી તમે ખીજી જાતના આ દમી સાથે પરણાવો છો. આવો અટકાવ કરવાનો દાવો ચાલી શકે?

❖ વાદી તથા પ્રતિવાદીએ, દાવાના આધારમાં જે દસ્તાવેજ ગણ્યા હોય તે દસ્તાવેજ પ્રવારે તેઓએ રજુ કરવા જોઈએ? બરાબર વખતે તે રજુ કર્યા નહીં હોય તો શું પરીણામ થાય છે?

❖ પુણનારાલા વરગના સપ્પારડિનેટ જડજ સાહેબે કરેલું હુકમનામું સતારાના ૧ લા વરગના સપ્પારડિનેટ જડજ સાહેબની કાર્ટમાં બજાવણી માટે માકલવામાં આવ્યું છે. હુકમનામાના દેખાદાર ઉપર પ્રોસેસ બજતાં, સતારાની કાર્ટમાં જઈ જાહેર કરે છે કે, હુકમનામું કાર્ટને હુકમત નહીં છતાં કર્યું છે તથા સમન પણ રીતસર મને બજાવે નહીં હોય. સતારાની કાર્ટના સપ્પારડિનેટ જડજે હવે ક્યા નીયમ મુજબ કામ ચલાવવું જોઈએ?

❖ લવાદીએ કરેલા નીવેદામાં સુધારો કરવા, અથવા રદ કરવા કાર્ટનો અધિકાર છે? ગેરકાયદે પુરાવો લઈ લવાદે નીવેદો આપ્યો હોય કે જે દેખાઈતી રીતે મુદતથી રદ થએલો હોય તો, તે કાર્ટ અમલમાં લાવી શકશે?

❖ ક્યા ક્યા કામોમાં મનાઈ હુકમ કાઢી, ઉપજ વસુલ કરનાર નીમવા કાર્ટને અધિકાર છે? ઉપજ વસુલ કરનાર નીમવા કાર્ટ ના પાડે તો, તે હુકમ ઉપર

અપીલ થઈ શકે ખરી?

❖ જમી થયા પછી ખાનગી રીતે તે મિલકત વેચાડોય તો, જમ કરાવનાર સંબંધે તથા ખરીદ કરનાર સંબંધે શું પરીણામ નીપજે છે?

❖ પાણાના સપ્પારડીનેટ જડજની કાર્ટમાં સન ૧૮૭૦ માં અ દાવો કરે છે એવું કહીને કે બ એ મારા પાણી વાપરનાના હકમાં હરકત કરી છે. બ એ હરકત કરેલી વાત કમુલ કરી છે, પણ અ ને પાણી વાપરવાનો હક નથી એવું જાહેર કરે છે. અ એવું સાબીત કરે છે કે સલાહ સંપથી તથા ખુદી રીતે તથા ખીન હરકતે, સન ૧૮૪૮ થી તે ૧૮૭૦ સુધી પાણીનો ભોગવટો અ કરેલો છે. અ હુકમનામું મેળવવા હકદાર છે?

❖ સ્થાવરમિલકત ઉપર પ્રવેશ કરવા માટે, (૧) પંચાણુ બંધ થયા પછી નહો તથા હીસાખ લેવાની ફરીયાદ (૩) કરેલો કરાર ન્યાયની રીતે અમલમાં લાવવા (૪) ઈજમન્ટનો હક કાયમ કરવાનું હુકમનામું મેળવવા. આ બાબતના દાવા કરવા કેટલી મુદત છે?

❖ ફેસલો થતાં પેટેલાં પ્રતિવાદીને, કેદ કરવા સાફ અરજી કરી હોય તો શું અવશ્ય હકીકત હોવી જોઈએ, તથા કાર્ટ કયા નીયમ પ્રમાણે અમલ કરશે તે વિસ્તારથી લખો?

❖ કાયદાસર કમુલ થએલા મુખ્યત્વાર કાણુ કાણુ છે? પ્રતિવાદી શીવાય ખીજે આદમી સમન લઈ શકે? જો લઈ શકે તો કેવી હકીકતથી? પ્રતિવાદી ખિટીશ ઈંડીયા બાહાર રહેતો હોય તો સમન શી રીતે બળવવો?

❧ અ એ બ ઉપર દાવો કરવા પછી ફેંસલો થતાં પોરેલાં
 બ ની મિલકત જપ્ત કરાવી છે. દરમીયાન બ ઉ-
 પર ક એ દાવો કરી હુકમનામું મળ્યું, અને અ
 એ કામો જમીમાં લીધેલી બ ની મિલકત જપ્ત
 કરાવે છે. અ તથા ક ના દરેકના શું હકો છે?

❧ ધણા વાદીઓમાંથી એક વાદી મરણ પામે તો, તેમ
 જ દાવાનો એકજ વાદી હોય ને તે મરણ પામે
 તો, તેમજ વાદી નાદાર થાય તો દાવો ખંધ થવા
 વિશે શું નીયમ છે તે અનુક્રમે લખ્યા?

❧ એક પુખ્ત ઉમરના આદમીને, એક ખેતર કમ્પ્લમાં
 લેવાનો હક હતું. પણ એક માર વરસનો
 નાહનો છોકરો મુકી સાત વરસે મરી જાય છે. એ
 નાહનો છોકરો દસ વરસની ઉમરનો થઈ મરણ
 પામ્યો છે. આ ખેતર કમ્પ્લમાં લેવા તેના વંશવા-
 રસ કેટલી મુદતમાં દાવો કરવા મુખ્યત્વાર છે?

❧ “રેસન્યુડીકેટા” સ્થાપન કરવા સારું શું સાબીત થવું
 જરૂર છે? કુટુંબની મિલકતમાંથી ભાગ લેવા વાદીએ
 એક પ્રતિવાદી ઉપર હાલમાં દાવો કરેલો છે. હાલના
 પ્રતિવાદીએ પ્રથમ વાદી થઈ એજ મિલકત વ્યાપ્ત
 હાલના વાદી ઉપર એક દાવો કર્યો હતો. તે પ્રથ-
 મના દાવામાં તે વ્યાપ્તના વાદીના લાભમાં તે મિ-
 લકતનું હુકમનામું થયું હતું. હાલનો વાદી એવો
 દાવો કરે છે કે પ્રતિવાદી પાસે, તેના હક કરતાં વ-
 ધારે મિલકત છે. આ દાવામાં “રેસન્યુડીકેટા” શી
 રીતે અસર કરે છે તે લખ્યા?

❧ લવાદીએ કરેલો નીવેરો ફરી વિચાર ઉપર લેવા પાછો
 આકલવા ફારટને શું અધિકાર છે? તથા કયા કાર-

ભ્રાથો લવાહીએ કરેલો નીવેડો રદ થઈ શકે? કુટલી મુદતમાં નીવેડો રદ કરવા અરજી કરવી જોઈએ તથા નીવેડા મુજબ કાર્ટે હુકમનામું કર્યું હોય તો, તે અપીલ કરવા કુટલી મુદત છે?

❖ ‘મનાઈ હુકમ’ એટલે શું તેની બાબત કરો? ‘જન-થુને સાર મનાઈ હુકમ’ની બાબત કરો? સાધારણ મનાઈ હુકમ તથા જનથુને સાર મનાઈ હુકમ કે-વારે કાઢવા કાર્ટ મુખત્યાર છે?

❖ પોતાના શેઠનું મુનીમ પાસે મુખત્યારનામું નથી તો તે મુનીમના શું અધિકારો છે?

(૧) પોતાના શેઠને બંધનકારક કરાર કરવાને;

(૨) શેઠ વિરુદ્ધ થએલો ફેસલો કબુલ કરવાને;

❖ તાં ૧ લી જાનેવારી સન ૧૮૭૬ના રોજ એક સગી રા. સ્ત્રી ઉપર એક દાવો થયો છે. તાં ૧ લી માર્ચ સન ૧૮૭૬ના રોજ તે સ્ત્રી પરણે છે. તાં ૧ લી મે સન ૧૮૭૬ના રોજ તે નાદાર થાય છે. તે દાવાનું કામ હુકમનામું બજતાં સુધી સી રીતે ચાલે શે તે વરણ ન કરે? આ સ્ત્રીએ કરેલા દેવાની જવાબદારી ધણી ઉપર છે કે નહીં?

❖ કયા કારણો ઉપરથી લવાહીએ કરેલો નીવેડો રદ કરી શકાય? કામના પક્ષકારો પંચનો કરેલો ફેસલો દાખલ કરવા કાર્ટને અરજી કરે છે તો આ ફેસલો દાખલ કરવા કાર્ટ ના પાડી શકશે? પંચનો ફેસલો દાખલ કરવા કાર્ટ ના પાડી હોય તો અપીલ થઈ શકે ખરી?

❖ કઈ જાતના દાવા નાદારીમાં થઈ શકતા નથી? નાદારીમાં અપીલ કરવી હોય તો એવટ ફેસલો થતાં

સુધી શી રીતે કામ ચાલશે તે પ્પાન કરો?

❖ નિચે લખેલી પાપતમાં મુદત કેવારથી સાર થાયછે?

(૧) અગ્રક્રિયાધિકારનો હક અમલમાં લાવવા,

(૨) લગ્નના હક કાયમ કરવા,

(૩) દગલખાણના કારણથી મુક્ત થવા,

(૪) રજીસ્ટર દસ્તાવેજથી લખેલું વચન પુર કરાવવા.

(૫) મુસલમાન વિધાવાને ખોરાકી પોશાકી સેવા.

❖ મુદ્દા કાઢવા વિશે શું નિયમ છે? મુદ્દા કાઢવાને સાર સમન કાઢ્યા હોય તોપણ તેજ દિવસે દાવાનો છેવટ નીકાલ થઈ શકે અને કયારે?

❖ જમી કરવાનો હુકમ બંતવવાના કામમાં એક ખેલી કે દુકાનના ખારણાં ભાગી શકશે? આ પાપતમાં કોઈ ફેસલો તમારા જાણ્યામાં હોય તે લખો?

❖ હુકમનામાં ઉપર ઉલટ હુકમનામું બંતવવા શું નીયમ છે? તથા કેવા પ્રકારના હુકમનામાને લાગુ છે?

❖ કેવી હકીકત હોય તો સાક્ષીની જુખ્યાની સેવા સાર કમીશન કાઢવામાં આવે?

❖ કોઈ ડીસ્પીકટ ફોરટ, સમાલ કોઝ ફોરટમાંથી એકાદો મુકરદ્દા મંગાવી તેનો ઇનસાફ કરવા સખારડીનેટ જડજને સોંપી શકે? એમ ખારો કે, ચોગ્ય અધીકારી ના હુકમથી તે મુકરદ્દા કાઢી લઈ સખારડીનેટ જડજને ફેસલો કર્યો હોય તો તે હુકમનામાની અપીલ થઈ શકે?

❖ “ઇનટર પ્લીડર” સંબંધીના દાવા કેવારે થઈ શકે?

❖ જો વિરુદ્ધ અ, આખર લીધાનો મત્તકુર પ્રસિદ્ધ કરેછે. તે ઉપરથી પછી ક, નોકરીમાં રાખવા જ ને ના શકે છે. જો અ ઉપર આખર લીધાની નુકસા-

નીનો દાવો કરે તો મુદત કેવારથી શરૂ થાય છે?

❖ હુકમનામું, પરરાજ્યનો ફેસલો, ફેસલો થતાં પેટેલાં ની જમી, ફેસલો થતાં પેટેલાં કેદ, તથા 'ઈનટર પ્લીડર'ના દાવાની વ્યાખ્યા કરો?

❖ જમીન કબજામાં લેવા તથા દરમીયાન ઉપજ મળવા અ એ બ ઉપર દાવો કર્યો છે. કારણે કબજાનું હુકમનામું કર્યું પણ દરમીયાન ઉપજના દાવા વિશે કાંઈ હુકમ કર્યો નથી તો દરમીયાન ઉપજનો ખીન્ને નવો દાવો થઈ શકે?

❖ કેવી હકીકત હોય તો હક્ક સ્થાપન કરવાનું હુકમનામું થાય? ક નો અઉરસ હોકરો છું એવો હક્ક સ્થાપન કરવા તથા ક એ બ ને દત્તક દીકરો કરી લીધેલો છે તે રદ કરવા અ એ બ ઉપર દાવો કર્યો છે. દાવાની અરજીમાં મિલકત વિશે કાંઈ લખ્યું નથી. આ દાવો ચાલી શકે છે? અને જો ચાલે તો કેવા કારણોથી? આવા દાવામાં દાવાનું કારણ ક્યારથી ઉત્પન્ન થાય છે અને કેટલી મુદતમાં દાવો કરવો જોઈએ?

❖ બ ના ઉપરના હુકમનામાની બજાવણીમાં, અ એ, બ ની મિલકત જે કે ક ને ત્યાંહાં કબજા ગીરો છે તે ઉપર જમી કરાવી છે. દીવાની કામ ચલાવવાની રોતના કાયદાની ૨૮૦ મી કલમ મુજબ ક જમી ઉઠાવવા ઈલાજ કરે તો તેનો સમાસ તે કલમમાં થાય છે?

❖ હુકમનામાની બજાવણીમાં કરેલા કયા હુકમો ઉપર અપીલ થાય છે? હુકમનામાની બજાવણીના કામમાં કારણે એમ ઠરાવે છે કે તે મુદતથી રદ થયું છે તો,

આ હુકમ ઉપર અપીલ છે ખરી?

- ❖ એક તરફી થયેલું હુકમનામું રદ કરવા કલમ ૧૦૮ મુજબ પ્રતિવાદીએ અરજ કરી તે નામંજુર કરવા માં આવી તો તે હુકમ ઉપર અપીલ છે ખરી?
- ❖ જમીનનો કબજો ટ પાસેથી લેવા અ દાવો કરે છે. કુરટ ફીના ધારા મુજબ દાવાની કીંમત રૂ૩૦૦૦ ગણવામાં આવી છે તથા જમીનની ખજાર કીંમત રૂ૫૫૦૦ છે, તો જે સેકન્ડ ક્લાસ સર્જારડીનેટ જડ જની સ્થાનિક દિવાની હુકમતમાં આ જમીન છે, તેનો દાવો તેને સાંભળવા હુકમત છે? જો નહીં તો કંઈ ખીજી કુરટને સાંભળવા અધીકાર છે?
- ❖ એક ઘર કબજામાં લેવા અ ની સગીર ઉમર હતી તે વખતમાં તેને દાવાનું કારણ ઉત્પન્ન થયું છે. દાવાનું કારણ ઉત્પન્ન થયા પછી સાત વરસે તે લાયક ઉમરનો થાય છે. દાવો કરવાને સાધારણ રીતે જે મુદત ફરમાવી છે તે ઉપરાંત સગીર હોવાના સખખથી તેને કંઈ મુદતનો વધારો મળે છે? અને મળે છે તો કેટલી મુદત વધારે મળશે?
- ❖ તમારા અસીલનું હુકમનામું તેના પ્રતિવાદીની તમામ માલ મિલકત ઉપર થયું છે; અને તે ખજાવવા સાર તમારી પાસે તે આવ્યો, તે નીચે લખેલી મિલકત જમી કરવા સાર ખતાવે છે:—
  - એક ઘર પ્રતિવાદીના કબજામાં છે તે.
  - એક ઘર તેણે ગીરો મુકેલું છે તે.
  - જેવર, શાહુકાર પાસે ગીરો મુકેલું છે તે.
  - એક સરકારી લોનની નોટ કલેક્ટર પાસે તારણ દાખલ મુકેલી છે તે.

લોકા પાસે ધણું કરજી લેહેણું છે તે.

મારે તમે શો ધલાજ કરશો. અને કારટને કેવી રીતે અરજીઓ કરશો?

❖ અ નામનો માણસ પોતાની બધીરિનો કપ્પળે લેવા ફરિયાદ કરે છે અને ફરીયાદ અરજીમાં લખે છે કે, માહારી બધીરિ માહારા ઘરમાંથી ત્રણ વરસથી વધારે મુદત થઈ નીકળી ગઈ છે. એના દાવાને મુદત ની હરકત છે કે શું? જંગમ મિલકત એ શબ્દની અંદર બધીરિનો સમાસ થાય છે કે નહીં? એવી જાતની ફરિયાદમાં તમા શું હુકમ કરશો? હિન્દુ વિધવાને પોતાના ધણીના સગાઓ ઉપર ઝારાકી પોષાકીની ફરિયાદી કરવી હોય તો સમાજ કાઝ કાર્ટમાં ચલાવવી જોઈએ કે શું? અને એ ફરિયાદ મુનસફની કાર્ટમાં લેવાય કે નહીં? ને લેવાય તો કયારે?

❖ પુણાની ડીસ્ટ્રીક્ટ કાર્ટે વાદીની તરફેણમાં રૂ૧૦૦૦) નું ખર્ચ શિવાયનું હુકમનામું કર્યું તે હાઈકાર્ટે ૧ લી જાનેવારી સને ૧૮૬૩ ને રોજ ખર્ચ સુધ્ધાં કાપ્યું કર્યું; તા. ૧ લી જાનેવારી સને ૧૮૬૭ ને રોજ વાદીએ તે હુકમનામું બજાવવાની દરખાસ્ત કરી. એ દરખાસ્તનો તમે શી રીતે ફેસલો કરશો? પ્રીવીફાઉન્સીલના હુકમનામાને આક્ટ ૧૪ શી તરફથી લાગુ પડે છે?

❖ દીવાની વહીવટના કાયદાની કલમ ૩૯ માં તથા ૧૨૮ માં શા તફાવત છે? એ બન્ને કલમો દસ્તાવેજો વિશે છે.

❖ દાવો ચાલતા છતાં પ્રતિવાદી કાર્ટને અધિકાર નથી

એવી તકરાર કાયદાની માહિતી ન હોવાને લીધે
સેનેા નથી, પણ હુકમનામું બજાવવાની દરખાસ્ત
થયા પછી તે વિશે તેને માલુમ પડવાથી તકરાર કરે
છે. એવી બાબતમાં કોર્ટ કયા કાયદા મુજબ હાથ
ચાલી શકશે?

(બ) દીવાની કાયદો, સને ૧૮૮૨ના ૧૪મા આક્ટ
ની કલમ ૨૫ મુજબ દાવો એક કોર્ટ
માંથી કાહડી ખીજી કોર્ટમાં માકલ્યો
હોય તો, એક વખત કાયદા મુજબ થયે
લી શાક્ષીઓની જુખાની નવેસરથી લેવી
જોઈએ કે શું?

❖ બાપ પોતાના છોકરાઓમાંથી એ જણ અથવા ઉપર
એવી ફરીયાદ લાવે છે કે, જે કાંઈ જમીનનો હું
ઉપભોગ કરું છું. તેમાં છોકરાઓ હસ્ત કરે છે, તે
ન કરે એવો મનાઈ કરી, બાદ બાપ ગુજરી ગયો,
તે ઉપરથી તેના છોકરા અ. ક. કોર્ટને અરજ કરે
છે કે અમને વાદી ગણીને અ ઉપર ફરીયાદ ચલા
વવાદો, તેમાં તજવીજના મુદ્દા શા છે અને તેમાં શો
નિકાલ કરશો?—

(બ) નીચે લખેલા દાવાનો નિકાલ કેમ કરશો?
અ ને ભાડે આપેલા ઘરનો કબજો લેવા
દાવો કરે છે, પ્રતિવાદી તકરાર કરે છે કે,
હું વાદીનો ભાડુતી નથી અને ઘર મારી
મિલકતનું છે.

❖ જે કામદાર લીલામનું કામ ચલાવે છે તેને માલ
મિલકતપર સંબંધ રાખનાર લોકો એવું કહે છે કે,
એ મિલકત ઉપર હમારો હક્ક છે એવા બતાવેલા

હક્કો જાહેર કરવા જોઈએ, એ વિશે સન ૧૮૮૨ ના ૧૪ મા આક્ટમાં કંઈ કલમ છે? એ કામદારે જાહેર કરવામાં ગફલત કરી હોય તો તેથી વેચાણ ઉપર શી અસર થશે?

❖ એ વાહીઓએ ભિગા ફરીયાદ કરી. ભિગુ હુકમનામું જાળવ્યું. જે મિલકત વિશે ફરીયાદ કરવામાં આવી છે તેમાં એક વાહી પોતાનો જોડતો હીસ્સો ધાર તો હોય, તે વિશે તેનાથી દરખાસ્ત આપી શકાશે કે શું? અને એ વિશે સને ૧૮૮૨ ના ૧૪ મા આક્ટમાં કંઈ ઠરાવ છે કે શું?

❖ જતીનો તથા લીલામનો હુકમ એક્કી વખતે શા વાસ્તે ના કરવો જોઈએ? અને જંગમ તથા સ્થાવર મિલકતનું લીલામ કરવામાં કંઈ ગેરશીરસ્તે કામ થયું હોય તો તેથી કરીને તે લીલામ રદ થઈ શકે છે કે શી રીતે?

❖ સને ૧૮૭૭ ના ૧૫ મા આક્ટ મુજબ કયા માણસો અશક્ત છે; ને તેમની મુદતની અશક્તતા શી રીતે માણવી?

❖ જે માલ વિશે ફરીયાદ થાય છે તે ખરાબ નહીં કરવા વિશે અથવા તેનો વહીવટ કરવા વિશે હુકમ કરવાની ફરજ ડીસ્ત્રીકટ કોર્ટની હોય અને તે ફરીયાદ નીચલી કોર્ટમાં ચાલતી હોય તો ડીસ્ત્રીકટ કોર્ટે શું કરવું?

❖ જુદી જુદી દિવાની કોર્ટોની તથા સ્માલ કાઝ તથા રેવન્યુ કોર્ટોની અવજા હુકમત પુટલી તથા કયા પ્રકારની છે તે ઘોડામાં ખતાવો?

❖ હુકમનામું થયા અવજા મિલકત જપ્ત કેવારે થઈ શકે

- કે? અને જપ્તી શી તરેહથી કરવી તેનું પ્પાન કરો?
 એવી તરેહની જપ્તી થઈ હોય તો તે મિલકત જ
 પ્ત અગર વેચાણ કરવા જે માણસને હુકમનામું
 મળ્યું હોય તો તે ચાહે તો કરી શકે કે નહીં?
- ❖ રપોઆ ૧૦૦૦ લેવાને નાસીક સપ્પાઈનેટ કાર્ટમાં અ
 એ દાવો કર્યો અને તેની મરજી તેના પ્રતિવાદીની
 મિલકત અમદાવાદમાં છે તે હુકમનામું થતાં પેહે
 લાંજ જપ્ત કરાવવાની છે તો, જપ્તીનો હુકમ મળ
 વવાને તથા તેહનો અમલ કરાવી લેવાને શું શું ક
 રવું જોઈએ?
- ❖ સ્થાવર મિલકત ઉપર મળવેલું હુકમનામું પળવવા
 માં શું શું કરવું જોઈએ તે હુકામાં ખતાવો. એક
 હુકમનામા ઉપરથી કાંઈ મિલકત વેચાય અને ઉપ
 જમાંથી અવેજ ફાજલ રહે તો તેની વ્યવસ્થા શી
 તરેહથી કરવી?
- ❖ તમારે પક્ષકારની શાહેદી લેવડાવવાની મરજી હોયતો
 શું શું કરવું જરૂર છે? એ વિશે કાર્ટને શું કરવું પ
 ડશે? સમન પોહોર્યા છતાં કાંઈ પક્ષકાર સાહેદી
 આપવા હાજર ન થાય તો પરિણામ શું થશે?
- ❖ સ્પેસીયલ અપીલ ક્યારે થઈ શકે? અને ક્યારે નહીં
 થઈ શકે? જે કામમાં સ્પેસીયલ અપીલ થઈ શ
 કતી નથી તેમાં હાઈ કાર્ટનો અભિપ્રાય લેવો હો
 ય તો શું કરવું?
- ❖ હક ઠેરવી લેવાનું હુકમનામું એટલે શું? એવું હુક-
 મનામું મળવવાની ફરિયાદ ક્યારે થઈ શકે? અને
 એવી ફરિયાદને મુદત કેટલી?
- ❖ ૧૮૫૨ માં અ એ એક વાડી કબજા સહીત બ ને

ગીરો આપી. ગીરો ખતમાં એવો કરાર હતો કે ૩ વરસમાં વાડી છોડવી નહીં એ તો તે બંનેની મિલકત થાય. ૧૮૫૪ માં અં મરી ગયા. તેને ક સગીર છોકરો છે. સરત પ્રમાણે વાડી ન છોડવ્યાથી ૧૮૫૫ માં બંને એ તે જ ને વેચ્યા; ૧૮૬૮ માં ક લાયક ઉમરનો થયો. ૧૮૭૦ માં તેણે તે વાડી પાછી લેવાની ફરિયાદ કરવાને ધરદિ તમને વકીલ કર્યા. એવી ફરિયાદ ચાલશે? અને ચાલશે તો ફરિયાદ અરજીનો મથુદો તઈયાર કરો?

❖ (૧) પઈશા અગર બાજ વસુલ લેવા; (૨) પ્રતિવાદી એ સહી કરેલા હિસાબ ઉપરથી પઈસા વસુલ લેવા; (૩) ભાડુતની કસુરથી ઘરને નુકશાન પોહરું હોય તે ભરો લેવા; (૪) પ્રતિવાદીની કસુરથી ધાસ નું કુંદવું ખળી ગયું હોય તેની કીંમત વસુલ કરવા; અને (૫) મુસલમાન વિધવા મહર લેવા દાવો કરેલો કેટલી મુદતમાં કરવો?

❖ દસ્તાવેજ સાદા કાગળ ઉપર હોય અથવા કમી સ્ટાંપ ઉપર હોય તો દિવાની કોર્ટ દંડ લેવા વિશે નવા સ્ટાંપના કાયદામાં શું લખ્યું છે?

❖ એક દસ્તાવેજ રજીસ્ટર થાય તો પછી તે લખી આપ્યો છે કે નહીં એ જોવાની જરૂર છે કે નહીં? સાધારણ રીતની ફરિયાદ કર્યા શિવાય ખતનો અવેજ વસુલ કરવાની ખાખતમાં રજીસ્ટરેશન કાયદામાં શું લખ્યું છે?

❖ વિશેષ (સ્પેસીયલ) રીતે નોંધાયેલા દસ્તાવેજની રૂએ પ્રતિવાદીનાથી વખતે હપતો ન આપાયાથી તે દસ્તાવેજના કરાર પ્રમાણે તેનો કુલ અવેજ એકદમ લે

વા વાદી અરજી કરી એકદમ હુકમનામું માગે છે,
તો કારટે શું કરવું?

❖ કોઈ સરકારી અમલદારે પોતાના ઓફીસની રૂઠ્ઠી
કોલા કામ સંબંધી તેની ઉપર કરેલી ફરિયાદીમાં
મુકદ્દમો કેમ ચાલશે? એવા અમલદાર ઉપર હુક-
મનામું કેમ પડે છે?

❖ જુનરના સખ જડજની કાર્ટમાં અ તું બ ઉપર
રૂ૫૦૦ તું હુકમનામું થયું છે, તે બજવવા અ તે
કાર્ટમાં દરખાસ્ત કરે છે, પણ તે દરખાસ્તની વ-
ખતે પુનાના સખ જડજની કાર્ટમાં બ તું અ ઉપર
રૂ૪૦૦ તું હુકમનામું થયું છે. અ ની દરખાસ્તમાં
બ વાંધો લે તો ચાલે કે નહીં? ચાલે તો કુટલા
રૂપીઆ સુધી? અને દીવાની કામ ચલાવવાના કા-
વદાના કયા આધાર પ્રમાણે?

❖ એક સખસ પાસે પછશો નથી તેને બીજા સખસના
ચાકરના મફલતના કાંઈ કામથી શરીરે ઈજા થઈ
છે અને તે બીજા સખસ પાસેથી નુકશાન લેવા
માગે છે. તમે તેને શી સલાહ આપશો? નાદારીમાં
ફરિયાદી કરવાને કાંઈએ અરજી કરી હોય ત્યારે પે-
હલાથી તે છેલા સુધી શું શું કામ ચાલશે તે
ખ્યાન કરો?

❖ અ એ પોતાનું એક બિતર રૂ૭૫ ના અવેજમાં બ
ને ગોરો આપ્યું છે, બ તે ખતને રજીસ્ટર કરાવતો
નથી, પણ ત્રણ મહીના પછી પોતાનો હક્ક ક ને
આપે છે અને ખત તેને હવાલે કરે છે, ક તેજ
પ્રમાણે પોતાનો હક્ક ક ને આપે છે અને ક વળી
દ ને વેચાણ આપે છે. દ જુએ છે કે તે ખત

કદો રજીસ્ટર થઈ નથી તેથી રજીસ્ટર કરનાર અ-
મલદારને અરજ કરે છે. એકલા જ ને એવી અરજ
કરવાનો અધિકાર છે કે નહીં? અને તે દસ્તાવેજ
રજીસ્ટર કરાવવાનો તેનો હક્ક છે કે નહીં?

❖ અ રૂદ્દ બ પાસેથી કરજો લે છે ને તેના અવેજમાં
એક ખેતર આપે છે અને એવી શરત કરે છે કે
છ મહીના પછી ફલાણે દહાડે રૂપીયા પાછા આપવા.
અને સપ્તસોની એવી મરજી છે કે વાયદાને દહાડે
રૂપીયા નહીં અપાય તો ધીરનાર સંક્ષેપ રીતે પો-
તાના રૂપીયા વસુલ કરી શકે. વિશેષ નોંધણી (સ્પે-
શીયલ રજીસ્ટ્રેશન) એવા કામને લાગુ પડશે કે નહીં?
લાગુ પડે તો તેનું કારણ શું? એમ ધારીએ કે, તે
દસ્તાવેજ લઈને રજીસ્ટર કીધો અને જો દહાડે
રૂપીયા લેહેણા થયા તે દહાડે અને ત્યાર પછી અ
તે જગ્યાથી ગયો અને તેનું ઠેકાણું માલમ પડી
શકતું નથી, તો જ શો ઈલાજ કરી શકે છે?

❖ એક ગીરો છોડવવાનો હક્ક બંધ કરવાના મુકરદમામાં
રજીસ્ટર કરનાર અમલદારે ગીરો ખત ઉપર એવો
શેરો લખેલો જણાય છે કે ગીરો આપનારે એટલે
તમારા અસીલે મારો રૂબરૂ કબુલ કર્યું છે કે, અ-
વેજ પહોંચ્યો છે. તમને તમારા અસીલે કહ્યું છે કે
અવેજમાંથી થોડા રૂપીયા પહોંચ્યા છે. કહો કે તમે
તમારા અસીલને શી સલાહ આપશો?

❖ ટ્રાઈ વશીયતનામું ચલાવનારે ટ્રાઈ વારસો કબુલ
કર્યા પછી સાડા છ વરસો તેણે જોટલા રૂપીયા લે-
હેણા કબુલ કર્યા છે તે લેવા વારસ તેના ઉપર ફ-
રિયાદી કરે છે, તો તેને મુદતનો બાધ થશે કે નહીં?

ધારો કે તેને મુદતનો ખાધ છે, પણ કાયદામાં ફર-
માવેલી મુદત પુરી થતાં પેહેલાં, જેઓના બાલવા
ઉપર કશો શુકન નહીં લઈ જવાય એવા એ શા-
હેદોની આગળ વસીયતનામું ચલાવનારે કહ્યું હતું
કે દાવો કરેલા રૂપીયા અરેઅર દેવા છે. વસીયત-
નામું ચલાવનાર મુદતની તકરાર લેશે તો તે ચાલી
શકશે કે નહીં?

❖ કોઈ દ્રશ્યીને કાંઈ વસ્તુ સોંપેલી હોય તે, તે ખાઈ
ગયો હોય તો તેની પાસેથી પાછી લેવાને કેટલી
મુદતમાં ફરિયાદી કરવી જોઈએ? અને તેના મુઆ
પછી તેના વારસ વકીલ ઉપર કેટલી મુદતમાં તેવી
ફરિયાદી ચાલશે?

❖ રૂ૧૫૦ લેઈને એક આડો (પ્રોમીસરી નોટ) લખી
આપી છે તે રૂપીયા પાછા આપવાની મુદત છ મ-
હીનાની કરી છે અને એવી શરત કરી છે કે વા-
પદો ચુકે તો, દર સેંકડે દર મહીને ૫૦ ટકા લેખ
બાજ આપવું તો સ્ટાંપનો કર કેમ ગણવો?

❖ પુરાવામાં આપેલા વગર સ્ટાંપના અથવા ઓછા સ્ટાં-
પના દસ્તાવેજો વિશે હીવાની કાર્ટનો શો અધિકાર
છે? એક દસ્તાવેજની પીઠે હાલના સ્ટાંપના કાય-
દાની રૂ૫ મી કલમ પ્રમાણે કલેક્ટરે શેરો લખેલા છે
ને તે દસ્તાવેજ હીવાની કાર્ટમાં રજુ થયો છે અને
તે કાર્ટના અભિપ્રાયમાં તેના ઉપર ઓછો સ્ટાંપ
છે તો, તે કાર્ટે શું કરવું?

❖ કાર્ટની મારફત તથા કાર્ટની બાહાર થયેલા પંચ
ના ફેસલાઓ કાર્ટમાં નોંધવાનો તથા અમલમાં
લાવવાનો કેવો વહિવટ છે તે સવિસ્તર ખતાવો?

❖ અમદાવાદના રેહેનાર અ એ પોતાનું સુરતમાંનું ઘર
 બં પાસે ગિરો મુક્યું અને ગિરો ખત અમદાવાદ મુ
 કાને લખી આપ્યું. બં ની મરજી એવી છે કે સુર
 તની કાર્ટમાં ફરિયાદ કરીને પોતાના પધશી અ
 નું ઘર વેપાવીને તથા તેની જ્ઞત ઉપર લેવા. તો બં
 ને વાસ્તે ફરિયાદીનો મસુદો કરો. અને ફરિયાદીમાં જે
 દાદ માગશો તેજ દાદ માગવાનું કારણ શું તે સ
 વિસ્તર લખો!

❖ ભરૂચ શેઠેરમાં અ નામનો ગ્રહસ્થ રહે છે, તેની એક
 તે શેઠેરમાં દુકાન છે તે, તેનો કાયદેસર ગુમાસ્તો ચલા
 વે છે. તો એ દુકાનનું કાઈ ઉપર લેહેણ હોય તો
 એ ગુમાસ્તો ફરિયાદ કરી શકે? અને કાઈનું લેહે
 ણું એ દુકાન ઉપર હોય તો તે એ ગુમાસ્તો ઉપ
 ર ફરિયાદ લાવી શકે? અ ભરૂચ ન હોવાથી દુકાન
 નું લેહેણ વસુલ કરવા તેનો ગુમાસ્તો કાઈ માણ
 સ ઉપર પાંચ હજાર રૂપીયાની ફરિયાદ માંડે છે. પ
 છી પ્રતિવાદીએ કેફિયત આપ્યાની અગાઉ અ ભરૂ
 ચ પાછો આવે છે, તો દાવો જરી રહેવાને કાંઈ
 થશે કે નહીં?

❖ સન ૧૮૭૧ના ૯ મા આકટથી મુદતના કાયદામાં જા
 ટા માટા કયા તફાવતો થયા છે તે ખતાવો?

❖ નવી મુદત કયે કયે પ્રસંગે ગણવામાં આવે છે તે સ
 વિસ્તરથી ખતાવો?

❖ નોંધવાવાળા અમલદારની રૂબરૂ કાઈ માણસ કબુલ
 કરે છે કે જો ખત લખી આપ્યું છે અરે, પણ ક
 બુલતના શેરા ઉપર હું સહી કરવાનો નથી. તો અ
 મલદાર સને ૧૮૬૬ ના આકટ ૨૦ પ્રમાણે શું કરી

શકે? અને સને ૧૮૭૧ ના આક્ટ પ્રમાણે શું કરી શકે?

બ ની ઉપર પછા સાબિત મળવેલા હુકમનામાની પબ્લિકેશનમાં અ એ તેનું ઘર વેચાવીને ૧૮૬૫માં ક ખરીદદારને આપ્યું. તેજ ઘર ન પાસે ગિરો હતું, અને તે ઉપર તેણે ૧૮૬૩ માં હુકમનામું મળ્યું હતું. એ હુકમનામું તેણે ૧૮૬૭ માં પબ્લિક ધરને જમ કરાવી વેચાવ્યું તે દ અ લીધું. તો ક અને દ એ એના એકમકની સામા હક શી તરેહના છે તે પતાવો?

મોહોડાનો કરાર કરીને અ એ પોતાનું ઘર બ ને વ એ કિમ્મત રૂપિયા ત્રણ હજાર લઈને કપ્પળે આપ્યો. ત્યાર પછી તેજ ઘર પાંચ હજાર રૂપિયાને વેચાને વેચાણનો દસ્તાવેજ ખરોખર રીતે નોંધાવી આપ્યો. હવે કપ્પળે લેવાને વાસ્તે ક ને બ ની ઉપર દાવો કરે તો ચાલે?

નોંધણીવાળા અમલદારની રૂબરૂ આવેલો દસ્તાવેજ કમી સ્ટાંપ ઉપર છે એવું તેનું મત હોય પણ તેની ખાત્રી થાય કે સ્ટાંપનો કર ન આપવાને ધરાઈ કમી સ્ટાંપ લગાવેલો નથી તો તેણે શું કરવું? અને સ્ટાંપ પુરો કરવાની રજા તે આપી શકે કે નહીં?

ફરિયાદ અરજીને સ્ટાંપ આછો છે એવી તકરાર પ્રતી વાહીએ કરી તોપણ, કાર્ટ બુલધી એમ ઠરાવ કરે છે કે સ્ટાંપ ખરોખર છે. તો પ્રતિવાદીનો શું ઇલાજ? હવે ને પ્રતિવાદીની તકરાર ઉપરથી કાર્ટ હુકમ કરે કે વાદીએ આટલો સ્ટાંપનો કર આપવો અને તે ને વાજખીથી વધારે હોય તો વાદીનો શું ઇલાજ છે?

(કાઠીયાવાડની વકીલોની પરિક્ષા.)

- ❖ કેવી હકિકતો હોય ત્યારે નવો દાવો કરવાને ૧૮૫૯ ના ૮ આક્ટ ક. ૨ થી પ્રતિબંધ થાય છે?
- ❖ હક કરાવવા બાબતની ફરિયાદી કયારે કરી સકાય છે?
- ❖ કેવી હકીકત હોય ત્યારે કોર્ટને દાવાની અરજી ના મંજૂર કરવાને અધિકાર હોય છે?
- ❖ કોર્ટ પણ પ્રતિવાદીને સાન્ના દાવો કરવાને કયારે છુટ હોય છે? અ એ બ ના ઉપર ફરિયાદી માંડી છે. બ કહે છે કે અ નું લોણું મેં ચુકતે હિસાબે પતાવ્યું છે. અને વળી સાન્ના દાવો કરે છે. એવું શાખત થાય છે કે અ નું બ ઉપર કાંઈ પણ બાકી લોણું નથી. અને એથી ઉલટું બ નો સાન્ના દાવો સાબીત થયો છે. ત્યારે કોર્ટે કેવું હુકમનામું કરવું જોઈએ?
- ❖ મુળ દાવાની કોર્ટમાં તમને એક પક્ષકાર તરફથી વકીલ નીમ્યા છે. તો પેટેલી રજુવાત તમારે કઈ કઈ બાબતો સાર તઠયાર રહેવું જોઈએ?
- ❖ દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની રૂઝમે કયા કયા કારણોને માટે કમીશન નીમી સકાય છે?
- ❖ કોર્ટ પણ રિવાજ મુકદમામાં દસ્તાવેજ પુરાવો રજુ કરવા બાબત જે જે નિયમો હોય તે સ્પષ્ટ રિતે દર્શાવો?
- ❖ ખાનગી રહેલ વાદી ઉપર સોંપેલી બાબતમાં થયેલા નિવેડો વાદી કોર્ટમાં દાખલ કરાવવાને તથા અમલમાં લાવવાને વાદી અરજ કરે છે. પ્રતિવાદી દલીલ કરે છે કે, એ નિવેડો થયો છે. તેમાં હું પક્ષકાર તરિકે સામલ નહીં હતો. તો કોર્ટે કેમ વરતવું

જોઈએ અને વાદોએ કેવો ઉપાય સેવો જોઈએ?

- ❖ જોત કરેલી મિલકત ઉપરના દાવા તથા તે મિલકત ના વેચાણ-ખાખત હરકત કરવામાં આવે તેની તજ વિજ દુમ કરવી જોઈએ? એવી તજવીજમાં કંઈ મુજ ખાખતનો નિરણય કરવો જોઈએ.
- ❖ કોઈ પણ સખસને જ્યારે પાછળથી પક્ષકાર તરિક્કે ઉત્તરવામાં આવે ત્યારે તેના સખંધમાં દાવાનો કપારથી આરંભ થાય છે.
- ❖ કોઈ પણ એજનસી કોર્ટમાં ફેસલા ઉપર કંઈ કંઈ ખાખતમાં સરકારને અપીલ કરી શકાતી નથી?
- ❖ લીમીટના આસીસ્ટન્ટ પોલીટીકલ એજન્ટ સાહેબની કોર્ટમાં અ એ નાણાં સખંધી હુકમનામું મળવું છે. જ ની લીમીટ મધ્યેની મિલકતની જમ્તી આ-મમયથી થઈ ગઈ છે. એવું કારણ જણાવી જાલા-વાડના આસીસ્ટન્ટ પોલીટીકલ એજન્ટની હુકમતની હદમાં પડે મળવેલું હુકમનામું ખજાનવાની દરખા-સ્ત કીધી તે પ્રમાણે જાલાવાડના આસીસ્ટન્ટ પો-લીટીકલ એજન્ટ સાહેબની હુકમતની હદ મધ્યેની જ મીલકત જમ્ત કરવામાં આવી. પાછળથી અ એ જમ્તી ઉઠાડી લઈ હુકમનામું લીમીટની કોર્ટમાં પાછું મોકલવાની દરખાસ્ત કીધી. અને તેનો સખ ખ એવો ખતાવ્યો કે હવે લીમીટ મધ્યેની જ ની મિલકત ઉપર જમ્તી કરી શકાય છે. એ કાપદાસર છે. કારણે સહીત જવાખ આપો?
- ❖ ક્રિયા અધીકાર અમલમાં લાવવા ખાખત શું મુદત ખાંધવામાં આવી છે? થાજ મુકેલી મિલકત ઉપર ખાલ રાખનારનું સોજી હોય તો ચુકવી

આપી તે મિલકત છોડવવાનો પોતાનો થાળ મુકવાનો હક વેચે છે. અને તે વેચાણ રદ કરાવવાને ફરિયાદી કરવામાં આવી હોય તો એવો હક ખરીદ કરનારાએ ખરેખરો કપ્પળે લીધો છે, એમ કહી શકાય!

❖ દેસબુદ્ધીથી અને વ્યાજબી અને સંભવીત કારણ વિના કાંઈએ દિવાનીમાં દાવો કર્યો હોય, તેણે કરીને જે નુકશાન થાય તે વસુલ કરવાને દિવાનીમાં ફરિયાદ કરી શકાય છે?

❖ કરનલ વાકર સાહેબના ખદોખસ્તનું અંધન એનો અરથ શું? એ અમુક ખેતરો થાળમાંથી છોડવવાનો હક ધરાવનાર તરીકે એ ખેતરોનો કપ્પળે લેવાને બે ઉપર ફરિયાદી કરે છે. અને એવું કહેવામાં આવે છે કે જે વડીલ તરફથી વાદી પોતાને એ ખેતરો ઉપરનો મળેલો હક્ક જણાવે છે. તેણે (વડીલે) સન ૧૭૭૭ માં તે ખેતરો થાળ માંડ્યા હતા અને તે થાળ રાખનારે પોતાનો હક જે સખસોને માંડી આપેલો તેમની અથવા એવા શખ્ષોએ જે મનો પોતાનો હક્ક માંડી આપેલો, તેમની પાસેથી પ્રતિવાદીએ સન ૧૮૫૬ માં વગર હકે કપ્પળે લઈ લીધો છે. તો એ દાવાને કાંઈ પ્રતિબંધ લાગે છે. કારણો સહીત જવાબ આપો?

❖ ❖ ગુજરાત અને કાઠીયાવાડના હિંદુશાસ્ત્રના જે પ્રમાણ પુસ્તકો ગણાતા હોય તે અનુક્રમે દર્સાવો? મહારાષ્ટ્ર અને કાઠીયાવાડ મધ્યે ઉત્તરાર્ધિકારનાં શાસ્ત્ર ખાખતનાં કાંઈ અમત્યના ભેદ હોય તે કહો?

❖ ❖ વિધવાને વારસો મળવા વિષે જે સામાન્ય નિયમો

હોય તે કહો? કાઠીયાવાડમાં એવા કાંઈ વિશેષ દેશાચાર છે કે જેની રૂઢિએ વિધવાને વડીલોપારજીત મિલકતનો વારસો મળી શકે છે. અને જો મળી શકે છે તો કેવી સરતોથી? એક વિધવાને વારસો મળી ચુક્યો છે. હવે તે જો હતક લે તો તેણીના હક ઉપર કેવી અસર થાય છે?

❖❖ કાઠીયાવાડમાં જે શાસ્ત્ર વજનદાર ગણાય છે તે પ્રમાણે નીચે લખેલી ખાખતોમાં કોઈ પણ વિધવાને શું હક છે. તે સંક્ષેપમાં દર્શાવો?

અ. હતક લેવા ખાખત.

બ. ભરણ પોષણ ખાખત.

❖❖ જ્યારે એકથી વધારે વિધવા હોય ત્યારે હતક કોણ લઈ શકે છે?

❖❖ કેટલી હદ સુધી વારસો મળવામાં અંધાપા વડે કરીને અટકાવ થાય છે?

❖❖ હિંદુઓની ચાર જાતોમાં અનૌરસ છોકરાના વારસા સંબંધી શું હક હોય છે?

❖❖ કોઈ પણ અવિભક્ત કુટુંબમાં ખાપ અને તેના દીકરાઓનો હક વડીલોપારજીત અને ખાપની સ્વોપારજીત મિલકતમાં શું હોય છે?

❖❖ હિન્દુશાસ્ત્રમાં જે ખાર જાતના પુત્રો જણાવેલા છે તેના નામ કહો? હતક કોણ લઈ શકે છે? અને હતક કોણ લઈ શકે છે?

❖❖ સ્ત્રીધનની વાખ્યા આપો. સ્ત્રીધન વારસામાં કોને મળી શકે છે? જે મિલકત કોઈ પણ વિધવાને તેણીના પાણી તરફથી વારસામાં મળે છે તે સ્ત્રી

ધન કહેવાય છે?

✠ ✠ કાઈ પણ અવીભક્ત હિન્દુને કુટંબી મિલકત-
માંનો પોતાનો ભાગ વેચવાનો થાળ મુકવાનો અને
અક્ષીસ આપવાનો કુટંબી અધિકાર હોય છે?

✠ ✠ કેવાં લગ્નનો હિન્દુશાસ્ત્રે મને કરેલાં છે?

✠ ✠ હિન્દુશાસ્ત્રની રીતએ કયાં મુખ્ય કારણોથી વારસો
મળવવામાં અચોડ્યતા ઉત્પન્ન થાય છે?

✠ ✠ અત્યુપત્ત દ્વારાએ પોતાના કબજા મદ્યેની મિ-
લકત પોતાની મરણ પ્રમાણે વેહેચી આપવાને
કાઈ પણ હિન્દુને કુટંબી હક સુધી હક્ક છે?

✠ ✠ આ સવાલો કાઠીયાવાડની ગઈ પરીક્ષામાં પુછ-
વામાં આવ્યા હતા તે જુદા દાખલ કરવામાં
આવ્યા છે.

પ્રકરણ ૩ જી.

— ૦ —

શેઠદારી.

✠ એક જમીન વાસ્તે અ અને બ એ બન્ને વચ્ચે ક-
લ્લચો થયો. એ જમીન ઉપર મારો હક છે એવું
સમજી અ એ બ ને ધમકી આપીને કહ્યું કે, જ-
મીન ઉપરનું તુલ ઉખેડી નાખીશ અને એ ધરદો-
ગેર જુલમથી પાર પાડવાને વાસ્તે માણસો એકઠાં
કીધા. બ એ પણ પોતાની મિલકત અચાવવાને વા-
સ્તે માણસો મળ્યાં હવે દોઢાં માલતાં બ એ અ

ને જીવથી માર્યો. જ ના ઉપર કામ ચાલ્યું મારે જવાબ કીધો કે, એ જ ને માર્યો તે ખાનગી ખમાવનો હક ચલાવતાં માર્યો છે; હવે જ નો જવાબ પૂરોપૂર છે; એટલે જ એ જ ને માર્યો તે યોતાના ખાનગી ખમાવનો હક ચલાવતાં માર્યો એવું ગણવાને જ ની તરફથી શું સાબીત કરી આપવું જોઈએ?

❖ પીનલટ્રાડની કલમ ૩૦૦ માં જે પાંચ અપવાદો લખેલા છે કે જેમાં શિક્ષણીય મનુસ્કવધ એ ખુન થવું નથી તે કયા?

❖ જ એ જ નામના સોનીને એક કહુ ઘડાવવા કાંઈ સોનું આપ્યું. કહુ ઘડાયા પછી જ એ જ ને કહુ કે, પહેલી મારી ઘડામણી આપો ને પછી કહુ લઈ જાઓ; તે ઉપરથી જ, એ તે કહુ ખાંચાવી લઈ નાસી ગયો. હવે જ એ શું ગુન્હો કર્યો?

❖ તોહોમતવાળો એમ જવાબ આપે છે કે, કેફને લીધે મારાથી ગુન્હો થયો, તો તે જવાબ પૂરોપૂર છે? જો તોહોમતવાળો કહે કે, ફલાણો ગુન્હો એં ખમ-કીથી કીધો તો તે જવાબ પૂરોપૂર છે?

❖ જ ના ઉપર જ નું અપહરણ તથા ખુન કરવાનું કામ ચાલતુ હતું તેમાં ફરિયાદી તરફ નિચે લખેલો પુરાવો રજુ થયો:—

(૧) જ નામનો ચાકુ કાન્સ્ટેબલ જખાની આપે છે કે, એને પકડ્યો તે વખતે મારો આગળ તેણે ગુન્હો કરવાનું કબુલ કીધું.

(૨) જ વળી એવું પણ કહે છે કે, મને જ એ કહુ કે, “એસોનો માલ ફલાણે ઠગાણે સં-

તાડેલો છે” અને તે પ્રમાણે આહાંથી તે નિકળ્યો.

(૩) જ ને સૌગંધ અમર પ્રતિષ્ઠા આપ્યા શિવાય જ ની ગેરહાજરીમાં એક માણસેટરેટ જ ના મરણની અગાઉ તેની જીવ્યાની લખી લીધી હતી તે.

(૪) જે માણસેટરેટ જ ને કમિટ કીધા હતા તેની આગળ એક શાહેલી જીવ્યાની આપી મરી ગયો તે જીવ્યાની.

(૫) સૌવીલ સરજનનો એક રિપોર્ટ તથા સર-કારના કેમિકલ (રસાયણ પરીક્ષક) એકઝામિનરનો એક રિપોર્ટ. એ બંને રિપોર્ટોમાં એવું લખેલું હતું કે (તોહામતવાળા ના) ઝાકલેલાં કપડાં હજી તપાસ્યા અને તે ઉપર લોહીના ઝાંઘા છે. ઉપર લખેલા પુરાવામાંથી કયો લેવાય અને કયો ન લેવાય?

❖ ગુન્હો થવાની ખબર સરવે લોકોએ આપવી જોઈએ એવી તેમના ઉપર કાંઈ ફરજ છે? અને છે તો કયા કામમાં અને કયા પ્રકારના કામમાં?

❖ કોઈ માણસ અપકાળે અથવા અકસ્માત મરી જાય તેની શું તજવીજ કરવી અને કાણે કરવી?

❖ કયા કામોની અંદર અને કઈ કોરોટોથી માફી આપાય? માફી આપેલો માણસ જોડી શાહેલી આપે તો તેના ઉપર શી તરેહથી કામ ચલાવવું?

❖ અખીલ ક્યારે થઈ શકતી નથી? (૧) સજા, સપ્પાઈ-નેટ માણસેટરેટ કરી હોય તો અખીલ કોને કરવી? (૨) કુલપાત્ર માણસેટરેટ; (૩) સેશન જડજ અને

(૪) આસોસ્ટેટ સેશન જડને સજ્જ કરી હોય તો, અપીલ કાને કરવી?

❖ કાઈ માણસને હોય મુક્ત કરીને છોડી મુક્યો હોય તો, તેનાં પરીણામ શું? કાઈ તો હોમતવાળાને મા-જુસ્ટરેટ છોડી મુકે અને ફરિયાદી નારાજ થાય, તો તેણે કામ ફરી ચલાવવાને વાસ્તે કાની પાસે ઇલાજ કરવો?

❖ સને ૧૮૬૯ના ૮ મા કાયદાથી કુલપાવર માજુસ્ટરેટ ની સ્થિતિમાં શા શા ફેરફાર થયા છે? (૧) પોતાના અધિકાર સંબંધી (૨) ડિસ્ટ્રીક્ટ માજુસ્ટરેટ સંબંધી, (૩) સેશન કોર્ટ સંબંધી, અને (૪) હાઈ કોર્ટ સંબંધી?

❖ હંડ વસુલ કરવાના કયા નિયમો છે તે કહો? ને તે ને કુટલી મુદત લાગુ પડે છે? ધારો કે હંડ નહીં આપે તો તેને બદલે કુદની જોટલી શિક્ષા આપી હોય તે કાઈએ ભાગવી છે તો પછી હંડનો કાંઈ ભાગ વસુલ થઈ શકે કે નહીં? થઈ શકે તો કુટલો?

❖ નુકશાનના બદલામાં હંડ આપવાના કયા નિયમો છે તે કહો? સેશન કોર્ટથી એવો બદલો આપી શકાય કે નહીં? ધારો કે કાઈ માજુસ્ટરેટ હંડની શિક્ષા કરી છે, અને હંડનો એક ભાગ ફરિયાદ કરનારને નુકશાનને બદલે આપ્યો છે, તો શિક્ષાનો હુકમ ફરી બંધ તો કાયદાના કયા નિયમ પ્રમાણે માજુસ્ટરેટ હંડ બદલો પાછો આપવાની તજવીજ કરવી જોઈએ?

❖ સરતી માફ કયારે અને કાનાથી આપી શકાય?

❖ સુબેદર રાખવાને કાઈ સમયો શા માટે મુરબકા નહીં લખે આપવો તેનું કારણ બતાવવાને તેના

હવે સમન કાઢતાં પેહેલાં ખાજુરો શી શી લગ
વીજ કરવી જોઈએ તે કહેા?

❖ પુદ્ધિપુરવક માત આણવા સુધી સરીરના ખાનગી ખમા
વનો હક્ક કયા કયા ગુન્હાઓમાં વાપરી ચકાવ છે તે
ઓના નામ દો! તે હક્ક વાપરવામાં કયાં કયાં પ્રતિ
બંધો છે તે કહેા?

❖ મદદગારો (અપેટમેન્ટ) એટલે શું? પોતે કરેલા ગુન્હા
ને કાઈ ચખસ મદદગારી કરી ચક્ર કે નહીં?

❖ સાધારણ સરવ લોકને પીડા (પબ્લીક-યુસ-સ) એટલે
શું? એટલે શું શું કરે તો તે ગુન્હો થાય? કાઈ ભા
ક્રુતે અમુક મિલકતનો કબજો લીધો તે પેહેલાં એ
ક સાધારણ સરવ લોકને પીડા હતી તો તેને માટે
તે જવાબદાર થઈ શકશે કે નહીં?

❖ (૧) અ એ બ નામના ધડિયાળીને એક ધડિયાળ શ
મારવા આપ્યું તે બ ના કબજામાં હતું તેવામાં
અ એ રાતની વખતે બ નું ઘર ફોડ્યું ને બ ના
જાણવા વગર અને તેની રજા વગર તે ધડિયાળ લ
ઈ મચો--(૨) અ એ બ ને પોતાનું ધડિયાળ શમા
રવા આપ્યું અને બ એ તે ધડિયાળને કંઈ કર્યું
નથી એટલામાં બ ની દુકાનમાં પેશીને જપ્તરાઈથી
બ ના હાથમાંથી તે ધડિયાળ લઈ મચો તો હવે
કહેલી દરેક હકીકતમાં અએ કયા ગુન્હા કરેલા કેહેવાય?

❖ આખરે લેવી એટલે શું? એવા કયાં તોડોમત છે કે
જે ખોલ સખસની આખરે નુંકશાન કરવાના
ઈરાદાથી મુકવામાં આવ્યાં હોય તે પાણ તે આખરે લે
વા જેવાં ગણાય નહીં? કાઈ તોડોમતવાળા હવે
તપાસ માલે છે તે વખતે અને તેની જખાની લેતો

- વળતે, તે કંઈ જુદું ખોળ સખસની આખરે બેઠા
જેવું બાલ્યો. તો, તેને શિક્ષા થઈ શકશે કે નહીં?
- ❖ ક્રિમિનલ પ્રોસીજરકોડની કલમ ૧૮૦ અ. પ્રમાણે અ
ધિકાર મળેલા કુલપાત્ર માજિસ્ટ્રેટને એક પોલીસ
કામદારે ગુન્હો બંધાવે. રિપોર્ટ કરવો. એ ગુન્હો
એવો હોય કે જે વિશે પરિશિષ્ટના ત્રીજા કોષ્ટકમાં
એવું બંધાયું છે કે વારંટ શિવાય પોલીસ પકડી
નહી. એવા રિપોર્ટ ઉપરથી એ માજિસ્ટ્રેટ પોતાનું
વારંટ પોલીસને માકલી શકે કે નહીં? કારણે બંધાવ્યાં.
- ❖ કોઈ માજિસ્ટ્રેટની કાર્ટની રૂબરૂ કોઈએ કાર્ટનું
અપમાન કર્યું હોય તો, તે કાર્ટ ગુન્હેમારને ૧૮
ભા. ૬૩ તથા ૬૬ કરી શકે છે. સેશન કાર્ટને એ
ટલોજ અધિકાર છે કે વધારે છે?
- ❖ જુનિયર પ્રો. ની કં. ૧૬, ૧૬ અથવા ૧૭૦ માં બ
ંધાયેલા સ્વરૂપનો ગુન્હો કે જોનો ધનસાફ સેશન કો
ર્ટ અથવા ડિસ્ટ્રિક્ટ માજિસ્ટ્રેટ કરી શકે છે તેવો
ગુન્હો પોતાની રૂબરૂ થયો એવું સેશન કાર્ટને મા
લમ ૫૩ે તો ગુન્હેમારને સજા કરવાનો રસ્તો સેશન
કાર્ટને કયો છે.
- ❖ જમીન બાપ્તની તકરાર ક્રિ. પ્રો. કોડના ૧૨ મા
બાપ્ત પ્રમાણે કોણ હાથ ધાલી શકે છે? કામ શી
રોતે ચલાવવામાં આવે છે અને ફેસલો કરવાને
શું આધાર હોયો જોઈએ?
- ❖ જવા આવવાના હક વિશેની તકરારમાં ગતિ તે મા
જિસ્ટ્રેટ હાથ ધાલી શકે છે? અને ધાલી શકે તો
કેટલો દરજ્જો?
- ❖ એક માજિસ્ટ્રેટ સજા કરી તે સેશન કાર્ટની નજર

માં ધણી ચક્ત આવી. અપીલ કરવામાં આવી ન હતી તો પણ સેથન કાર્ટે પોતાનું મત હાઈકોર્ટને રિપોર્ટ કરી બજાવ્યું. એ કામમાં હાઈ કોર્ટ શું કરી શકે? અને કરી શકે તો ફ્રિં પ્રીં કોડમાંને આપાર ખતાવો?

❖ રાણીના શીક્ષાનું નાણું ખોટું ખતાવવા ખાખત એક સમયને અગાઉ શિક્ષા ધઈ છે, તેજ સમય ઉપર એક વખત વાપરેલો સરકારી છાપ પાછો ખીજી વખત જાણી જોઈને વાપરવાના ગુન્હાની સાબિતી થઈ છે. પેટુલા ગુન્હાની સાબિતી ખીજી વખતના ગુન્હાની ચોકશીમાં પુરાવામાં દાખલ કરાય કે નહીં? કરાય તો કઈ રીતે અને ખીજી વખતના ગુન્હાને સાર કુટલી શિક્ષાને તે પાત્ર થાય છે?

❖ મનુષ્ય ચોરવું એટલે શું? કાંઈ પણ પ્રકારે ખાપ ઉપર પોતાના ખસ્યાને ચોરી લઈ ગયાનો ગુન્હો લાગુ પડશે કે નહીં? જવાબમાં કારણો ખતાવવાં.

❖ કેફી વસ્તુ ખાવાની તથા પીવાની ટેવ હોવાને લીધે, એક માણસ ભ્રમિષ્ટ થયો છે અને તે પીનજકોડ મુજબનો કાંઈ ગુન્હો કરે છે પણ તે ગુન્હો એવો છે કે અમુક રીતની માહિતી છતાં તે કામ કરેલું હોય તોજ ગુન્હો થાય છે. ઉપલો માણસ શિક્ષાને પાત્ર છે કે નહીં? કારણો ખતાવવાં.

❖ જ એ ખુનનો ગુન્હો કર્યો છે એવું ધારવામાં આવે છે. એ ગુન્હાની ફરિયાદ જ ઉપર કરવાની ધમકી જ એ આપીને રૂ૧૦૦૦ જ પાસેથી જ એ લોધા છે. જ એ કયા કયા ગુન્હા કર્યા તે ખતાવો!

❖ તોમદારે કરેલી કબુલત શી રીતે દફતરે લખી ચેવી

નેહિએ, તે ખુલાસા વાર લખા, તથા સી જરૂરની વાત રીતસર નહીં કરી હોય તો પુરાવામાં તે કબુલત દાખલ થઈ સકતી નથી. આ ઉપરના થએલા ફેસલા ખતાવો.

❧ ગુન્હા ધર એજે માંડી વાળવા પાપતમાં કાયદાનો શો નિયમ છે? રાણી વિરૂદ્ધ રહીમતના કામમાં હાઈકોર્ટ એવા કામમાં જે ઠરાવ કર્યો છે તે ટુંકી હકીકતથી ખતાવો.^૧

❧ એક સપ્તમને એક ગુન્હા માટે સજા થઈ હોય તો, તેજ ગુન્હા માટે તેને ફરીથી કેવારે સજા થઈ શકે છે?

(૧) જો ના નોકર તરીકે એક નોટ ચોરવાનું તો મત આ ઉપર છે અને તે છુટી ગયો છે. આ ના ઉપર ફક્ત ચોરીના તોમતની તજવીજ થઈ શકે ખરી?

(૨) જો ને બુદ્ધી પુરવક બંધા કરવાના તોમતમાં ક ને સજા થઈ છે, ક ને સજા થયા પછી જ મરી જાય છે, તો ક ઉપર ખુનના ગુન્હાની તજવીજ થઈ શકે?

(૩) જો નું અપહરણ કરવા માટે આ ને સજા થઈ છે. તેજ હકીકત ઉપરથી આ ને ઝાકા ઇટીના તોમતમાં સજા થઈ શકે?

❧ જાણી નેહને ખોટી ખબર આપવાનો ગુન્હો તથા ખોટા આરોપ મુકવાનો ગુન્હો એ બે વચ્ચે શું ભેદ

૧ નવા કાયદામાં આ વિશે ખુલાસો થઈ પરીષદમાં જુદા આસાન છે તે જુવો.

- છે તે ખતાવો. તમારા જવાબો ઉઠાહરણ સાથે આપો!
- ❖ કારટના અખતારનો તિરસ્કાર એટલે શું? પોતાની કારટના અખતારનો તિરસ્કાર કરવા બાબત તે કારટ કુવારે તે ગુન્હાનો ધનસાફ કરી સકે? પોતાની કારટ રૂબરૂ કાંઈ ખાટી સાક્ષી આપે તો, તે ગુન્હાનો ધનસાફ પોતે કરી શકે?
- ❖ કેવી બાબતો હોય તો ખુનનો ગુન્હો ખુનથી ઉતરતા દરજ્જાનો સિક્ષણ મનુશ્યવધ થાય?
- ❖ ૧૭ વરસની ઉમરનો જ છે, તેને આપઘાત કરવામાં જ ઉસકરણી કરે છે, તો જ એ, જે ગુન્હો કર્યો તેનું ખરાખર તોમતનામું લખા?
- ❖ ધનસાફ ચાલતાં કારટને ધારવાને કારણે મળ્યાં છે કે તોમતદાર ગાંડો છે તો કારટ કયા નિયમ મુજબ જ કામ ચલાવસે?
- ❖ આખરે ભેવી એટલે શું? તેની મુખતેસર સમજ જે કાયદામાં ખતાવી હોય તે બખો?
- (૧) જ એ એમ કહ્યું કે “ જ લુચો હોવો જોઈએ કેમકે તેણે જે જુખાની આપી તેમાં ધણી ફેરફાર છે.
- (૨) જ એ એમ કહ્યું કે “ જ ની જુખાની હું માનતો નથી કેમકે હું જાણું છું કે તે જુડો આદમી છે?
- આ બન્ને કામમાં જ એ શું ગુન્હા કરયા?
- ❖ કંઈ ગુના હીત કમ કરવાના કામમાં જો એક કરતાં વધારે આદમીઓ સામીલ થયેલા હોય તો તેઓ તેજ ગુન્હાના જરૂર કરીને ગુન્હોગાર થતા નથી એવા ઉદારજ્ઞ સાથે દાખલા ખતાવો?

✦ અ નામનો એક ખાલાજી ઢેડની ખાયડી સાથે બનિ
 ચારો થએલો છે, અથવા માંસ મદોરા પાન કરેલો,
 અથવા મુસલમાન અથવા પારસી તથા ધ્રોવીપન
 સાથે ખાય છે, જે નામનો એક ખાલાજી આ વાત
 પોતાની ન્યાતના મુખી આદમીને કહેશે, એવાં કા
 રણથી કે, આ વાતનો જરૂર કંઈ ખંદોષસ્ત થવો
 નોઈએ. નાતના મુખી આદમીએ ન્યાતના ખીજા
 ગ્રહસ્થો તરફ સુચના જાહેરી કે અમુક વખતે ત
 થા જગાએ આ વાતનો ખંદોષસ્ત કરવા સારે સર
 વ જનોએ એકઠા થવું. સરવ આદમી એકઠા થ
 યાં, અને અ ને સવાલો પુછ્યા પાદ ઠરાવ કરવા
 માં આવ્યો કે, જો તમે (અ) શાસ્ત્ર પ્રમાણથી એ
 કે અઠવાડીયાની અંદર ન્યાતના મુખી રૂપરે દેશીત
 પાશ્વિત નહીં કરો તો ન્યાત ખાહાર છે. અ ને ન્યા
 ત ખાહાર મુક્યો છે. હવે સવાલ એવો છે કે જો
 કંઈ પણ ગુન્હો થતો હોય તો, જે અથવા ન્યાતનો
 મુખી અથવા ન્યાતના ખીજા આદમીએ જોયો મી
 ટીંગમાં હતા તેઓએ શું ગુન્હો કર્યો છે? પુરાણ
 વિવેચનથી આ સવાલનું નિરાકરણ કરો.

કદાપી જો જે એ ઉપર કહેલી હકીકત છપાવી
 હતે અથવા ન્યાતના મુખીએ ઠરાવ ન્યુસપેપરમાં
 છપાવ્યો હતે તો તેથી કંઈ ફેરફાર થતે?

✦ સરકારી નોકરે રીતસર પ્રસિદ્ધ કરેલા કુકમ નહી મા-
 નવામાં આવે તો શું ગુન્હો થાય છે?

(૧) અપકૃત્ય ખરીડવા અથવા બંધ કરવાનો કુ-
 કમ કરવા કેવાં કારણો હોય તો માજીસ્ટ
 રટ મુખત્યાર છે? આવો કુકમ નહી માને

તો શું પરીણામ નીપજે?

✿ એક આદમીને ચોરી કરવાનાં તોણામતના કામમાં સેશન કોર્ટમાં ખીજી વખત સજા થાય છે, તો કુદની સજા તથા સમુદ્રપારની સજા આછામાં આછી અથવા વધારેમાં વધારે તે કોર્ટ કુટલી કરી શકે?

✿ જ તથા જ નો એક મળમુ ઘોડો છે, જ તે ઘોડો પોતાના કબજામાં લઈ જ ને નુકશાન કરવાના હુતુથી ગોળીથી મારી નાખે છે. જ એ આ કામમાં શું ગુન્હો કર્યો?

(૧) જો ઘોડો મારી નહી નાખતાં જ તે ઘોડાને વેચી, તેની કીમતના રૂપિયા પોતે પોતાનાં ખાતે જમ કરે તો તેણે શું ગુન્હો કર્યો?

(૨) આ બંને કામમાં જ શું શિક્ષાને પાત્ર છે?

✿ સપ્પોઝિનેટ માજીસ્ટ્રેટ કોને કહેવો? તે કોને અને કયા કામો પ્રત્યે તાબામાં ગણાયછે? એકાંત કુદની શિક્ષા કરવા, તથા કુટકાની શિક્ષા કરવામાં, સપ્પોઝિનેટ ખીજી વરગના માજીસ્ટ્રેટનો શું અધિકાર છે તે વર્ણવો?

✿ દોળદારી કામ કુવી રીતે ઉત્પન્ન થાય છે? વારંટ વીના પકડવાના પોલીસને કયા કયા અધિકારો છે? કુવી હકીકત હોય તો, પોલીસ અમલદાર શકદાર ગુન્હેગારને પકડવા માટે ઘરમાં પેશી શકે?

✿ સમનના કેસ તથા વારંટના કેસ વચ્ચે શું ભેદ છે તે બતાવો? સંક્ષેપ ચોકશી કરવાની શી રીત છે?

✿ એક દુલપાવર માજીસ્ટ્રેટ એક આદમીને ચોરીના ગુન્હા માટે એક વરસની સજા કુદની સજા કરે છે.

સેશન કોર્ટમાં અપીલ થતાં x ત્રણ વરસની સજા કરે છે. આ સજા કાયદેસર છે? જો કાયદાસર નહીં હોય તો, ઓછામાં ઓછી ફટકી સજા તે કોર્ટ કરી શકે?

✚ કેવી હકીકત હોય તો તોહોમતદારને કોઈ સજા સાથે ફટકાની સજા કરવામાં આવે? ફટકાની સજા અમલમાં લાવવા માટે શું નીયમો છે તે બતાવો?

✚ ક્યા ગુન્હાઓનું તોહોમતનામું, સાથેજ મુકી શકાય તથા સાથેજ ધનસાફ થાય?

(૧) એક તોહોમતદાર ઉપર એક ગુન્હાનું તોહોમત મુક્યું છે તો બીજા ગુન્હાનું તોહોમત મુકી સજા થઈ શકે?

✚ “ખાતમી બચાવનો હક” એનો ખુલાસો વાર અરથ બતાવો. તે હક બુદ્ધિપુરવક માત કરતાં સુધી કેવારે પહોંચે છે?

(૧) તમે એક સરીયામ ચોટા રસ્તા ઉપર ચાલ્યા જાઓ છો તે વખતે, તમારા તરફ માડી એક ધાણા વેગથી ફેંકતી આવતી તમે જો છો. થતી ધંજલથી તમે બચવા ખાતર એક છોકરો જે કે તમારી નજીક હતો તેના ઉપર પડી જાઓ છો અને તેથી તે છોકરો મરી ગયો. તમે કંઈ બુન્દો કર્યો છો? અથવા કર્યો તો શું બુન્દો કર્યો?

---

x સજા વધારવાનો અપીલ કોર્ટનો અધિકાર હોય જવા કાયદાથી બંધ થયો છે.

- ✦ એક ધર દોડીને તેમાંની મિલકત લઈ જવા સારું છે, જો તથા કોને હરાકરે છે અને પોતાની તરવાર પણ તેઓને આપે છે. જો તથા કો ધર દોડી અંદર જતાં એક આદમીએ તેઓને અટકાવ્યા તે વારે તેને તરવારથી મારી નાખે છે. આ ત્રણ શબ્દોએ દરેક જણે ક્યો ક્યો ગુન્હો કીધો?
- ✦ હંગામો, ખીગાડ, માપરાધ બળ, તથા બુદ્ધિપુરવઠો બંધાવી વાળ્યા લખ્યા? તથા મનુષ્ય હરાણની પણ વાળ્યા લખ્યા?
- ✦ અપહરણ કરવાનો ગુન્હો કરવામાં કોઈ બુદ્ધિપુરવઠો બંધાવે તે આજમાં આછી કુટલી સળ છે?
- ✦ જો નામના એક ખીટીસ પ્રભુએ એક ગુન્હો દેશી રાજ્યમાં કરેલો છે, તે ખીટીશ ઇંડીયામાં રહેલો છે. કેવારે, અને કેવી રીતે, તથા કયા કાયદાના અન્વયથી તેનો ઈનસાફ ખીટીસ ઇન્ડીઆની કોર્ટમાં થશે?
- ✦ દક્ષણ હેરાબાદના નીઝામની રઈયત જો ત્યાં આ રીતે કરે છે. ચોરીની થોડી મિલકત માહારાણીના રાજ્યના સોલાપુર ગામમાં પોતાના હોસ્ત જોને આપે છે, જો કે તે મિલકત ચોરીની છે એમ જાણી બદલ્યાનથી રાખે છે. જો તે મિલકત પુણ્યામાં લઈ જાય છે અને ત્યાં વેચા દે છે. જો કયા ગુન્હાનો તકશીરવાન છે?
- ✦ કોઈ ગુન્હેગારને દોષ મુક્ત કર્યો હોય તો તેના વીરુધ્ધ અપીલ થાય છે? જો પતી હોય તો કોણ કરે અને કઈ કોર્ટને થાય? જો મુઝરફના જુરીથી ઈનસાફ થયો હોય તે કમમાં સળ કરવા હજર, તે

મજા ઘોડી મુકવાના ઠરાવ હપર, અપીલ કરવામાં કંઈ ભેદ રહેલો છે? જોવારે તો હોમતદારે પોતે ફરિયાદી કબુલતથી પોતે બુન્દેશાર કરેલો છે તો કેવારે અપીલ થઈ શકે?

- ✽ રાણી વિશ્વ ખાઈ રતનના હામમાં શું ખાસ ઠરાવ થયેલો છે? તપાસ, તજવીજ, તથા ઈનસાફ કરવાની વાખ્યા બચ્ચો? પોલીસની ડાયરી કોર્ટમાં રજુ કરાવવા માટે કોઈ વકીલ તેને કેવારે ફરજ પાડી શકે?
- ✽ જો બુન્દેશનો ઈનસાફ સેશન કોર્ટ કરી શકે એવા બુન્દેશનું કામ માજિસ્ટ્રેટ શી રીતે ચલાવવું તે ખ્યાલ ન કરો?
- ✽ અ નામના એક ગુજરાતી બ્રાહ્મણને પરણવાની ઈચ્છા થઈ છે. જ નામની એક હાણી વીધવા હો કરા વિનાની છે તે, અ ને જઈ કેહે છે કે, હું ત મારીજ ન્યાતની છું અને મારે એક ક નામની દીકરી છે તે (૩૨૦૦) આપો તો પરણાવું. અ એ એ પ્રમાણે સરત કબુલ કરી. હવે ક, એક વાણીએ જો કે જત્રાએ ગયો હતો તેની ખબરી હતી. જોવા ર અ રૂપીઆ આપે કે તરત જ તથા ક વચ્ચે વેહે ચા લેવા ઠરાવ કર્યો. ગામનો એક જોશી ક નામ નો હતો તેણે મુરત જોઈ એક સારો દીવસ નક્કી કર્યો, અને તે દીવસે તે જોશીએ ગોર થઈ ખાને ને પરણાવ્યાં. ત્યાર બાદ અ એ જ ને ઠરાવ મુજબ રૂપીઆ આપ્યા તેમાંથી અડધા રૂપીયા જ એ ક ને આપ્યા. એ મહીના સુધી અ અને ક બંને બાંહેધારી મારફત રહેતાં હતાં; જત્રા ગયેલો વાણી જો પાછો આવ્યા પછી ફરીયાદ કરે છે. શું બુન્દેશ

જ, વ, ક તથા મ એ કર્યો છે તે કાઠો?

- ✦ મીતાક્ષરાના નિયમ મુજબ એક આખરદાર તથા ૫ નવંત હીંદુ કુટુંબના જ વ તથા ક માણસો છે. આ ત્રણમાંથી કાંઈને સ્વસંપાદીત મીલકત નથી. ક એ એક ગુન્હો કર્યા માટે તેને ૩ વરસની સજા તથા રૂ.૩૦૦૦) દંડ કરવામાં આવ્યો છે. સજા થયા પછી ત્રણ દીવશે ક જેલમાં મરી ગયો છે, તો કર્ણો દંડ વસુલ થઈ શકે? ને થતો હોય તો કેવી રીતે, કઈ મિલકતમાંથી તથા કુટુંબી મુદતમાં?
- ✦ માત કરતાં સુધી ખાનગી ખચાવેના હક્ક કેવારે અમલમાં લાવી શકાય છે? કાંઈ સ્ત્રી ઉપર ખમરી યાદ ભરેલી રીતે હુમલો કરવો તથા ખજાતકાર સંભાગ કરવાની કાશીશ કરવી, તે ખતિયે વચે શું ભેદ છે તે ખતાવો?
- ✦ માલસ્ટેટ એક તોમતદારની જુખાની બીધી ખાદ તોમતદાર ફક્તરના કાગળ ઉપર સહી કરવાની ના પાડે છે. આ કામમાં ભોગતદારે કાંઈ ગુન્હો કર્યો છે ને કર્યો છે તો ક્યો તે કારણો સહીત દરશાવો?
- ✦ એક સખસને ધાએલ કરી જ, તેને કુવામાં નાખી દે છે તે એવું જાણીને કે, તે મરી ગયો છે. વધે કય અમલદારની સાક્ષી લીધાથી એવું સાબીત થયું છે કે, માત જે થયું છે તે પાણીમાં ડૂબી જવાથી થયું છે અને ધા વાગ્યાથી થયું નથી. જ એ શું ગુન્હો કર્યો છે તે કારણો સહીત જવાબમાં બતાવો?
- ✦ આખર લીધાના તોમતમાં કેવી હકીકત હોય તો પ્રસીદ્ધ થયેલી હકીકત અથવા છપાએલી વાત ખરી છે એવો ખચાવ તોમતદાર તરફ ઉત્કૃષ્ટ મહાપ

છે? રોવીઝન કારટ તરીકે હાઈ કારટ આવા દેસ
બામાં વચમાં પડી સકે ખરી?

✦ જે ગુન્હાને માટે વારંટ નીકળ્યા સીવાય પોલીસ અ
મલદાર પકડી શકે નહી, અથવા જેને વાસ્તે વારં
ટ નીકળ્યું નથી તેવા ગુન્હામાં કેવારે પોલીસ અ
મલદાર તે સખસને અટકાવી રાખે?

✦ ખાનગી આદમીઓને પકડવા શું અધિકાર છે? તથા
પકડ્યા પછી તે આદમીઓને શું કરવું; કેવારે પકડ
વા ખાનગી આદમીઓની ફરજ છે?

✦ ગુન્હા ધર મેળે માંડી વાળવા વિશે શું નિયમ છે?
જે કામ ધર મેળે માંડીવાળી સકાય નહીં તેવા કા
મમાં ફરિયાદી ફરીયાદ પાછી કાઢી બંધી શકે? જો
કાઢી બંધી શકે તો કયા કાગળમાં?

✦ કોઈ વારંટના મુકરદમામાં તોમતનામુ ખનાવવામાં
માજિસ્ટ્રેટની ભુલ થઈ હોય તો તેથી શું થાય
છે? અપીલ કારટ, અથવા ફરી તજવીજની કારટ
નો આવા કામમાં શું અધિકાર છે?

✦ પોતાની રૂબરૂ દિવાની કારટમાં ફરેલા ગુન્હા માટે
તે કારટને શું અધિકાર છે?—

(૧) ખોટી સાક્ષી આપવાના કામમાં.

(૨) બદલાનતથી ખોટા દસ્તાવેજ વાપરવો.

આવા કામમાં સી રિતે કામ ચલાવવું તે બ
ખા તથા આર્થ કામ સેસન કારટમાં કમીટ કરવા
કાંઈ હદ ખાધવામાં આવી છે?

✦ કેવી હકીકત હોય તો સેકન્ડ ક્લાસ માજિસ્ટ્રેટ મા
ફી આપી શકે? માફી આપવામાં સેસન કારટનો
શો અધિકાર છે, તથા તે કારટ તે અધિકાર કેવો

રીતે અમલમાં લાવે?

❖ તોમતદાર જમીન હોવાને લીધે ખસાવ કરી શકતો નથી; તેમજ તે જમીન છે તે કારણને લીધે છોડી મુકવામાં આવ્યો છે, તો કેવી રીતે કામ ચલાવવું? કેવી હકીકતથી અને કયા અખતારથી તોમતદાર ને છોડી મુકવામાં આવે?

❖ ‘જડજ’, ‘વિશેષ કાયદો’, ‘બદ્ધાનત’, ‘સુદ્ધુદ્ધી’, ‘દસ્તાવેજ’, તથા ‘કીમતી દસ્તાવેજ’ આ શબ્દની બાજબી બાજી?

❖ એક સખ જડજની કારટમાં પોતાની રૂપર એક પુરોપીયન પીટીસ પ્રજા, કારટનું અપમાન કરવાનો ગુન્હો કરે છે તો, તે પાપતમાં સી રીતે કામ ચલાવવું? (જે વારે તે એમ ખારતો હોય કે, તોમતદારને રૂ. ૩૨૦૦ ફંડ કરવાથી ખરાબર સળ થશે) (અથવા જે વારે તે એમ ખારે કે તોમતદારને કેદની સળ થવી નોઈએ).

❖ દિવાની કારટ કેવારે, અને કયા ગુન્હાના કામમાં, તોમતદારનો ઈનસાફ થવા માટે સેસન કારટમાં કમીટ કરી શકે? જુડીસીયલ કામમાં જે વારે એક સાક્ષીએ ધરાદા પુરવક આટી સાક્ષી પુરી હોય તો, તે કામમાં તે દિવાની કારટ તેને સેસન કમીટ કરી શકે?

❖ એક આદમી ગમતમાં પોતાના દોસ્ત તરફ ખંડુક તાકીને ખતાવે છે અને તે ખંડુકને વાંદો પાડી દે છે, અને તેથી તે દોસ્ત મરણ પામે છે. જો તેણે કંઈ ગુન્હો કર્યો હોય તો શું ગુન્હો કર્યો છે?

❖ કેવી હકીકત હોય તો, તોમતદારની ગેરહાજરીમાં બે

જાએલી જુપ્પાની તે તોહોમતદારના ઈનસાફની ત
જબોજ વખતે પુરાવામાં દાખલ થઈ શકે!

✽ ફોજદારી તજવીજમાં સાક્ષીઓની હાજરી મુકી કઈ
શકાય? જો મુકી દેવામાં આવે તો કેવી હકીકત
હોય તો? તથા તેની જુપ્પાની શી રીતે લેવી?

✽ સારી ચાલચલગત રાખવા સારૂ ૧ ભા વરગના મા
જીસ્ટરેટ સાહેબે તમારા અસીબના જામીન માગ્યા
છે તો તમે તમારા અસીલ તરફથી કઈ કારટમાં
અપીલ કરશો?

✽ એક તોહોમતદાર ઉપર ઝોટા દસ્તાવેજ બનાવ્યાના
ગુનાનું તોહોમતનામું લખ્યો?

✽ ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીતના કાયદા પ્રમાણે
સાક્ષીની જુપ્પાનીમાં તેનું નામ, ઉમર, તથા
ગામ લખવું જરૂરીઆત છે? તથા જુપ્પાનીમાં શું
શેરો કરવો પડે છે?

✽ ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીતના કાયદામાં કુટલી જા
તની ફોજદારી કાર્ટો કરી છે? માજીસ્ટ્રેટ કુટલા
વરગના કોલા છે અને તેઓ પ્રત્યેક કુટની સળ
કુટલી કુટલી કરી શકે છે?

✽ એક ખીજા વરગનો માજીસ્ટ્રેટ એક તોહોમતદાર ઉ
પર નીચે પ્રમાણે સળ કરે છે:—

ચાર મહીનાની શકત મળુરી સાથે કુહ, તે મ
દેવથી બે માસ એકાંત કુટની સળ કરે છે. આ
સળ કાયદેસર છે?

✽ એક ગુનો થ એ પુણાના ડીસ્ટ્રીક્ટમાં કર્યો છે એ
ને તેને જ એ સતારા જજામાં મદદગારી કરી. જ
નો ઈનસાફ કયા થયો જોઈએ? જો એકાંત ઈન

સાફ અથવા ચોક્કસ જાણા ડીઝીટમાં થઈ હોય,
અને સળ અગર હુકમ થયો હોય તો, તે સળ
અથવા હુકમ રદ થઈ શકે? જો રદ થાય તો કેવી
હકીકતથી?

✦ હા જાતના ગુન્હાની ચોક્કસીમાં ફાવાની ફારટ,
ચોક્કસી કરવાના કારણસર માજીસ્ટ્રેટનો સધળો
અધિકાર ચલાવે છે?

એક સપ્પાઈન્ટ જડજ રૂબરૂ એક સાક્ષી આવેલો
છે, તે સાચુ ખાલવાની ધરમ પ્રતિષ્ઠા લેવા
ના પાડે છે. તેને શિક્ષા કરવા વિશે સપ્પાઈન્ટ
જડજનો શું અધિકાર છે? એમ પારો કે તે સાક્ષી
પછીથી માફી માગે તો તે જડજ કામ ચુકવી
રહ્યા પછી પણ કબુલ રાખી શકે?

✦ ક્યા ગુન્હા કાપદાસર રીતે ધર એજે માંડીવાળવામાં
આવે? તોહોમતદારે કરેલી કબુલત માજીસ્ટ્રેટ દફ-
તરમાં શી રીતે લખી લેવી?

✦ એક ફરિયાદીના કબજાના ખતરનો પાક ચોરવાનાં,
તથા ફરિયાદીને ખતરની ખાહાર કાઢી મુક્યો
તેથી સાપરાધ ખળના તોહોમતની સળએક
તોહોમતદારને માજીસ્ટ્રેટ કરી છે. માજીસ્ટ્રે-
ટ, ફરિયાદીને ખતરનો કબજો અપાવવા ઠ-
રાવ કરે છે. આ હુકમ કાપદાસર છે? ખતર કબજા
માં લેવા હપર કહેલો તોહોમતદાર પછીથી દાવો
કરી શકે? એમ પારો કે, જો સપ્પાઈન્ટ જડજની
ફારટમાં તેણે દાવો કર્યો છે તે દાવો એકદમ કાઢી
નાખે એવું ઠરાવીને કે માજીસ્ટ્રેટ કબજાનો ઠરાવ
કેલો છે. અને કદાપી માજીસ્ટ્રેટનો હુકમ ઝેરકાયદે

હતો તો, તે ઉપર અપીલ કરવી જોઈતી હતી તો સમીક્ષિત જજનો ઠરાવ ખરો થશે કે ખોટો?

✽ કોઈ ચાહે જાટી સાક્ષી પુરે છે એવું ક્યારે કહેવાય? એક સાક્ષી પ્રતિજ્ઞા ઉપર કહે છે કે:--“હું ખરું છું કે તે સહી થ ની છે, જે સહીને વાસ્તે ખરેખરી રીતે થ ને કાંઈ માનવાપણું નથી” તેણે જાટી પ્રતિજ્ઞા કરી છે?

✽ એક દીવાની દાવામાં પ્રતિવાદી લખેલો જવાબ દાવાની અરજીનો આપે છે, તથા તેના ઉપર એકરાર કરે છે પણ તે જાણે છે કે તેમાં લખેલી વાત ખોટી છે. આ કામમાં તેણે કાંઈ ગુન્હો કર્યો છે? જો કર્યો હોય તો કયા કાયદા મુજબ?

✽ હુકમનામાનો ફેણદાર પોતાના હુકમનામાના સેક્ષી-યાતોને પોતાની મિલકત કાયદા પ્રમાણે નહીં વેચાવવાનાં કારણથી તે મિલકતની કીમત મુજબ વેચાણ કરી આપે છે, તેણે કાંઈ ગુન્હો પીનલકોડથી સજા થઈ શકે એવો કર્યો છે?

✽ જ ના નામ ઉપર નીકળેલો સમન તેના ઉપર કાપદાસર પોહોચેલો છે એવું ખતાવવાના કરાદાથી જ એક નીસાની સમન ઉપર કરે છે. [સમનમાં ફરમાવ્યા મુજબ જ હાજર થતો નથી કેમકે તેને સમન પોહોચ્યો નથી અને તેથી જ હરકતમાં આ વે છે. આ કામમાં જ એ શું ગુન્હો કર્યો છે?

✽ ‘ચોરી’, અપહરણ, જપ્તરાઈથી કદાવરું તથા ડાકાઈ ટી વગેરે શું ભેદ છે તે ખતાવો? શું હોય તો હજા માને ગુન્હો માય?

✽ એક તોખતદારના ઉપર જે ગુન્હાનું તોખત છે તે જ

નહાનું કામ કરવાની વાત તેણે કબુલ કરી, પણ
ખયાલમાં જાહેર કરે છે કે પાસ્તીને લીધે કરવા જ
રૂં પડી હતી. આ જોઈએ કેવો ખયાલ છે?

❖ નિચે લખ્યા ગુન્હામાં શું અવશ્ય તત્વ હોયું જોઈ
એ તે મુખતેસર રીતે બતાવો!:-

(૧) જોડો પુરાવો બનાવવો.

(૨) હંગામો કરવો.

(૩) અપહરણ.

(૪) ધણી અથવા ધણીયાણી જીવતાં છતાં ફરી
થી લગન કરવું?

❖ અ એ પોતાના વાહાણને વિષા ઉતરાવ્યો છે, વિમા
વાળાને નુંકશાન કરવાના ઇરાદાથી, મુંબાઈ અને
કરાંચી વચ્ચે, તે વાહાણને આગ લગાડે છે. અ એ
શું ગુન્હો કર્યો છે? અને કયા કાયદા વિરુદ્ધ તથા
કયા નિયમને અનુસરીને તેનો ઈનસાફ થશે?

❖ શું હોય તો ગુન્હો કરવાની કાસીસ કેહેવાય? ઉદાહર
ણ આપી તમારાં જવાબ લખો. ખાલી ગજવું કા
નરવાની કાસીસ કરવી એ ગુન્હો છે?

❖ જો વારે કોઈ ગુન્હાની સજા ફક્ત ઇંડનીજ હોય તો,
તે ઇંડ નહીં આપે તો, ગુનેગારને કેવી જાતની ત
થા કેટલી મુદતની સજા કરી સકાય છે?

❖ તોમતનામામાં ગુન્હો શી રીતે લખવો, તથા કઈ
ખાખતની હકીકત લખવી જરૂરની છે? દાખલા આ
પી બતાવો!

❖ પ્રોસીક્યુટર માફક કામ ચલાવવા ફરીયાદીનો હક્ક છે
કોઈ ફરીયાદીએ કામ ચલાવવા ખારીશ્ટર રાખ્યો
હોય તો સરકારી વકીલનો તેના ઉપર શું અખતાર

રહેસા છે?

❖ ક્યા સખસને પોલીસ અમલદાર વારંટ વિના કેદ કરી શકે? કેદ કરેલા સખસને પોલીસ અમલદારે શું કરવું? પોલીસની કેદમાં વધારે રોકાણ નહીં થવા ખાખત કાયદાનો શું નીયમ છે?

❖ તોહોમતદાર પાસે જનમીન કેટલા રૂપીયા સુધીનો માગવો તેની શી હદ છે?

❖ જ ની પાસેથી એક ગાય અ ચોરે છે અને વેચાદે છે. શુદ્ધપુદ્ધીથી કે તે ગાય રૂ.૧૦૦) વાસ્તે ખરીદકે રે છે. ગાય તથા રૂપીયા ખંને પોલીસે પકડી ને માજીસ્ટ્રેટ ઈનસાફ કરે છે તેની રખરહાજર કરવાં છે. આ મિલકતની બંધસ્થા વોશ માજીસ્ટ્રેટ કાંઈ હુકમ કરી શકે? જો કરી શકે તો, શું હુકમ તેણે કરવો જોઈએ?

❖ ઘણી મિલકત એક ઘરમાંથી ચોરીએ ગયાનું કામ (પીનલકેડ કલમ ૩૮૦ મુજબ) એક પોલીસ અમલદારે ખીજ વરગના માજીસ્ટ્રેટ તરફ માકલ્યું છે. આ અમલદારે વિચાર્યું કે જો તોહોમતદાર ગુનહેગાર કરે તો, હું જોટલી શીક્ષા કરી શકું તેના કરતાં તોમતદાર વધારે શીક્ષાને લાયક છે તેથી તે માજીસ્ટ્રેટ તે કામ તરત તે પોલીસ અમલદારને હુકમ સાથે પાછું માકલ્યું કે તમારે પોહોલા વરગના માજીસ્ટ્રેટ તરફ આ કામ માકલવું. ખીજ વરગના માજીસ્ટ્રેટ ને રોત મલાવી, તે કાયદેસર છે, અગર કાયદાસર નથી તો, તેણે ખીજે શું રસ્તો લેવો જોઈતા હતા?

❖ પુદ્ધીપુરવક બંધા કરવાના તોહોમત માટે એક પોલીસ અમલદાર વગર વારંટ તોહોમતદારને પકડે છે;

૨૪ કલાકમાં તપાસ પુરો નહી થઈ રહેવા-
 લીધે, નજીકના માલ્ટ્રેટ તરફ લખાણથી મા-
 જી કરે છે કે, તોહોમતદારને એ હોયસ વધારે કે
 રાખવા મંજુરી આપવી જોઈએ. માલ્ટ્રેટ
 રીકે તમે મંજુરી આપશો? અગર નહીં તો ર
 વાસ્તે?

❖ પીટીસ પ્રજા નથી એવો એક હોપીયન, ખુનના-
 મતમાં એક માલ્ટ્રેટ તરફથી સતારાના સેસન
 ડબ્બની કાર્ટમાં ઈનસાફ થવા કમીટ કરવામાં ર
 બો છે. સેશન જડજ તેનો ઈનસાફ જખુરીથી ક
 કે આસેસરથી? જો જખુરીથી છે તો, જખુરી થી
 તે ભરવો? પુણી જુઝામાં જ્યાં જખુરીથી ઈનસા-
 રવામાં આવે છે ત્યાંહાં થી રીતે થતે?

❖ 'નાથેખાની' તથા ફરી તજવીજ એ બન્ને કામમાં
 સત્તા હાઈકાર્ટ વાપરે તે તમને જોટલી ઈયાદ
 ય તોટલી વિગતથી લખો?

❖ પોતાના અધિકારનો તિરસ્કાર કરવાના મુન્દા-
 તે કાર્ટ તોમતદારનો ઈનસાફ કરી શકે?

❖ તમારી અગાડીના અમલદાર રૂબરૂ એક સાક્ષી
 જોટી જુખાની આપેલી, તે સાક્ષી ઉપર જોટ
 તિસાના તોમતનું કામ અલાવવાની મંજુરી મ
 સપ્પારડીનેટ જડજ તરીકે તમને એક આદર
 અરજી કરેલી છે, તમે આ મંજુરી આપશો?

❖ જ ખરેખરી રીતે જ પાસ પઈસા માગે છે. જ
 જોરહાજરીમાં તેને ધેર જ જઈ જોટી વાતો
 જ ની આરતને સમજાવી તેનો ઘોડો લઈ દ
 આ કામમાં જ એ કંઈ મુન્દો કર્યો છે, ન

રથો તે શું મુન્હો?

✽ જ ના ધરતી જમ્તી લેનાં તેના ધરમાંથી તેનઃ ક
ખજામાંના જોડા દસ્તાવેજ પોલીસ સાધી કાઢે છે.
જ ના પાસે આવા દસ્તાવેજ હતા તેથી તેણે કંઈ
મુન્હો કર્યો છે?

✽ ક્યા કામમાં કરારનો ભંગ કરવો એ દોળદારી મુન્હો
યામ છે?

✽ મુઢી પુરવક, ગેરકાયદે તથા સરકારી નોકરની આ
જ્યા લખ્યા?

✽ જે કામો ઉપર ખાનગી અમાવ કરવાનો હક નથી
એવાં કામો પમાન કરે, તથા મિલકત ખાખતમાં
ખાનગી અમાવનો હક ઉવારે જાત કરતાં સુધી
ખોંભે છે?

✽ કમોર્શીઝ માલ્ટરેટ રૂબર એક શાક્ષીએ આપેલી
જુખાની, સેશન કોર્ટમાં સાપરવા અરજ કરવામાં
આવી છે. ખુલાસાથી લખ્યા કે આ પ્રમાણે શી
રીતે થાય. (૧) શાક્ષી જેવારે સેશન કોર્ટમાં હાજ
ર હોય ત્યારે, (૨) જ્યારે તે શાક્ષીને આલાખોજ
નથી તેવારે?

✽ અપીલ થયા વિના ૧ લા જમના માલ્ટરેટ ચુક
વેલો કેશ સેશન કોર્ટ મંગાવી શકે? ૨ જ તથા
૩ જ જમના માલ્ટરેટ ચુકવેલા કામો તો હોમ
તદારની અરજ ઉપરથી સેશન કોર્ટ મંગાવી શકે?

✽ 'સેશનનનો મુકરદ્દા', 'માલ્ટરેટનો મુકરદ્દા',
'કામનીજીખલ મુન્હો', 'સમતનો મુકરદ્દા', તથા
ચોકસીની વાખ્યા લખ્યા તથા ખુલાસો કરો?

✽ સંક્ષેપ ચોકસી એટલે શું? તથા ક્યા મુન્હાનો સંક્ષેપ

રીતે ઈનસાફ થાય છે? સંક્ષેપ રીતે ઈનસાફમાં સ
ન્નતા કરાવ ઉપર અપીલ કરવા વિશેનો શું નીયમ
છે તે જ્ઞાન કરો?

❖ ૩ જન જગના માજીસ્ટ્રેટ રૂબરૂ એક આદમીને એ
ક વરસની સજા તથા દંડની શિક્ષા થઈ શકે એ
વા ગુન્હાના કામમાં સજા થઈ છે. (૧) જો, તે
માજીસ્ટ્રેટ ગુન્હેગારને દંડ તથા કેદની સજા કરે તો
દંડ નહીં આપવાની ગુન્હેગારીના બદલામાં વધારેમાં
વધારે કેદલી સજાને તે લાયક થશે? (૨) જો, તે
ગુન્હેગારને ફક્ત દંડનીજ સજા કરવામાં આવે તો
દંડ નહીં જરવાની ગુન્હેગારી બદલ કેદલી સજાને
લાયક થશે?

❖ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળી વિખેરી નાખવા આપતમાં શું
નિયમ કાયદાના છે તે સંક્ષેપમાં દર્શાવો?

❖ સરકારી નોકરે રીતસર પ્રસિદ્ધ કરેલાં હુકમોનું અ-
પમાન કર્યાનો ગુન્હો સ્થાપન કરવા શું સાબીત
થયું જોઈએ?

❖ અ, બ, તથા ક એ ત્રણ જગ્યા મળી અપહરણ
કરે છે તેમાં બ તથા ક તે કરતી વખતે મહાબ્ધ-
થા કરે છે. શીક્ષાની જવાબદારી દરેક ઉપર શું રહે છે?

❖ ‘જાઠી પ્રતિષ્ઠા આપવી’ તથા ‘જાઠો પુરાવો બનાવ
વો’ એ બંને ગુન્હા વચ્ચે મુખ્ય ભેદ શું શું રહેલો છે?

❖ ‘સાપરાધ પ્રવેશ,’ તથા ‘ધર ફેંડવું’ એ બંનેની વા
જ્યાં ભેદો?

❖ જાહેલા શખ્સો વડે આખર લીધાનો મજકુર સી રીતે
ધાય તે ખતાવો?

❖ તોમતદારની બુખારી કેવી રીતે ભેવી તથા ફક્ત દા

ખલ કરવી તે ખતાવો. તો મતદારને પુછેલા સવાલનો જવાબ આપવા તે ના પાડે, તો તેની સી જવાબ દારી છે.

❖ એક આદમી દમા ભરેલા હથોથી ખીન સખસને એક જગાએથી ખીન જગા ઉપર જવા ઉશકે છે. તેણે શું ગુનો કર્યો છે? તથા શી સજાને તે ભાગ્યે થશે?

❖ જે માણસદોરેને પરાખર અધિકાર મળ્યો નથી એવા માણસદોરે, તમારા અસીલને ડાકારીટીનાં તો હોમત ઉપર સેસન કમીટ કર્યો છે. આ કામ રફ કરવા વાસ્તે તમે શી ફલીલથી તકરાર કરશો? તમારો તકરાર મુજબ કરવા સેસન કોર્ટના શા શા અધિકારો છે?

❖ મનુષ્ય હરજીના ગુનાના કામની તજવીજ એક પોલીસ અમલદાર કરે છે, તેમાં એક આદમી જે કે પાડોશમાં રહે છે પણ પોલીસ સ્ટેશનની હદની બહાર રહે છે તે આદમીને હાજર કરવાની જરૂર છે. તેને ખાલાવવા વાસ્તે પોલીસ અમલદારે શું કર્યું જોઈએ? તે આદમી હાજર થવા માંધાએ છે? તેની ખુશી ઉપરાંત પોલીસ અમલદાર તેને હાજર રાખી શકશે? જે આદમી હાજર થવામાં ખુલ કરે તો તેની શી જવાબદારી છે?

❖ જે આદમી ઉપર ગુનાનો શક જતો હોય, અથવા ગુનોગારોએ, તેઓના જમીન મિલકીતને બેવા શું અધિકાર છે તે વાજીન કરે? મુનના ગુનાના શક ઉપરથી એક આદમીને કેફ કર્યો હોય તો, તેને પોલીસ જમીન ઉપર રાખી શકશે? જે રાખે તો

કુવારે!

- ❖ શ્રીયાદીને નુકશાની કુવારે અપાવવામાં આવે છે? તથા તે શી રીતે વસુલ કરવામાં આવે છે?
- ❖ ટપાલના સીપાઈના હાથમાં એક કામના છે તેમાં જોટી બનાવટી નોટ છે એમ એક પોલીસ અમલદારને સક છે. આ નોટ કબજામાં લેવા માટે પોલીસ અમલદારે શું કરવું જોઈએ? તે સીપાઈની જડતી લેવા માટે તેને કેટલી સલાહ?
- ❖ જે કામમાં ફક્ત દંડ થઈ સકે છે તેવા કામના શુન્દેગારને એક માલુમદારે રૂપિયા પાંચ દંડ કરે છે પણ દંડ વસુલ કરવા વિશે કંઈ હુકમ કર્યો નથી તથા દંડ નહીં ભરે તો સજા કરાવી નથી, આ વાત કાયદેસર છે? દંડ નહીં આપવાથી શુન્દેગારને કે રેલી સજા ભોગવવામાં આવી શકે છે તો, દંડ વસુલ થઈ શકે? અને વસુલ થઈ શકે તો કેવી રીતે?
- ❖ 'સિક્ષણ મનુષ્યવત્', 'શિક્ષો' કીમતો લેખ', તથા 'જેર બાળખી અટકાવની' વાખ્યા લખો?

એક હજાર રૂપિયાની કીમતથી એ ચોતાની મીલકત જે ને વેચે છે પછીથી તે મિલકત પ્રથમ વેચેલી છે તેની વાત નહીં કહેતાં કે ને રૂ. ૧૦૦) માટે ગીરા આપી ગીરવીના રૂપિયા લઈ લે છે. વેચાણ પતરજીર પણ થયું છે. એ એ કંઈ ગુન્હો કર્યો છે અગર કર્યો છે તો શું કર્યો છે?

- ❖ (૧) જ, જે કામમાં પક્ષકાર છે તે કામમાં જોટી સાક્ષી પુરવા જે ને કહે છે. જે જોટી સાક્ષી પુર તો નથી.

(૨) જ નો ઘોડો એક દિવસ માટે ફેરવવા જ પા
જેથી અ લઈ જવા છે. તે ઘોડો ક ને
વેમા દે છે, અને ને રૂપીયા ઉપજાવે તે
જોશે લે છે.

(૩) જ ના નોકર લખેલ જ ના કમળમાં
નો કુટુંબો એક માલ છે, તેમાંથી કુટુંબો
એક માલ લેઈ જ નાથી જાય છે.

(૪) જ ના ઉપર જ ધા કરે છે. જ એ દાકતરની
સલાહ પ્રમાણે દવા કરવા ના પાડી તેથી
ધાના જોરથી તે મરણ પામ્યો છે.

ઉપર લખેલા દરેક કામમાં જ એ શું મુશ્કે
કર્યો છે તે દરસાવો, અને દરેક મુશ્કેલીમાં તે કટલી
સિદ્ધાન્ત લાપક છે?

કુવી હકીકત હોય તો 'ચોરી' નો મુશ્કે 'અપહરણ'
ધાય? તથા કુવી રીતે 'સાપરાધ મિલકતનો' ખોટો
ઉપયોગનો મુશ્કે 'વીશ્વાસઘાતના, મુશ્કેલી જુદા
પડે છે?

'ખીમાડ', 'જખરાઈથી કડાવવું', એની વાખ્યા લખ્યા
ત્રારંટના મુકરદમાનો ધનસાફ માજીસ્ટ્રેટ કરવા ખા
ખતનો શો નીયમ છે તે લખ્યો?

જમીનની તકરાર સંબંધીના કામમાં, કેસ માજીસ્ટ્રેટ
અને કુવારે વસમાં પડી શકે? આ કામમાં કરેલા
માજીસ્ટ્રેટના હુકમ ઉપર અપીલ થાય છે? જો
થાય તો, તે અપીલ કાને કરવી? જો અપીલ ન
હી થતી હોય તો જે પક્ષકાર ત્રારાજ થતો હોય તેને
શું કલિજ્ય છે?

તોફાનતનામાં થી થી હકીકત અવગતી જોઈએ?

તેજોમતનામુ ખનાવવામાં કંઈ ભુલ થઈ હોય અ
મર કંઈ રહી મરુદ્ધોમ તો, તેથી શું પરીણામ થા
ય છે? તેજોમતનામમાં કુચરે સુધારો કરવામાં આવે
તથા સુધારો કરવાથી શું અસર થાય છે?

❖ કાંઈ શાક્ષી જવાબ આપવાની ના પાડે તો તેના
ઉપર કામ મલાવવાની શી રીત છે તે લખો?
(૧) સેથન કારટ રૂબરૂ; (૨) માલ્કુટરેટ રૂબરૂ. કે
ઈ જોજદારી કામમાં મુદ્દાને લગતી હકીકતના સવા
લનો જવાબ આપવા શાક્ષી બંધાએલો નથી એવા
ઉદાહરણ રૂપમાં લખવા લખો?

❖ છીનાળાનો ગુન્હો તથા ખણી હપાત છતાં ખીજો બ
ણી કરવા અમર એક ખાયડી છતાં ખીજો ખાયડી
કરવાના ગુન્હા સા માટે ઘર મળે રાજીનામાથી માં
ડીવાળી શકાતા નથી તેના કારણ વિસ્તારથી આપો?

❖ કાંઈપણ મુકરદમા કાહાડી લેવો તથા માંડીવાળવો
તેમાં શો ભેદ છે? કયા કયા ગુન્હા કાયદાથી માંડી
વાળવા છુટ છે? લખવા આપો?

❖ કુચરે શીક્ષણીય મનુષ્યવશ ખુન નથી, તથા ખુન શી
ક્ષણીય મનુષ્યવશ સમાન નથી, એ બે વચ્ચેનો ભેદ
પરાપર રીતે દર્શાવો?

❖ કાંઈ થાણદારના માલ્કુટરેટ બરીકેના અખત્યા
રની ખહારના ગુન્હાની તેમના આગળ ફ-
રિયાદ કરવામાં આવી છે તો તેમણે 'કા-
મતીનેબલ' ગુન્હો હોય તો, અને 'મોનકામતીને-
બલ' હોય તો શું કરવું?

❖ કાંઈ માલસને વમર વારટે પકડવા કાંઈ પોલીસ
અમલદાર ઘર ફોડીને કુચરે લખવા બધું શકે છે?

ને તેની પાસે વારંટ હોય તો, તે પોતાનો અધિકાર ફેટલી હાથે સુધી વાપરી શકે છે!

❖ સમનના મુકરદમાનો ઇનસાફ કરવામાં અને વારંટના મુકરદમાનો ઇનસાફ કરવામાં શું ભેદ હોય છે તે દર્શાવો?

❖ ચોરીની બિલકત પકડાયા પછી કંઈ રીતે વરતવું નોંધવું તે સંક્ષેપમાં કહો?

❖ ક્યા મુકરદમામાં માફી આપી શકાય છે, અને માફી કોણ આપી શકે છે? જે સપ્પસને માફી આપવામાં આવી હોય તે જોટી સાક્ષી આપે તો તેના ઉપર કુવી રીતે કામ ચલાવી શકાય?

❖ કોઈ વારંટનો મુકરદમા જે માંડીવાળી નહીં શકાય તેવો છે તેમાં પક્ષકારો માંડેા માંડે સમન્તુત કરી સમાધાન કરે છે અને તેમ કરવાને પ્રસંગ ચોગ્ય સમજી માજીસ્ટ્રેટ રજા આપે છે. ત્યારે માજીસ્ટ્રેટ કુવી રીતે ધારણાં કરવી નોંધવું? એવી પાખતમાં ફરીથી ફરીયાદીનું કામ ચલાવી શકાય છે?

❖ પાખરા મધ્યે અ, બ ની એક ભેંશ ચોરે છે અને તે પંડે અથવા પોતાના નોકર મારફતે રાજકોટ સ્ટેશનમાં લાવે છે તો હિંદુસ્થાનના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત પાખતના કાયદાની કલમ ૬૭ ના ભાવાર્થ પ્રમાણે રાજકોટના સ્ટેશન માજીસ્ટ્રેટ સાહેબ અ ઉપરનાં ચોરીનાં તોહોમતનો ઇનસાફ કરી શકે? જે જોતપોર અથવા જામનગરમાંથી ભેંશ ચોરવામાં આવી હોય તો તમે એવોજ જવાબ દેશો?

❖ કોઈ તાખાની કોરો કાંઈ હુકમ કરેલો છે તેની ઉપર અપીલ નિયમ પુરવક નથી તો તે પાખતમાં

પોલીટીકલ એજન્ટ સારૂં હાઈકોર્ટ તરીકે બી-
રાજ હાથ નાખી શકે?

❖ કાંઈ મુન્દેમાર ઉપર હંડની શિક્ષાને હુકમ કરવામાં આવે ત્યારે તે હંડ વસુલ કેમ કરવો જોઈએ?

❖ કયા કારણને માટે કાંઈપણ ફોજદારી કોર્ટ ફરીયાદીને બદલો અપાવી શકે છે? અને તે થી રીતે? એ પ્રમાણે ફરીયાદીને જે મળ્યું હોય તેણે કરી નુકશાની બદલ દિવાનીમાં દાવો કરવાને તેને પ્રતિબંધ આવે છે? તોહોમતવાળો સમ્પત્તિને કાંઈ નુકશાની બદલ અપાવી શકાય છે?

❖ ચોરી, જપ્તરાઈથી કહાડાવવું, અપહરણ, બદલાવત થી મિલકતનો ઝોટો ઉપયોગ, તેની વાખ્યા આપો? એક જ નામની હિંદુ સ્ત્રી પોતાના બાણીના કમળમાંથી અને તેની રજા વિના પોતાનું સ્ત્રીધન લઈ જાય છે અને તેમ કરવામાં જ તેને મદદ કરે છે ત્યારે જ તથા જ એ કયા મુન્દા કર્યા છે?

❖ કાંઈ એક તોહોમતવાળો એવી દલીલ કરે છે કે જ્યાં રે મારાથી મુન્દો બન્યો ત્યારે હું કેફને વશ હતો. આ દલીલ કાયદાસર રીતે માલી સક્ષે? અને આ જો તો કેવારે? એક તોમતવાળો એવી દલીલ કરે છે કે મને જમકી આપવામાં આવી હતી તેના બંધથી અમુક મુન્દો થયો છે. આ દલીલ કાયદાસર કેવારે માલી સક્ષે?

❖ ફોજદારી કાયદાના નિયમો પ્રમાણે મુન્દેમાર કઈ કઈ જાતની શિક્ષાને પાત્ર છે? અને હંડ નહીં આપે તો કેફનો હુકમ આપવા બાબત શું નિયમો છે?

❖ જ્યારે એક મુન્દામાં મદદ કરી હોય અને જુદાજુદા મુન્દો માથે ત્યારે મદદમાર શિક્ષાને પાત્ર ક્યારે આપે?

પ્રકરણ ૪ થું.

પુરાવો તથા કરાર વીઝેરે.

- ❖ અ ઝે એક ઘર થ વાસ્તે બાંધવાનો લખેલો કરાર કર્યો. તેના ઉપર જોઈ સુદ ૧ સહી થઈ, અને તે આજુ સુદ ૧ રજીસ્ટર થયો. પછી તે કરાર તોડવામાં આવ્યો, અને થ ને નુકશાનીનો દાવો કરવાની મ રજી છે. વાસ્તે એવા દાવાને મુદત કુટલી છે?
- ❖ સરતી ગીરો (એટલે ગીરો ખતમાં અમુક મુદતે તે મિલકત વેચાણ થવાની શરત હોય) વહેવારમાં ગીરો મુકનાર તથા ગીરો રાખનાર એએના હક્કો વિશે થએલા હાઈકોર્ટના ઠરાવો ખતાવો. ગીરો મુકનાર નો શી બાબતનો દાવો ચાલશે, અને ગીરો રાખનારનો કેવી બાબતનો ચાલશે? અને તે કયારે ચાલશે?
- ❖ તમારા અ નામના અસીલે એક ખત હાજર કર્યું છે; તેમાં કુટલોએક ફેરફાર થએલો માલમ પડે છે. વાસ્તે તેનો ખુલાસો કરવાનો ખાને કાને માથે છે; અને તે ખત પુર થયા પહેલાં જો તેમાં ફેરફારો કર્યા હોય, તો તેથી શો પરીણામ થશે, અને ખત પુર થયા પછી જો કર્યો હોય તો શો થશે?
- ❖ અ ઝે થ ઉપર ગીરો મુકલી મિલકત જોડવાનો દાવો કર્યો છે થ ઝે તે ગીરોનો ઈનકાર કર્યો. હવે તે ગીરો અ શી રીતે સાબીત કરી શકશે? અ પાસ ખતની નકલ છે, તે પુરાવામાં આપી શકશે? આપી શકે તો, કેવી સરતોથી આપી શકશે?

❖ પાડ મારવાર લોકાના જમાદારે પોતાના પંધાના સાધનો ખરીદ કરવા સાડ અત લખી આપીને રૂ-પીયા ૫૦૦ કરજે લીધા; અને તે પાછા આપતો નથી. અરે શાહુકારને તે વસુલ કરવાનો શો ઈલાજ છે?

❖ કાંઈ એક માણસે કાંઈ માલ વેચાણ લીધા પણ કમળે ન મળવાથી નુકશાન થયું તે ભરી લેવાને દાવો કરે તો નુકસાનીનો આંકડો કેમ કરાવવો? હવે જો તે માલ વેચનારે વેચાણ લેનારના કમળમાં આપવા માંડ્યા છતાં નહીં લે અને વેચાણ આપનાર નુકસાનીનો દાવો માંડે તો તેનો આંકડો કેમ કરાવવો?

❖ અ એ બ ની સાથે ખાલી કરી કે ફલાણે દાદાડે આટલા રૂપીયા આપીય, પણ તે પ્રમાણે તેણે આપ્યા નહીં, તેથી કરીને ક નું હુકમનામાથી ઠરેલું દેવું બ થી તેને અપાયું નહીં તેથી ક એ બ નો માલ જપ્ત કરી વેચાવી દઈ માટું નુકશાન કરયું. હવે એ નુકસાની ભરી લેવાનો દાવો બ જો અ ઉપર કરે તો ચાલે? કારણ સહીત જવાબ લખજો.

❖ એક વાહાણ લાંડનથી નિકળી મુંબઈ આવતું હતું. તે ઉપરનો માલ વેચવા અ એ બ ની સાથે કરાર કર્યો. મુંબઈ આવતાં વાહાણ ટૂપી ગયું. હવે અ ઉપર કાંઈપણ રીતે જવાબદારી છે કે નહીં? કારણ સહીત જવાબ લખજો.

❖ અ બ અને ક મળી રૂપીયા ૨૦૦૦ નું અત લખી આપ્યું. બ તથા ક ફક્ત ભરી ન છે. અ એ રૂપીયા ન આપવાથી બ ને તમામ રૂપીયા આપવા પડ્યા અ અને ક પાસેથી બ રૂપીયા લઈ શકે? અને લઈ

શકે તો કેટલા?

❖ એક માણસે એક દુકાને જઈ કાંઈ માલ ઉધાર લીધો. કિંમત વિશે કાંઈ ખાલવું થયું નહીં પણ પાછળથી દુકાનદારે જે કિંમત માગી તે આપી નહીં. હવે દુકાનદાર ફરિયાદ કરે તો કારટે કેટલી કિંમત અપાવવી?

❖ અ ને જ એ ખતે ભાગીયા છે, જ ને ડગવાને ધં રહે અ એક દુકાને જઈ કાંઈ માલ ભાગની દુકાનને નામે ઉધાર લાવે છે અને ખાનગી વેચી ઉપજ આઈ જાય છે. હવે એ માલની કિંમતની જ વાપદારી જ ઉપર પડે?

❖ અ એ પોતાના ઘરની ભીંત વધારવાથી જ ની ખાસીમાં અજવાળુ તથા હવા જવને હરકત થઈ. હવે જ જો ફરિયાદ કરે કે એ ભીંત પાડી નાંખાયો તો ચાલે?

❖ સાક્ષી આપવાને કયા કયા આદમીઓ લાયક નથી? આરત પોતાના મરદની વિરુદ્ધ શાહેદી આપી શકે કે નહીં? ને આપે તો કયારે?

❖ જ એ અ ની ઉપર ફરિયાદ કરી હતી તેની તજવીજમાં જ ના શાહેદીને સવાલ પુછ્યો કે તમને તમારી ગેરચાલને વાસ્તે સરકારે નોકરીમાંથી અરતરફ કર્યા છે અને તમને ચેરી કર્યા ખાખત સજા થઈ છે? તે શાહેદ ખતે સવાલના જવાબમાં ના કહી. એ શાહેદ ખાટું ખાટ્યો એવું ખતાવવા અ પુરાવો રજુ કરે તો તે સેવાય?

❖ હું જ નો છોકરો છું તેથી મારા કાકા ક ની પાસેથી મારા ખાખની મિલકત અપાવો એવી ફરિયાદ અ કરે છે અને નીચે લખેલા દસ્તાવેજો પુરાવામાં

રજી કરે છે. એ દસ્તાવેજોમાં એવું લખેલું છે કે
અ એ બ નો છોકરો છે:—

૧ બ ની યાદદાસ્તની ચોપડી કે જેમાં અ ના
જન્મની નોંધ છે.

૨ કુટુંબના જીના નોકરોના લખેલા કાગળો.

૩ શિવાય અ શાહેદીઓ રજી કરે તે લોકો એવું
કહે છે કે હમને બ એ કહ્યું કે અ મારો
છોકરો છે.

૪ શિવાય અ એક હુકમનામું રજી કરે છે. તે હુ
કમનામું અ ના એક ખીજા કાકા ન ઉપર
છે. તેમાં અ એ સાબીત કરેલું કે હું બ નો
છોકરો છું તે ઉપરથી તેને બ ની મીલકત
નો એક ખીજો ભાગ તેને મળેલો.

સવાલ એ કે આ ઉપર કહેલા પુરાવામાંથી
કયા કયા પુરાવાઓ લઈ શકાય?

❖ કયા કાગળોમાં એમ માની લેવું જોઈએ કે અરજ
(રીકવેરટ) કરી હતી અને કયા કાગળોમાં એમ મા
ની લેવું જોઈએ કે વચન(પ્રામિસ) આપ્યું હતું.

❖ અ તથા બ વચ્ચે આજે હિસાબ થયો, અ દેણદાર
છે, તેણે લખી આપ્યું કે, લેણા રૂપિયા છ મહી
ના પછી આપવા. ત્રણ મહીના થયા ત્યારે બ એ
જેવું કે અ ને તો વેહેપારમાં ખુબ ખાટ જાય છે
તેથી તે રૂપિયા લેવા ફરિયાદી કરી તો તે માલશે
કે નહીં?

❖ શું હોય તો સગીરે કૈસો કરાર તેના સામા કાયમ
ગણાશે? અને સગીર સાથે જે સખસ કરાર કરે તે
ની સ્થિતિ કેવી છે?

- ❖ ડાઈ ધણી (પ્રી-સીપાલ) નું નામ ખતાવેલું ન હો હોય તેને માટે મુખત્યાર (એજન્ટ) પોતાને નામ કરાર કરે તો, જે સખસની સાથે કરાર કરે છે તે સખસને ફરિયાદી કરવામાં શા હક્કો છે?
- ❖ ડાઈ શાહેદીને પોતાની તરફના સવાલ પુછવાના (એગ્રામિનેશન ઈનઓફ) તથા સામા પક્ષકારની તરફના સવાલ પુછવાના (ક્રોસ એગ્રામિનેશન) તથા પોતાની તરફના ફરી સવાલ (રીએગ્રામિનેશન) મુખ્ય નીયમો કયા છે?
- ❖ કરજોપકર્ણિ (હીયરસ) પુરાવો કયા કામોમાં લઈ શકાય છે? અને લઈ શકાય ત્યારે તે કેવી જાતનો હોવો જોઈએ?
- ❖ ગૌણ (સેકંડરિ) પુરાવો એટલે શું? અને તે કયારે લઈ શકાય?
- ❖ કેવા લેખ ઉપરથી ડાઈ શાહેદ પોતાની ઈયાદદાસ્ત તાજ કરી કરી શકે?
- ❖ ભાગવટા ઉપરથી મળવેલો હક્ક (ઈઝમન્ટ) એટલે શું? ઉદાહરણ આપો. ઈઝમન્ટ કેમ મળવાય અને કેમ ખોવાય?
- ❖ ગેરકાયદે જપ્તી કરે તો સરકારી અમલદારને માથે શા જોખમ છે?
- ❖ પોતાના દાસ્ત ના કહેવાથી અ એ કબુલ કરશું કે હું તારી પ્રોમીસરી નોટ ક ને પહોંચાડીશ. તે પ્રમાણે તે નોટ અ એ લઈને ક ની પાસે લઈ જવાને પોતાના નોકરને આપી. હવે જો તે નોટ (૧) નોકર ચોરે? (૨) તે નોકર પાસેથી ડાઈ ચોર

ચોરો? અને અને (૩) તે નોકર પાસેથી અન્નશુનાં જા
વાય તો તે શું ઈલાજ છે?

❖ ખ્યાનું એટલે શું? ખ્યાનું આપવામાં આઆથી કા-
યદાસર શું પરીણામ થાય છે?

❖ કાયદાસર કરાર થવાને શું શું અવશ્ય જોઈએ? કયા
કરારો ન્યાયની કારટ ખજાની શકે નહીં?

❖ બાગીપાપશુના કરારનો છેવટ કેવે પ્રસંગે આવે છે?

❖ “ટાઈ” એટલે શું? “ટાઈ” સંબંધી દાવાના કારણને
શાનો આધાર હોય છે? આખરને “ટાઈ” એટલે શું?

❖ એક માણસના ઉપર ગેરબ્યાજબી ઈજ્જત કરવા બદલ
ની ફરિયાદ થઈ છે. તે માણસ તમને કહે છે કે
ફરિયાદ અરજીમાં લખેલું કૃત્ય મેં કર્યું તો ખર,
પરંતુ ખરાબ અગર દ્વેષબુદ્ધિથી કર્યું નથી, એ તેનું
કહેવું ફરિયાદીના જવાબમાં મંજુર ગણાશે? અને
ગણાશે તો કેટલે દરજ્જે ગણાશે? શરીરને ઈજ્જત
કરવાથી કોઈ ગાંડા માણસ ઉપર ફરિયાદ થઈ હોય
અને તે જવાબ આપે કે હું ગાંડો છું તો તે જ-
વાબ કારટ મંજુર રાખશે?

❖ પોતાના ધણીનો હુકમ ન માનતાં એક ગાડીવાન
ગાડી બાહાર લઈ જઈ હાંકતાં એક માણસને ધું
દી નાખે છે. તેર મહિના બાદ મર્દપત માણસની
વિધવાને છોકરું ન હોવાથી એક છોકરો દત્તક લે છે.
એ છોકરો ફરિયાદી કરવા વિશે તમારી સલાહ પુછે તો
તમે સલાહ શું આપશો તે સવિસ્તર કારણો સાથે કહો?

❖ એક કામના પુરાવામાં ત્રીજા માણસનાં કોલાં કૃત્યો
કેવારે લેવાય? ઉદાહરણો આપો.

❖ એક સપ્લાઈમેન્ટ માજીસ્ટ્રેટની રૂબરૂ થયેલી જુખાની

દિવાની દારટમાં પુરાવામાં ગુન્નરવા આપે છે તો તે ક્યારે સેવાય અને ક્યારે સેવાય નહીં?

❖ એક સહી સાબીત કરવાને વાસ્તે વકીલ અરજ કરે છે કે આજ કામમાં સાબીત થએલો દસ્તાવેજ ઠઠાવીને તેની ઉપર એજ માણસે સહી કરેલી છે તેની સાથે સરખાવી જુવો, એ અરજ કબુલ કરવી કે કેમ તે કારણો સાથે ખ્યાન કરો?

❖ અમુક હકીકત દસ્તાવેજના રૂપમાં લખી હોય તો તેનો હોએમ પુરાવો સેવાય કે નહીં, અને જો સેવાય તો કેવે પ્રસંગે સેવાય છે? પોલીસ ડાયરી ગુમ થઈ હોય તો હોએમ પુરાવો આપી શકાશે.

❖ તમે સમજ કરી ખાલાવેલો સાક્ષી તમારી વિરુદ્ધ જ વાળો આપે છે તો, તમે તેને ઉલટ સવાલ કરી સંકેત કે નહીં? અગર તે સાક્ષી ઉપરથી તમે હાથ ઉઠાવી લો તો, તેનું કેવું અનુમાન થઈ શકે?

❖ તમારો અસીલ આવી તમને કેહે છે કે, અમારે આ મારા પંત્યાળા વેહેપારની વહેંચણી કરવી છે તો, મુદત ક્યારથી સરૂ થશે? કેવે પ્રસંગે પંત્યાળા ખંધ પડે છે તથા દરેક પંત્યાળાના ભાગદાર ઉપર કેટલી જ વાપ્યદારી હોય છે?

❖ કઈ કબુલત નિરર્થક છે; તથા કઈ નિરર્થક થવા જોવી છે? સમીરે કરેલો કરાર ક્યારે કાયદાસર ગણાય છે? સગીરના નામથી દાવો કાણ કરી શકે?

❖ અ એ મુંખાઈથી રેલવેમાં બે ઉપર હજાર અણ જીંદગીના કાથળા મડાવેલા છે. માલ મડાવ્યા પછી જ નાદર થયો છે તો, અ ને શું ઈલાજ છે, અ તે માલ વઢવાણમાં રોકી શકાશે? અથવા જો અ તે

માલ ક.ને કાયદાસર તથા સુદ્યુદીથી વેચા દીધા હોય તો તે માલ ઉપર **અ** નું કંઈ કાયદાસર 'ઈ' યન' રહી સકે છે?

❖ **અવેજ એટલે શું?** કાયદાસર **અવેજ** કાને કહેવો? **અ** વલંબી કરારમાં **અવેજ** કમતી હોય તે કમ્બુલત, કમ્બુલત કરાર ગણાય કે નહીં? જો ગણાય તો સાધારણ કરાર માફક તેનો **અમલ** થઈ સકે ખરો?

❖ એક 'ટ્રાગનીએબલ' ગુન્હાની ચોકશી પોલીસ **અમલ** દાર કરે છે તેમાં, **અ** એ કમ્બુલ કર્યું કે **બ** તથા **મ** સાથે રહીને **અમ** ડાકાઈટી કરેલી છે. માણસ્ટ્રેટ રૂબરૂ તજવીજ વખતે **અ** એ કહેલી વાત તે ઈનકાર કરે છે. આ ઉપરથી જો પોલીસ **અમલ** દાર રૂબરૂ તેણે કમ્બુલત કરી હતી, તે **અમલ** દારને કોર્ટ સાક્ષીમાં ખોલાવી પુછેછે કે તમને **અ** એ આ ગુન્હા સંબંધી શું જાહેર કર્યું હતું. પોલીસ **અમલ** દાર જવાબમાં પોતાની કાયરી તથા ટીપણ જેમાં **અ** ની કમ્બુલત વગર સહીની છે, તે બતાવે છે. આવી રીતે **અ** ની કમ્બુલત સાબીત થઈ શકે? જો **બ** તથા **મ** આ સવાલ ગેર કાયદે છે એવી ત કરાર બતાવે તો તે ચાલે કે નહીં? આ પ્રમાણે સાબીત થએલી કમ્બુલત **અ** તેમજ **બ** તથા **મ** વિરૂધ્ધ લાગુ પડે કે નહીં?

❖ એક ગુન્હેગાર પોતાનો ગુન્હો કમ્બુલ કરી માફીમાં સાક્ષી પૂરે છે પણ, તેના કહેવાની વાતનો ખીજો મળતો પુરાવો નથી તો તેટલીજ જુખાની ઉપરથી તે ના સહ તોહોમતદારોને કરેલી સીક્ષા કાયદાસર ગણાય કે નહીં? જો ગણાય તો પુરાવાના કાયદાનો

કીર્ત્તિ આધાર છે?

❖ કુસળ આદર્શની હકીકત કેવારે લક્ષ્મી હકીકત છે.
રસાયણ પરીક્ષક અથવા પ્રયોગશાળા કરનારનો રીપોર્ટ
પુરાવો છે કે નહીં?

❖ નીરણાયકારક હુકમનામાં ખતાવો? કયા હુકમનામાં
નીરણાયકારક નથી?

❖ અવેળ, દગલખાણ તથા ખોટું સમજાવવાની
વાખ્યા લખો?

(૧) કયા કામમાં અવેળ વીનાની કરેલી કબુ
લત નીરચક થાય છે?

(૨) પક્ષકારની કબુલત જોવારે દગાથી તથા ગે
રસમજુતથી કરાવી હોય તો, કરારને શું
અસર થાય છે?

❖ એક લેહેણીઆતના એક કરજદાર પાસે રૂપિયા મા
ગતા છે, તે રૂપિયામાંથી કેટલાએની, સાનમાં
કંઈ અવેળ નથી તથા કેટલાએક મુદતથી રદ થ
ચેલા છે. જો કરજદારે પોતાના લેહેણીયાતને કંઈ
રૂપિયા ભર્યા હોય તો, તે રૂપિયા જમાં કરવા માટે
કરારના કાયદામાં શું નીયમો છે? અગર જો લેહે
ણીઆત એક મુકરર લેહેણા પેટે પોતાની ચોપડી
માં રૂપિયા જમ કરે તો, પછી તે રૂપિયા ખોજખા
તે જમ કરવા તે મુખ્યત્વાર છે કે નહીં?

❖ કેવો હકીકત હોય તો વેચાણ રાખનાર પોતાના મા
લનું સામિત્વ પોતાના કરતાં પણ વધારે હકથી વે
ચાણ આપી શકે?

❖ જો નો ઘોડો વેચાણ રાખવા જાય છે અને તેના
કીમતના રૂપિયાનો એક તેજ દાહો આપવા કહે

છે. તેજ દીવસે અ પાસેથી સુદ્યુદીધી ક તે પો
ડો વેચાણ રાખે છે. પછીથી અ નાશી જાય છે. હ
વે વ તે ઘોડો ક પાસેથી પાછો લઈ શકે?

❖ જમાન થવાના કરારની વાખ્યા લખો!

(૧) કનુ દેવુ એક મહીનામાં આપવા સારૂ
નો અ જમાન થાય છે. પછીથી કનુ દેવુ ભરી દેવ
સારૂ મુક્તનો વધારો કરી આપી ન જમાન થાય છે
તો હવે અ ની શી જવાબદારી રહી? મુખ્ય દોષદા
ર ઉપર દાવો કરવા અવલ, જમીન ઉપર દાવો
થઈ શકે!

❖ પંચાળાના પંધામાં, સગીરની શી શી જવાબદારી
છે? (૧) તેની સગીર ઉમરના વખતમાં. (૨) તથા
પુખ્ત થયા પછી.

❖ મે મહીનાની આખર સુધીમાં રૂઠ આપવા અ પો
તાના મુનીમને કરાર કરવા કહે છે. મુનીમ રૂઠ
આપવા એમ મહીનાની વચલી તારીખ કરાવે છે
તો તમારા અભિપ્રાય મુજબ આ કરારમાં અ કંઈ
જવાબદાર થશે ખરો?

❖ ખોટો દસ્તાવેજ બનાવવાના તોમતનો ઈનસાફ અ
ઉપર થાય છે. અ તથા વ એ દસ્તાવેજ બનાવટી
કરેલો છે એવો કામમાં પુરાવો છે, તથા વ એ ક
હુ કે 'અ ને હું' મળીને દસ્તાવેજ બનાવેલો છે.

વ ની કહેલી હકીકત દાખલ થઈ શકે ખ
રો? જો દાખલ થાય તો, કેટલે દરજ્જે? જવા
બ કારણો સહીત આપવામાં કંઈ ફેસલો આ
ખાખતમાં તમારા જણામાં આવ્યો હોય તો
તે પણ લખવો.

❧ જ નું અપહરણ કરવાનું તોમત અ ઉપર છે. અપહરણ વખતે જ ને ક એ તરવારથી માર્યો છે. એ ક પોલીસ અમલદાર રૂબરૂ જ મરતી વખતે હકીકત લખાવે છે અને તેમાં અ અપહરણમાં સામીલ હતો એમ કહે છે પણ તેનું માત કરવામાં અ એ કાંઈ ભાગ લીધો નથી એમ કહી દોષ મુકતો નથી; જ ની કહેલો હકીકત દાખલ થઈ સકે એ વી છે? કદાપી દાખલ થઈ સકે તો, તે પોલીસ અમલદાર સાબીત કરી સકે?

❧ પ્રતિવાદીનો સાક્ષી અ ની ઉલટ તપાસણી થાય છે. તેનું વજન એાધું કરવા માટે વાદીનો વકીલ દાવાને લગતી હકીકત નહી એવા સવાલ પુછે છે તો, આવા સવાલ પુછવા દેવા પ્રત્યે અગર ન હી પુછવા દેવા પ્રત્યે કોરટનું શું શું કામ તથા અધિકાર છે?

❧ કયા કાગળમાં અવેજ વિનાની કરેલી કબુલત કરાર થાય છે?

❧ ક ને વાપરવાને વાસ્તે અ, એક પીસતોલ જ ને વેચે છે અને ખાટી રીતે ખાત્રી કરી આપે છે કે, પીસતોલ સારી છે. પીસતોલ સારી છે એવું ક ને કહેવામાં આવેલું તેમછતાં ક એ પીસતોલ છોડી તે ફાટી જવાથી ધામ્મલ થયો. કેટલે દરજે અને કયા કારણથી અ ની જવાબદારી છે?

❧ નીક્ષેપ કરેલો માલ નિક્ષેપતી પેતાના માલ સાથે એ કોઠા કરી દેવાથી શું પરીણામ થાય છે?

(૧) નીક્ષેપતાની સંમતીની તેમ, જે સંમતી વિના શું પરીણામ થાય?

❖ વેચેલા માલ ઉપરનું સામીત્વ ખીજના નામ ઉપર કરી આપવાનો જે નિયમ છે તે વણવો?

❖ જ નો મુનોમ અ એ માલ ખરીદ કરવા ક સાથે કરાર કર્યો છે, તો હવે ક ને કરારના સંબંધમાં શું શું ધ્યાન રહેલા છે:—

(૧) કરાર કરતી વખતે ક એમ જાણતો હોય કે જ ખરેખરો મુખ્ય છે અને અ ને ના મ જમ કરે છે?

(૨) જ ખરેખરો મુખ્ય નથી પણ પછવાડેથી એ મ માલમ પડે કે તે મુખ્ય છે?

❖ નિચે લખ્યા કામમાં દાવો ચાલી સકશે કે નહીં:—

(૧) જ એ એક ઘર ખાંધ્યું છે તેની પડોસમાં અ કુદ પુદી નહીં રાખતાં એક ઘર ખાંધે છે, અને એવા ધરિદાથી કે જ ના ઘર માં અજવાળાને હરકત પડે. અ ઉપર જ નુકશાનીનો દાવો કરે છે.

(૨) એક નાટકશાળાનો ઉપરી અ જેણે ક ને નાટકમાં ગાવા રાખ્યો હતો તેને જ એ આખરે લેવા જેવું કરવાથી તેગાઈ શક્યો નહી, અને તેથી અ ને, ક વગર ગાવા ના કામમાં હરકત આવી. અ દાવો જ ઉપર નુકશાનીનો કરે છે તો ચાલશે?

❖ તમારા અસીલોના કાગળીયા ઉપર વકીલ તરીકે ત મારે 'લીયન' છે?

❖ પોતાના છોકરા જ ને એક ઘર આપવા અ કબુલ કરી કબજે પણ આપે છે. આ કબુલતનો દસ્તાવેજ થયો અને તેમાં અ એ સહી કરી છે પણ રજીસ્ટર

કરાવો નથી. આ કરાર અં ને પાંધન કરતા છે?
કેમકે અં ની મરજી આ કબુલત રદ કરવાની છે.
પંત્યાળાની વાપ્યા કરો? તથા ભાગદાર જવામાં શું
અવશ્ય હોયું જોઈએ?

❖ અ પોતાનો ધોડાં બં ને વાપરવા આપે છે. પરાખર
દીમતે બં તે ધોડાં કં ને વેચે છે. જે એમ જા
જા છે કે આ મીલકત બં નીજ છે. ધોડાં ઉપર
કં નુ સામીત્વ પરાખર પ્રાપ્ત થયું છે?

❖ વસુલ શી રીતે જન્મ કરવું તે સંપાંધનો નીયમ સં
ક્ષેપમાં લખો.

❖ ફલાણી હકીકતનો પુરાવો નથી એવી સરતથી તે
હકીકત વકીલને પત્ર બ્યવહારથી લખવામાં આવી
હોય તો, તે હકીકત પાપત દોવાની મુકરદમામાં
વકીલ શાક્ષી આપી શકશે? જો આપે તો કેવી
હકીકતથી?

❖ દોજદારો તેમજ દોવાની કામમાં ચાલ ચલગતનો
પુરાવો કેવારે લગતી હકીકત છે?

❖ શાક્ષીનું વજન કેવી રીતે તોડી પાડવામાં આવે છે?

❖ એક નોકરે પોતાના સાથી નોકરને કાંઈ ઈજ્જત કરી
હોય તો, તેનો શેઠ કેવારે જવાબદાર છે તથા કેવારે
જવાબદાર નથી? ઉદાહરણ આપો.

❖ એક શાક્ષીને ખેવજનદાર કરી તેની ચાલ ચલગત
તોડવાની ધારણાથી સવાલ પુછવામાં આવ્યો.
તેણે તેનો ખોટો જવાબ આપ્યો છે એ જવાબ
ખોટો પાડવા, વીરૂધ્ધ પુરાવો દાખલ થઈ શકે?
જો દાખલ થઈ શકે તો કેવારે?

❖ સદાના કરાર તથા અવલંબી કરાર વચ્ચે શું ભેદ-

પાશું છે તે ખ્યાન કરે તથા ફેરકનો એક એક દા-
ખલો આપો!

❧ અ પોતાની ધડીયાળ ૪ ને ૩૩૦ માટે ગોરા આપે છે.
વળી ૪ તે ધડીયાળ ૬ ને ૩૫૦ માટે આપે છે.
તો હવે ધડીયાળમાં ૬ નું કેટલું હીત છે? એમ
ધરો કે ૪ એ ૬ કને ધડીયાળ વચ્ચું હોતે તો તે વે-
ચાણથી ૬ ના હકમાં કાંઈ ફેરફાર થતે?

❧ સાધારણ 'લીયન' તથા મુકરર 'લીયન' એ બે વચ્ચે
શું ભેદ છે? ૪ નામના એક સોનીએ માલ વેંચા
ખાખતનાં ૩૧૦૦૦ અ પાસે માગણી રહેલા છે તથા
૬ નામના સોલીસીટરના ૩૨૦૦૦ દાવામાં ચડેલા ખ
રચના ખીલના લેહેણા છે. એક સોનાની સાંકળી
સમરાવવાને વાસ્તે અ એ ૪ ને માકલી છે તથા
૬ ને પોતાની એક ગાડી તથા ઘોડો વાપરવા આપે
છે. ૪ તથા ૬ ની માગણી પુરી થતાં સુધી
આ માલ તેઓ રોકી રાખવા મુખ્યત્વાર છે?

❧ એક અ નામનો વેહેપારી સંકેતમાં આવી પડવાથી
૪ ની મદદ માગે છે. ત્રણ મહીનાની અંદર ૫૦૦૦
રૂપીઆ આપવા ૪ એ કબુલત લખી આપી છે.
અ આ દસ્તાવેજ રજીસ્ટર કરાવે છે. ત્રણ મહીનાની
આખરે ૩૫૦૦૦ જે ૪ નહી આપે તો આ દસ્તા-
વેજ ઉપરથી ૪ ઉપર, દાવો લાવવા સારું શું જરૂ-
રોઆત હોય તો, અ દાવો લાવવા સક્તીમાન થાય?

❧ અપકૃત્યની વાખ્યા કરો? ખ્યાનગી અપકૃત્ય તથા સા
રવજનીક અપકૃત્યમાં શું ફેરફાર છે? તનદુરસ્તીને નુ-
કશાન કરતાં અપકૃત્ય નથી તો તે કારટ કેવારે
અટકાવશે? સારવજનીક અપકૃત્ય હોય તો, તેથી

નુકસાન મળવા કાંઈ આદમી દાવો કરી શકે?

❖ માલ પોચાડનાર, માલ માકલનારને કાંઈ પાપતમાં જવાપદાર છે? જો હોય તો, જો શપ્થસને માલ માકલ્યો છે તેણે તે માલ લેવા ના પાડી તો, તે પછી માલની સલામતી પાપતમાં કુટલે દરજ્જે માલ પોચાડનારની જવાપદારી છે?

❖ કરણીપકરાણી પુરાવો કુવી હકીકત હોય તો દાખલ થાય છે?

❖ જો પોતાના હાથ નિચેનો નોકર છે, તેની માલ ચલગત ઉપર ટીકા કરી અ એક સરકારી અમલદાર પોતાના ઉપરી અમલદાર ઉપર કાગળ લખે છે. ઝોફીસના એક કારકુન પાસેથી તે કાગળની નકલ જ મળવે છે અને તે ઉપરથી, અ ઉપર દાવો કરે છે. ઈનસાફ વખતે અસલ કાગળ રજુ કરવામાં આવ્યો નથી તો આ નકલ દાખલ ધઈ શકે?

❖ મુકરર કરાવેલી કીમતથી મુકરર દીવશે જ ને રૂઠ આપવા અ એ કરાર કર્યો છે. રૂઠનું ખજાનું તે દીવશે તેજમાં છે તોપણ જ રૂઠ લેવાને તર્ધપાર છે તથા ખુશી છે તોપણ અ રૂઠ આપવાને સાફ ના પાડે છે. અ વિરુદ્ધ જ ને કાંઈ ઉપાય છે? જો છે તો શું? દાવાની કીમત તેણે થી રાતે ગણવી જોઈએ?

❖ વેચનારનું 'લીયન' એટલે શું? તથા તે 'લીયન' કે વારે, કાના ઉપર તથા કુટલી મુદત સુધી પહોંચે?

❖ અ તથા જ ખજાને ઊંચી જતના હિંદુઓ છે. પાતના ધારાથી મનાઈ દેલી વસ્તુ જ એ ખાધી તે અ એ જોઈ છે. ન્યાતના સઘળા આદમીને, અ આ

વાત એક સરકયુલરથી જાહેર કરે છે, અને તે ઉપરથી જ ને ન્યાતખાહાર મુકવામાં આવ્યો. આવું કામ કરવા સારું એ પાસેથી જ કાંઈ નુકશાન લેઈ શકશે, અને લેશે તો કેટલું? જવાબમાં કારણોલખા!

❖ અંગીકારની વાખ્યા લખો? કાની વિરુદ્ધ અંગીકાર પુરાવામાં દાખલ થાય છે અને કેવારે? તોહોમતદારે કરેલી કબુલત કેવારે તેની વિરુદ્ધ દાખલ થઈ શકતી નથી? ‘હકીકત ન્યાયની રીતે કાર્ટે દયાનમાં રાખવી’ એટલે શું?

❖ એક તોહોમતદારે કરેલી કબુલત, ખીજા તોહોમતદાર વિરુદ્ધ વાપરવા ખાખત સને ૧૮૭૨ ના ૧ લા કાયદામાં શું ફેરફાર કરેલા છે તે લખો? કેવી હકીકત હોય તો એક તોહોમતદારે કરેલી કબુલત તેના સહ તોહોમતદાર વિરુદ્ધ હાલમાં વાપરી શકાય?

❖ લખેલા કરાર ઉપરથી એ એ જ ઉપર દાવો કરેલો છે. જ એ કરાર કબુલ કર્યો છે, તથા તેની જવાબદારી પણ દસ્તાવેજ જોતાં જ ખુલી રીતે માલમ પડી આવે છે. પણ જ કેહે છે કે:--

(૧) જે વારે આ દસ્તાવેજ કરવામાં આવ્યો તે વખતે અમા ખબર જાણાએ માણની કબુલ કરી હતી કે, એ ફલાણે દિવસે અમુક કામ કરે તો માહારી જવાબદારી ઉત્પન્ન થવાની હતી; જે કામ એ કર્યું નથી, અને તે સાખીત કરવા માહારી પાસે સાક્ષીઓ છે.

(૨) કરાર થયા પછી કેટલાએક દિવસે, તે કરાર માંથી કેટલીએક સરત મુખ્ય જુખાનથી

ફેરવવામાં આવી છે; તથા આ પ્રમાણે સ
રત ફેરવવાથી માહારો જવાબદારી ઉત્પન્ન
પઈ નથી તથા આ વાત સાબીત કરવા
સાક્ષીઓ છે.

ઠરાવ એવો છે કે જે કાયદાસર રીતે તે લખેલો
જ હોવો જોઈતો નથી. ઉપરની બન્ને હ
હકીકત સાબીત કરવા જ સાક્ષીઓ આ
પી સકે? તમારા જવાબો કારણે સહીત લખો?

✽ એક સો રૂબની ગાંસડી જ ને આવતા મહીનાની
૧ લી તારીખે અમુક કીંમતથી આપવા અ એ ક
બુલ કરી છે. જે વખતે આ સાદુ નકી કરવામાં
આવ્યું તે વખતે, અ ના કબજામાં કંઈ પણ રૂબ
હતુ નહીં. જ આ વાત જાણે છે તથા એમ પણ
જાણતો હતો કે ઠરાવેલા દિવસે, અ ને રૂમળી સકવા
ની આસા નથી. આ કબુલત અમલમાં આવી
સકે એવી છે? આ બાબત ઉપર જે આધાર હો
ય તે બતાવો?

✽ એક સો ગાંસડી રૂબ જ ને વેચાણ આપવાનું અ ક
બુલ કરે છે, જેના રૂપિયા રૂબ પોરવાથી આપવા
નો ઠરાવ છે. અ પોતાના વખતવાળા ક ને હુકમ
આપે છે કે ૧૦૦ ગાંસડી રૂબ જ ને આપજો. ક
એ પોતાની ઓપડીમાં ગાંસડી આપી એમ નોંધ
કરી તથા જ ના નામ ચડાવી. આ પ્રમાણે રૂબ
જ ના નામ ઉપર કરી આપ્યું છે તેથી જ પાસેથી
અ એ રૂપિયાની ઉધરાણી કરી. જ એ પઈસા આ
પવા ના પાડી છે. જ એ પઈશાની ના પાડી તે
થી શું પરીણામ નીપજશે તે વરણ ન કરે તથા

આધાર બતાવો?

✽ ૩૧૦૦ ની બેંક નોટ ૪ ના કમ્પ્લેનમાંથી અ એ એ રી લીધી છે, તે નોટ તેણે પોતાના દેવામાં એક મારવાડીને આપી છે. જેવારે નોટ મારવાડી પાસે હતી તેવારે ૪, એ આ નોટ પોતાની છે એમ ઝાળખી. તો ૪, આ નોટ મારવાડી પાસેથી પાછી લેવા હકદાર છે? આ સવાલ ઉપર જે આધાર થી તમે જવાબ આપો તે વીસ્તારથી લખો?

✽ 'ઇન્કમેન્ટ' એટલે શું તથા તેની વાખ્યા કરો, તથા સમજાવો? 'ઇન્કમેન્ટ' થી રીતે પ્રાપ્ત થાય છે તથા જતું રહે છે?

✽ એક સપ્પારડીનેટ જડજે, રૂપ૦૦૦ નું હુકમનામું એક રાખસ ઉપર કર્યું છે, તેની મરજી તે હુકમનામા ઉપર અપીલ કરવાની છે. તે એક વકીલ પાસે ગયા તો વકીલે તેને પોતાના કારકુન પાસે મોકલ્યો જેણે જરૂરીઆત કાગળો તથા ફીના રૂપીયા તેની પાસેથી લીધા પણ તે ઉપર વધારે પગલુ ભરવા તે ચુકી ગયો. કારકુને કરેલી ચુકથી વકીલ પણ અજાણ રહ્યો છે. અને અપીલ દાખલ કરવાની મુદત વિતી ગઈ. તે અપીલ પછીથી દાખલ કરવાની અપીલ કોર્ટે નાપાડી. દરેકની અથવા બંને જણાની શું જવાબદારી છે?

✽ ત્રીજા પક્ષકાર વચ્ચે થયેલો બંધાર દાવાના પક્ષકાર વિરુદ્ધ તેમજ તેઓની તરફેણમાં લગતી હકીકત થઈ શકે છે? જો થાય તો કેવારે? તમારા જવાબ સાથે ઉદાહરણ આપો? આ બાબત ઉપર સામાન્ય રીતે શું કાયદો છે?

❖ તા. ૧ લી જાનેવારી ૧૮૭૩ ના દસ્તાવેજની રૂઠ્ઠી
૨૧૦૦૦ વસુલ લેવા અ યે બ ઉપર દાવો કર્યો છે.
બ જવાબ આપે છે કે, દસ્તાવેજની તારીખ પછી
એક મહીને બ નો મુનીમ, ક નામના આદમી પા
સ પોતાની દોકરી પરણાવવા સાર રૂપીયા કરજે માગ
તો હતો. આ પુરાવો દાખલ થઈ શકે? પુરાવાના
કાયદાનો કઈ કલમ મુજબ દાખલ થાય અગર
નહી થાય તે ખતાવો?

❖ 'દાએમ' પુરાવો એટલે શું તથા વાખ્યાન કરો? દસ્તા
વેજના મજકુરનો 'દાએમ' પુરાવો કેવારે આપી
શકાય?

❖ જે પક્ષકારની વીરુદ્ધ એક દસ્તાવેજ દાવાના કામમાં
વાપર્યાનો છે તે દસ્તાવેજ તેણે ધરાદા પુરવક ના
સ કરેલો છે એવું સાબીત થયું છે; તેનો વકીલ
જાહેર કરે છે કે દસ્તાવેજના મજકુરનો દાએમ પુ
રાવો લઈ શકાય નહી. આ દલીલ મુજબ થશે
ખર? જો થાય તો શા માટે?

❖ અ ની જુખાની લેવાય છે તે વખતે, અ કહે છે કે
જે દીવશે ક નું ખુન થયું તે દીવશે બ ને જે સુ-
રતમાં જોયો હતો, બ નો વકીલ અ ને પુછે છે કે
તુ, પોતે તેજ દીવશે રાજકોટમાં નહી હતો? અ
ના પાડે છે કે નહી હતો. ક નો વકીલ એવું
ખતાવવા પુરાવો આપે છે કે અ યે જ ના પાડી
છે તે જાટી વાત છે. અ ને જાટો પાડવાનો આ
પુરાવો લેવાઈ શકાય? ખીજી કાઈ હકીકતને સંબંધ
આ પુરાવો લઈ શકાય ખરો? જો લેવાય તો શા
ઉપરથી તે લખા? જો વહીવે વાય તો અ જે વાત

ઈનકાર ગયો છે તેનું જાટાપણું બીજે ટ્રાઈ રસ્તે
સ્થાપન થઈ શકે ખરું?

✽ એક રાખસે બીજા રાખસને માલ વેચ્યો છે, તે
માલ સોંપ્યા અવલ બળી ગયો તો, વેચનાર તે-
મજ વેચાણ લેનારના સા હુકા તથા જવાબદારી
એક બીજા ઉપર રહેલી છે તે ખ્યાન કરો?

✽ અમુક માલ ગુમ થયેલો છે તે જોને જડ્યો હોય તે
આદમી તેનું વેચાણ કરી શકે? જો કરે તો કેવી
હકીકત હોય ત્યારે કરી શકે?

✽ મુનીએ પોતાના મુખ્યનું નામ નહીં ખતાવતાં કરાર
કર્યો હોય તો, મુખ્યના સા હુકા તથા જવાબદારી
રહેલી છે.

✽ જ ના રૂપીયા અ ને નિચે પ્રમાણે દેવા છે. (૧) ૩૨૦૦)
સટાના કરારના, ૩૧૫૦) મુદતથી ૨૬ ગએલી વાપ
દા ચીઠીના; ૩૧૯૭) એક મરનાર સખસની મીલ
કતના વહીવટ ચલાવનાર દાખલ; ૩૧૪૫) કુટુંબીએ
માલ ખરીદ કરેલો તેના; અ ૩૧૩૦ નું ભરાણુ જ
ને કરે છે. આ બધા દેવાની રકમમાંથી કંઈ રકમ
જ તે રૂપીયા જન્મ કરવા હકદાર છે. અમુક મુકરર
દેવાની રકમમાં આ રૂપીઆ જન્મ થવા જોઈએ
એવું કહેવા અ ને કાંઈ હક છે?

✽ નિચે લખી બાબતોમાં દાવો થઈ શકે!

(૧) એક આદમીના ઘરમાં એક વાગતુ પોતાનું
ઘડીયાળ છે તે ઘડીયાળ ઉપરથી વખત
જોઈ તેનો પડોસી હમથ નોકરી ઉપર જ
ય છે. આ હકીકત માલમ પડવાથી ઘડી
યાળના ધણીએ બદલાવતથી તે ઘડીયા

ના કાંટા ફેરવ્યા કે જોથી ખોટો વખત
જાણ્યામાં આવે અને તેથી તે વખત
મુજબ પેલો પડોસો નોકરી ઉપર જાડો મ
યો અને ખરતરફ થયો.

(૨) એક શાહુકારને ત્યાંહાં તેના ઘરાકના રૂપી
યા ૫૦૦ જમ્મછે. તેણે માકલેલી રૂ.૩૦૦ ની
ચાઠી તે સ્વીકારતો નથી, પરંતુ ચાઠી બ
ખનારને તેથી કંઈ નુકશાન થયું નથી.

✽ એક રેલવેની ગાડીના એનજીન હાંકનારની ભુલથી
તે ગાડી ખીજી ગાડીની સામ સામા અથડાય છે,
જોથી એક ઉતારે મરણ પામ્યો; ખીજી ગાડીનો
ખીજો ઉતારે તથા ગારક ધામ્મેલ થયો તથા રેલની
સડક ઉપરથી ખળદો જતા હતા તેમાંના કેટલાએક
ખળદ મરી ગયા. જો કંઈ જવાબદારી હોય તો રેલ
વે કંપની શી જવાબદારીમાં આવો પડી છે?

✽ નાટક રમવાની જગાએ પાટીઆં જડવા સાર ના
ટકના ઉપરી સાથે એક ઈનજીનીઅરે કરાર કર્યો
છે. તે જગા તઈયાર થયા પછી નાટકના રમવા
વાળા તે ઉપર રમતાં તે જગા પડી કેમકે તેમાં સા
મન ખરાખર મજબુત વાપર્યો હતો નહી, અને તે
થી તેઓ ધામ્મેલ થયા છે. નાટક રમવાવાળાને તેના
ઉપરી ઉપર તેમજ ઈનજીનીઅર ઉપર શું ઈલાજો છે?

✽ નીક્ષેપ એટલે શું? નીક્ષેપતાની શી જવાબદારી છે?
નીક્ષેપ કરેલો માલ નીક્ષેપતાના કબજામાંથી ચોરી
એ ગણ્યો હોય તો તેની કંઈ જવાબદારી છે?

✽ સાધારણ નીયમ પ્રમાણે પુરાવાનો ખોજો કાના ઉપ
ર છે? તેના અપવાદો શું છે?

✿ પ્રતિવાદી અઉરસ છે કે નહી તે બાપ્તનો સવાલ છે. તેનો વકીલ નિચે પ્રમાણે પુરાવો આપે છે:--
 (૧) કુટુંબની બાઈબિલમાં તેના પર દાદાએ જન્મની તારીખ લખી રાખેલી નોંધ; (૨) એક દાકતર જે મરી ગયો છે તે તેના જન્મ વખતે હાજર હોતા તેણે પોતાની નોંધમાં જન્મની રાખેલી તારીખ. (૩) પ્રતિવાદીની સાથે, એજ ગામના રેહેવાસી જેવો મરી ગયેલા છે તેઓએ પોતાના હસ્તદારો ઉપર પ્રતિવાદીના સગપણ સંબંધી લખેલા કાગળો. (૪) એક ત્રીજા આદમી ઉપર વેહેંચણ કરવાનો પ્રતિવાદીએ દાવો કર્યો હતો, તેનું અઉરસપણું સાબીત થયું હતું તે હુકમનામું. આ બધા પુરાવો દાખલ થઈ સકે ખરો?

✿ સાક્ષીને સુચક સવાલ કેવારે પુછી સકવામાં આવે છે? પોતાની પાંદદાસ્ત તાજી કરવા સારું કયા કાગળો સક્ષી જોઈ સકે?

✿ જે માન્યસ્ટેટને કમોટ કરવાનો અધિકાર નથી, એવા માન્યસ્ટેટ રૂબરૂ એ એ મરતી વખતે પ્રતિજ્ઞા ઉપર હકીકત લખાવી છે તથા તે ઉપર સહી કરી છે તેમાં તેણે કહ્યું છે કે, જો એ મને ગળગાંધી દાખ્યો હતો.

- (૧) જો ઉપર ખુનનું તોમત છે, જો ઉપર ખુનમાં મદદગારી કરવાનું તોમત છે, તથા તોમતદાર ઈનસાફથી બચી જાય એવા કારણથી પુરાવો ઉઝાવવાનું તોમત જો ઉપર છે, જો ના ઉપરનું તોમત જો એ કબુલ કર્યું છે.
 (૨) એક, એક માફીનો સાક્ષી તોમતદાર ગવિ-

રૂઢ જીવ્યાની આપેછે, જે કે, રૂકત 'એમ'
સહ તોમતદારની કબુલત સીવાએ બીજા
ઉપર આધાર રાખતા નથી.

હવે જ જવાબ આપે છે કે અ નું મરણ વ-
ખતનું બાલકું, જ ની કબુલત, 'એક' ની લખાવેલી
હકીકત તથા 'એમ' એ ગુન્હાની કરેલી કબુલત પુ-
રવામાં દાખલ થઈ શકે? જો થઈ શકે તો કેટ-
લે દરજ્જે?

✽ એક વાપદાચીઠી ઝાટી બનાવવાનું અ ઉપર તોહોમ
ત છે. તેના કબુલમાંથી કેટલાએક હસ્તાવેજ દેખી
તી રીતે બનાવટી નીકળ્યા છે. તેના ઉપરનું તો
હોમત સાખીત કરવાના કામમાં આ હસ્તાવેજો પુ-
રાવામાં દાખલ થઈ શકશે?

✽ જેવારે પુરાવો અનુમાનીક છે તેવારે, સાખીતી બીશે
હોજદારી કામમાં શું નીયત્તો છે?

✽ શાક્ષીએને સવાલ પુછવા સંબંધમાં જડજના સા-
માન્ય અધીકારમાં શું પ્રતીબંધ છે?

✽ અ એ જ ને પછંસા ધરેલા છે તેનો દાવો અ એ જ
ઉપર કર્યો છે. જ એ, પોતાની ચોપડી રજુ કરી, જે
માં અ ને દાવા મધ્યેના થોડા પછંસા જન્મે આપે
લા નોંધેલા છે અને આ ચોપડી ઉપર અ નો દા-
વો કમતી થવા ભરસો રાખે છે. અ સાફ ના પાડે
છે કે જ એ અમને કાંઈપણ પછંસા વસુલ આપ્યા
જ નથી. જ ની ચોપડીમાં જે નોંધ કરેલી છે તે
અ ના ઉપર જીમેદારી ઠરાવવામાં બસ છે?

✽ માફીવાળા સાક્ષીની જીવ્યાનીને ટેકા આપનાર જરૂર
નો પુરાવો કેટલો જોઈએ? આ બાબત ઉપર મું

પાઈ લાઈકારટના ફેસલા હોય તો તે, દરસાવો!

✽ એક સ્કેન્ડ ક્લાસ માજીસ્ટ્રેટ પાસે એ એ મરતી વખતે પ્રતિષ્ઠા ઉપર જીખાની આપી છે કે મને એ એ મરજીતર ધા કરચો છે. આ જીખાની ઉપર તે માજીસ્ટ્રેટ સહી પણ રીતસર કરી છે. એમ ખરો કે આ કેસનો પછી સેશન કોર્ટમાં ધનસાફ થાય તો, ખીજા વધારે પુરાવા શીવાય આવી જીખાની દાખલ થઈ શકે?

✽ જ નો અનૌરસ દીકરો એ પોતે ખરો વારસ છે એવો દેંગ કરી, જ ની મીલકત કબજામાં લે છે. પછી એ પોતે અનૌરસ છે તે વાત પોતાની ઝોરતને કરે છે. એ ના મરજી પછી એ ના દીકરાએ ઉપર જ નો ખરો વારસ જ ની મીલકત લેવા દાવો કરે છે અને એવું કરાવે છે કે એ એ કરેલી કબુલત તે ની વીધવા ઝોરતને ખાલાવી સાખીત કરાવવી. વી ધવાની જીખાની દાખલ થઈ શકશે?

✽ કેવારે અને કેવી રીતે એક શાક્ષી પોતાની ધ્યાદદા સ્ત તાજી કરી શકે? ધ્યાદદાસ્ત તાજી કરવાના કા મમાં શાક્ષીએ જે દસ્તાવેજ કામમાં લીધા હોય તે સંખંધી સામા પક્ષકારનો શું હક્ક છે?

✽ ‘અંગીકાર’, ‘કબુલત’, તથા પ્રતિખંધની વાખ્યા પુ રણ ખુલાસાથી લખો?

✽ સરકારી દફતર તથા લખાણ પુરાવામાં દાખલ કરવા સંખંધી શું નીયમ છે તે લખો? એક દસ્તાવેજ ર જી કરવા મામલતદારને સગવડ કરેલો છે તે રજી કરતો નથી તો જડજ સાહેબ તે દસ્તાવેજ રજી કરાવવા મામલતદારને ફરજ પાડી શકશે?

- ❖ મુખ્ય તપાસણી, ઉલટ તપાસણી તથા ફરી તપાસણી એમાં શું ભેદ છે તે દરસાવો? તથા તે દરેક તપાસણી શી રીતે કરવી?
- ❖ પુરાવાના કાયદાની ૩૦ મી કલમ ઉપર મુંબઈ હાઈકોર્ટ કયા કયા ફેસલા કર્યા છે તથા તેમાં શી ખાખત ઉપર ઠરાવ થયો છે તે વરાણન કરો?
- ❖ લજ્યા રહીત, તુચ્છકારક તથા અપરાધમાં આણિ એવો સવાલ પુછવા, તથા અપરાધમાં આણિ એવો દસ્તાવેજ રજુ કરવાની ફરજ પાડવા કોર્ટનો શું અખત્યાર છે તે કહો?
- ❖ એક સાક્ષીને પુછવામાં આવ્યું કે તારી ગેરયાલને લીધે તને નોકરીમાંથી કાઢી મુકવામાં નથી આવ્યો? તે ના પાડે છે. તેને નોકરીમાંથી એ પ્રમાણે કાઢી મુક્યો છે એવો પુરાવો રજુ કરવામાં આવ્યો? આ પુરાવો રજુ થઈ શકે?
- ❖ કોઈ મુકદ્દમામાં પુરાવાનો ખાજો વાદી ઉપર પડે છે અગર પ્રતિવાદી ઉપર પડે છે તે નકી કરવા માટે તમે સામાન્ય રિતે શું શું ધારણા કરશો?
- ❖ એક તોમતદાર વિરૂધ્ધ ફક્ત માફીવાળા તોમતદારનો પુરાવો પડ્યો છે. આ પુરાવા સાથે મળતો પુરાવો કરવા સારૂ પ્રોસીક્યુસન તરફથી તોમતદારની ઓર ત કે, જેને તેણે કેટલીએક હકીકત કહેલો તે સાબોત કરવા તેણીને ખાલાવે છે. આ હકીકત પુરાવામાં વાપરી શકાય?
- ❖ જામીનના ફારમાં શી ખાખત ખપ્પર જમાનને આપવા લેણીયાત જાંધામ્લો છે?
- ❖ સાબીતીનો ખાજો કોના ઉપર રહે છે અને તેના

અપવાદ કયા કયા છે?

- ❖ સુચક સવાલની વાજ્યા આપો? કોઈ પણ શાહેદને સુચક સવાલ કેવારે પુછી શકાય?
- ❖ કયા રાખસો શાહેદી આપવાને અશક્ત છે? કોઈ સ્ત્રી પોતાના બાણીની વિરુદ્ધ સાક્ષી આપી શકે છે? અને આપી શકે તો કયારે?
- ❖ કેવી બાબતોમાં અને કેવા આકારમાં કરોળાપકરાણી પુરાવો દાખલ કરી શકાય છે?
- ❖ દોષ્યેમ પુરાવો ઘટલે શું? અને તે કેવારે દાખલ કરી શકાય છે?
- ❖ કયા લખાણ વડે કોઈ પણ સાક્ષી પોતાની યાદદાસ્ત તાજી કરી શકે છે?
- ❖ દીવાની તેમજ ફોજદારી કામોમાં વરતાણુક બાબતનો પુરાવો કયારે લગતો ગણાય છે?
- ❖ એવી કઈ જણાવેલી વાતો હોય છે કે જે, જણાવનારની મરજી વીના પ્રગટ કરી શકાતો નથી?
- ❖ જે ગુન્હેગારને માફી આપી હોય તેની શાહેદીને કેવા પ્રકારના પુછીકર પુરાવાની અગત્ય છે તે વિસ્તારથી લખો?
- ❖ કરારનાં મુળ તત્વો કયા કયા છે તે કહો?
- ❖ કોઈ પણ કરાર ઉપરથી આડતીયા કેવારે જવાબદાર હોય છે?

સર્વોચ્ચ નિર્દેશ માન્યતાની પરીક્ષા.

- ❖ આડો લેવાનું વારંટ ક્યારે તથા કેવે પ્રસંગે કરવાનો અધિકાર છે? ૩ જન વગના માન્યતા તરીકે ટપાલ આફીસમાંથી એક કાગળ મગાવી લેવાની તમારી ઈચ્છા છે, ત્યારે તમારે શું કરવું?
- ❖ ગુન્હાની કબુલાતો દફતરમાં દાખલ કરવાની હશે ત્યાં રે તે કઈ રીતે દાખલ કરવી એ વિશે સદરહુ કાયદામાં શું કહ્યું છે? કાઈ પોલીસ અમલદારને ગુન્હાની કબુલાત દફતરમાં દાખલ કરવાનો અધિકાર છે?
- ❖ કયા ગુન્હાઓ માટે તથા કેવે પ્રસંગે વગર વારંટ પકડવાનો અધિકાર પોલીસને છે?
- ❖ એક કેદીની ઉપર (હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૩૭૯મી કલમ પ્રમાણે) ફક્ત ચોરીનું તોહોમત મુકીને ૩ જન વગના માન્યતા તરીકે તમારી આગળ તેને ઓકલવામાં આવ્યો છે. કેટલોક પુરાવો દફતરમાં દાખલ કર્યા ઉપરથી તમને જણાય છે કે જો ગુન્હો કર્યો છે તે (હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૩૮૧ મી કલમ પ્રમાણે) “ચાકરે ચોરી કરવી” એ છે, અને તે ગુન્હાનો ઈનસાફ કરવાનો તમને અધિકાર નથી. તમારે શું કરવું?
- ❖ હાજર થવા પાપત પ્રોસેસ કાલાડવાના સંબંધમાં સમનનો મુકદ્દમા અને વારંટનો મુકદ્દમા એ બેની વચ્ચેનો ભેદ લખો.
- ❖ વારંટના મુકદ્દમામાં તોહોમતનામું ક્યારે તૈયાર કરવાનો તમને અધિકાર છે, અને તે તોહોમતનામામાં શો મયકુર જોઈએ?

- ❖ એક પોલીસ અમલદાર કાઠ નાન-કાગનિઝેખલ ગુ-હાની ફરિયાદ લે છે, તેણે શું કરવું જોઈએ? તપાસ કરવાના પોલીસના અધિકારના સંબંધમાં કાગનિઝેખલ અને નાન-કાગનિઝેખલ ગુ-હા વચ્ચેનો ભેદ લખો.
- ❖ જનમીન નહીં લઈ શકાય એવા કાઠ ગુ-હાનું તે હોમત જે સખસની ઉપર મુક્યું હોય તે સખસના જનમીન કેવે પ્રસંગે લઈ શકાય?
- ❖ જે કેદીનો ઉપર ગુ-હાની સાબિતીનો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હોય તે કેદીની પાસેથી સુલેહ રાખવા સા ર મુચરકા ક્યારે તથા કેટલી મુદત સુધીનો સેવા નો અધિકાર છે? ૩ જ વરગના માજિસ્ટ્રેટ તરીકે તમે પક્ષકારોની પાસેથી મુચરકા લઈ શકો છો? તેઓના મુચરકા લેવા જોઈએ એવી તમને જરૂર જણાય તો તમે શું કરશો?
- ❖ સદરહુ કાયદામાં વાપરેલા હુકમ લખેલા રાખેલાની વાખ્યા લખો.
“જંગમ મિલકત,” “અદ્દાનતથી,” અને “કિમ તી હસ્તાવેજ.”
- ❖ જે ગુ-હા માટે ફક્ત દંડની જ શિક્ષા થઈ શકે એવો ગુ-હો હોય ત્યારે દંડ ન આપે તો કેદની શિક્ષા સંબંધી સદરહુ કાયદાના શા ઠરાવો છે?
- ❖ હુકમ લખેલા દાખલાઓમાં શા શા ગુ-હા કરવામાં આવ્યા છે અને તે દરમિયાન ગુ-હા માટે શી શિક્ષા કરી શકાય?
- (અ) અ એક રસ્તે ચાલ્યો જાય છે તેવામાં ભાર ભોલા એક ખજાને તે રસ્તાની ખાનુએ ખાંધેલા તે જુવે છે, તે ખજાને છોડીને પોતાને ધેર લઈ જાય છે.

(બ) અ એક બળદને આમ તેમ ભટકતો જુવે છે; તે તેને ઘેર લઈ જઈને તુરત વેચી દે છે.

(ક) અ એક શાહુકારનો ચાકર છે તેને રૂપીયા ૫૦ નું લેણું વસુલ કરવા માકલ્યો છે; તેને તે નાણું મળે છે પણ તે પોતાના સેઠને ફક્ત રૂપીયા ૪૦ આપીને કહે છે કે મને એટલુંજ મળ્યું.

દરએક બાબતમાં સદરહુ કાયદાની જે કલમ લાગુ પડતી હોય તે કલમ લખો!

✽ ગ્રહપ્રવેશની વાખ્યા લખો. અને કઈ કઈ બાબતોમાં ગ્રહપ્રવેશ ધર ફાડવું થાય છે તે બાબતો લખો.

✽ મદદગારીની વાખ્યા લખો. કોઈ સખસે કોઈ ગુન્હામાં મદદગારી કરી ક્યારે કહેવાય?

✽ હેઠળ લખેલા દાખલામાં શો ગુન્હો કર્યો છે અથવા શા ગુન્હા કર્યા છે:—

અ નામનો એક ખેડુત પોતાના ખેતરમાં થઈને જ વાનો એક રસ્તો બંધ કરે છે, તે રસ્તો તેણે ગામના લોકોને વાપરવા દીધેલો. તેમાંના આશરે છ અથવા આઠ જણ તે બાબતનો વિચાર કરવા સારે એકઠા મળ્યા અને જે ખાઈફેલી હતી તે કાહાડી નાખવાનો તેઓએ ઠરાવ કર્યો. તેઓ તેમ કરવા લાગ્યા પણ આ બાબત અ ના સાંભળવામાં આ બાધી તે તેઓને અટકાવવા સારે તે જગ્યાએ ગયો, પણ તેઓએ તેને મારીને કાહાડી મુક્યો અને તે ખાઈ કાહાડી નાખી.

સદરહુ કાયદાની જે કલમ લાગુ પડતી હોય તે કલમ જે તમે લખી શકતા હોતો લખો!

✽ કયા પ્રકારના ગુન્હાઓ કાયદસર રીતે માંડી વળાય.

ઠગાઈ અથવા બુદ્ધિપુરવક બધા કરવાનો ગુન્હો ત
મે માંડી વાળી શકો?

❖ અપહરણની વાખ્યા લખો? અને અપહરણ કઈ
કઈ બાબતોમાં ડાકાઈટો થાય છે તે લખો. આ
બે ગુન્હો માટે શી શિક્ષા છે?

❖ સદરહુ કાયદા પ્રમાણે ટેકું કપારે ગુન્હો થાય છે. અ
ને કાંઈ ગુન્હો કર્યો તે ટેકુંમાં કર્યો એવો જવા
બ કેવે પ્રસંગે આપી શકાય?

❖ રસ્તા વગેરેમાં લોડો એકઠા થઈને ચાલતા હોય તે
ઓઝી શો રીતે એકઠા થઈને ચાલવું તેનો બંદો
બસ્ત કરવા બાબત તથા રસ્તા વગેરેમાં બંદોબસ્ત
રાખવા બાબત પોલીસના શા અધિકાર છે?

❖ પોલીસ પટેલ શક ઉપરથી પકડી શકે અને તેણે
રાવો લઈ શકે?

❖ રસ્તા વગેરેમાં જુગાર રમવા બાબત અથવા જનાવ
રો લડાવવા બાબત કાયદામાં શા ઠરાવ છે?

❖ કયા મજકુરને અંગીકાર કહેલા છે?

❖ પંત્યાળા વિશે ગણતીયાપણા અથવા ભાકુતપાણા વિ
શે અને આડત વિશે સવાલો ઉઠે તેમાં સાખીતી
કરવાના બાબત સંબંધી શો નિયમ છે?

❖ કોઈ મુંગો શાહેદ મુખજુબાની પુરાવો આપી શકે
અને આપી શકતો હોય તો કેમ આપી શકે?

❖ રોજગારને સંબંધી કહેલી વાત બાબત પુરાવાનો શું
નીયમ છે?

❖ કોઈ શાહેદ ઉપરના ભરોસા ઉપર કેવી રીતે અને
કાણે દોષ આણી શકે?

❖ કઈ હકોકતો કારટ ન્યાયાધિકારની રૂઈએ હયાતમાં

(૧૨૫)

રાખવાને પધાચેલી છે?

❖ પોલીસ અમલદારની આગળ કરેલી કબુલત, કોઈ સ્ત્રીના ગરભપાત કરાવવાનું તોહોમત મુકેલા માણસ વિરુદ્ધ સાબિત કરી શકાય?

❖ કોઈપણ કાવામાં અથવા કામમાં સાબિતીનો ખાત્તો કોની ઉપર રહે છે એ બાબત સાધારણ નિયમ શો છે?

❖ કોઈપણ ગુન્હાની સાબિતી કરવાને કુટલા સાહેબને ઈચ્છે એ બાબત શો નિયમ છે? હુકમ લખેલા ગુન્હા પછી કોઈ પણ ગુન્હો અથવા સઘળા ગુન્હા સાબિત કરવાને એક સાહેબ પસ છે?

હુમલો.

ખલાત્કાર સંભોગ.

આખરૂં સેવો.

ખુન.

❖ સુચક સવાલ એટલે શું? સુચક સવાલ કયારે પુછી શકાય? અને કયારે પુછી ન શકાય?

❖ સન ૧૮૬૬ ના (મુંબઈના) ડબ્લ આક્ટ પ્રમાણે શિક્ષા કરી શકાય તેવા ગુન્હા કયા અને તેમને ઈ નસાફ કોણ કરી શકે?

❖ કોઈ પોલીસ કાન્સ્ટેબલ ધણા ઉતાર ભરેલી સારવજનિક તરના માલેકને તે માંડેના કુટલાએક ઉતાર ઉતારી નાખવાનો હુકમ છે છે. તે માલેક નહીં ઉતાર એમ કહે છે, અને ત્યાર પછી સદરહુ હુકમ ન માનવા બાબત અધિકારવાળા માસ્ટરેટની રૂબરૂ સાબિત થયા પછી ૧૦ રૂપિયા દંડ થયો છે. તે પોલીસ કાન્સ્ટેબલે અથવા તે માસ્ટરેટ પોતાના

અધિકાર બહાર કાઢ કર્યું છે?

❖ ક્યાં ક્યાં લોકાપકારક કૃત્ય બદલ તથા ખેડંગાં કામ બાબત યોગ્ય રીતે અધિકાર મળેલો પોલીસ પટેલ દંડ કરી શકે છે?

❖ ડિસ્ત્રીક્ટ પોલીસ આફિસરનાં સાધારણ કામ ક્યાં?

❖ હુદના નાતાથી ડખાવાળા કાલુ અને તેઓનાં મુખ્ય કામ ક્યાં?

❖ ચોરીના અથવા શકવાળા માલની વ્યવસ્થા કરવા બાબત તમને માલ્ટસ્ટેટના નાતાથી શા શા અધીકાર છે?

અ એ વીશ રૂપીયાની એક સરકારી ચલણી નોટ ચોરવા બદલ તમે તેનો ઈનસાફ કરીને તેને તકસીરવાર ઠરાવો છે, કે નોટ ચોરી કરવા બાદ અ એ લેવડદેવડમાં એક ત્રીજા માણસને આપેલી. તોહોમતવાળો તકસીરવાર ઠરાવ પછી તમે તે નોટની શી રીતે વ્યવસ્થા કરશો?

❖ સેશનના મુકદ્દમાનો ઈનસાફ કરવામાં જડજના કામક્યાં તથા જુરીનાં કામ ક્યાં તે જુદાં જુદાં લખા.

❖ જો જુરીના ઠરાવથી જડજનું જુદું મત હોય તો તે જડજો શું કરવું?

❖ જો જગાએ ગુન્હાની ચોકસી કરવી જોઈએ તે જગા બાબત સદરજુ કાયદામાં શા શા ઠરાવ છે? થાણામાં ચોરેલો માલ પુનામાં મળે છે, તે ચોરીનો માલ લેનારનો ઈનસાફ ક્યાંહાં કરવો જોઈએ?

❖ “છોડી મુકવો” તથા “બીનતકશીર ઠરાવવો” એમાં શા ભેદ છે તે લખા. (૧) વારંટના મુકદ્દમામાં; અને (૨) સેશનના મુકદ્દમામાં તોહોમતદારને છોડી મુકવા

નો તમને ક્યારે અધિકાર છે?

❖ તોહોમતદાર સમન પ્રમાણે હાજર નહીં થાઉં એમ કહે છે તેને જખરીથી હાજર કરવા પાપત માજીસ્ટ્રેટને શો અધિકાર છે?

❖ માજીસ્ટ્રેટ ઈનસાફ કરવા પછી તોહોમતદાર ગુન્હેગાર છે એવો ઠરાવ કરે છે, પણ નોટલી શિક્ષા કરવાનો તેને અધિકાર છે તેના કરતાં વધારે સખત શિક્ષા તે માણસને થવી જોઈએ એવું તેને લાગે છે. તેણે શું કરવું જોઈએ?

❖ ઈનસાફ સાર પોલીસે માકલેલા મુકદમામાં શાહેદા હાજર થાય એમ કરવા સાર પોલિસને શો અધિકાર છે?

❖ સ્થાનિક અપકારક કૃત્ય કાહાડી નાખવા પાપત સદરહુ કાયદામાં શી રીતે કામ ચલાવવાનું કહ્યું છે અને આ પાપતમાં કામ ચલાવવાનો અધિકાર કયા કયા માજીસ્ટ્રેટને છે?

❖ “એક્સી” તથા “ઈનસાફ” માં શો ભેદ છે તે જાણીને અને કોઈ સાધારણ વારંટના મુકદમાનો, જે મ કે નરી ચોરીના મુકદમાનો, ઈનસાફ કરવામાં શી રીતે કામ ચલાવવું તે જાણી, તકસીરવાર કરે ત્યારે તે પાપતના ઠરાવમાં શા શા મુદ્દા હોવા જોઈએ?

❖ સિક્ષણીય મનુશ્યવધ એટલે શું અને તે શા સંબંધમાં ખુનથી જુદું પડે છે?

ચોરીની મિલકત લઈને જ નાશી જાય છે તેની પાછળ જઈને તેને અટકાવ્યો તે પોતાની પુંડ પકડનારને લાકડીથી મારી નાખે છે. જ એ શો મુન્હો કર્યો? તમારા જવાબનાં કારણો જાણો?

❖ એકાંત કેદ પાપત સદરહુ કાયદામાં શા ઠરાવ છે?

❧ કંઈ ખાખતમાં ખાનગી ખચાવના હક્ક હપરથી જીવ લેવાનો અખત્યાર છે?

અ ખુદ પોતાના ઘરમાં રાતરે પેસે છે, તે ચોર છે એમ બંને લાગવાથી તે અ ની ઉપર હાં કરે છે, અને અ પોતાનો ખચાવ કરવામાં બંને મારી નાખે છે, તેણે કાંઈ ગુન્હો કર્યો છે? કારણે લખા.

❧ કંઈ કંઈ જાતની બધાને સરહદ કાયદામાં મહાબધા એવું નામ આપેલું છે. અને તે ગુન્હાના ભારે પ્રકાર કયા? મહાબધા કરવા ખાખત શી સિક્કા છે.

❧ કયા કયા ગુન્હા બદલ સઘળી મિલકત સરકાર, જમ થવી એ કરવાની શિક્ષાનો અવિચોજ્ય ભાગ છે અને કયાં કામમાં તે શિક્ષા ખીજી શિક્ષા શિવાય વધારે કરવાનો અધિકાર છે?

❧ ચોરી તથા મિલકતનો સાપરાધ ખોટો ઉપયોગ એમાં શા ભેદ છે?

❧ અ બંનેના ઘરમાં એક કડું જીવે છે અને તે ચોરવા ની ઈચ્છા રાખે છે; આ ઈરાદાથી તે તે એક પેટીની પાછળ મુકે છે; પણ પાછળથી તે ત્યાંહાંથી લઈ જઈ શકતો નથી, -તેણે કાંઈ ગુન્હો કર્યો છે?

❧ અ ના ઉપર ચોરીની મિલકત, એટલે એક જ્ઞાનાની વીંટી લેવાનું તોહોમત મુકીને તેને તમારી પાસે આણ્યો છે. તે ગુન્હો સાખત કરવા સારું કંઈ કંઈ વાતની સાખતો તમને માગસા? તે વીંટી ચોરેલી ન હતી પરંતુ ચોરીનાં નાણાંથી વેચાતી લી

ધી હતો એવું ખતાવ્યામાં આવ્યું હોય તો અ એ
કયો ગુન્હો કર્યો એવું ગણાત?

❖ નિચે લખેલાં કામમાં કયા કયા ગુન્હો કરવામાં
આવ્યા છે એવું તમ કહેશો?

(૧) સરકારી જંગલમાંથી અ એક આડ કાપે છે
તે નદીમાં પડે છે અને તેના ગામમાં ત
ણાઈ આવે છે, ત્યાંહાં તે વેચે છે.

(૨) અ તથા બ એક બળદ ને ક નો છે એ
મ તેઓ જાણે છે તે છતાં તે બળદને
મારે છે અને તેનું માંસ તેઓ પોતાને
ઘેર લઈ જાય છે.

(૩) અ બ ના ખિતરમાંથી જતાં જતાં બ ન
જાણે તેવી રીતે આંખલીના છ કાંતરા તોડે છે.
દરેક કામમાં ને કલમ લાગુ હોય તે તથા
સિક્ષા (કરવાની તે) લખા.

❖ કરાર તોડવા બાબત સદરહુ કાયદામાં શા શા ઠરાવ
છે. ને કરાર બાબત ઠરાવ છે તે કરાર લખેલા કુ
મ્હોડાનાં?

❖ “ખોટા પુરાવો બનાવવો” એટલે શું? એક ખડુત
ની પાસે જ્યારે ધારે તેના તલાટીએ માગ્યો ત્યારે
તે પોતાની પોઠોમયુક હાજર કરે છે તે બુકમાં ૫
ઈસા પોઠોમયા બાબત તેણે તલાટીની ખાટી સહી
કરી છે. તેણે સદરહુ ગુન્હો કર્યો છે?

❖ અ બ ના ઉપર એક સોનાની કંઠો ચેરવાનું તોડો
મત મુકે છે. માજીસ્ટ્રેટની આગળથી તે ફરિયાદી
નું કામ કાહાડી લેવાની ઈચ્છા રાખે છે અને શા
હેદી આપવાની ના કહે છે. તેણે કાંઈ પણ ગુન્હો કર્યો

- હોય તો કચો ગુન્હો કર્યો છે? તે તોહોમત બધા કર્યાનું (કલમ ૩૨૩) હોત તો તેજ ગુન્હો થાત?
- ❖ અ ને ખુનના ગુન્હા ઉપરથી પકડ્યો છે, તેની બા પડીને તે ગુન્હાની ખપ્પર છતાં તે ખુન ને છરીથી કર્યું તે છરીનો નાશ કરે છે, તેણીએ કાંઈ ગુન્હો કર્યો છે? જો તેણીનો ધણી તેજ ગુન્હા બાબત સંતાતો હોય અને તેણીએ તેને મદદ કરી હોય, તો તેણીએ કાંઈ ગુન્હો કર્યો છે?
- ❖ અ જ નુ ખુન કરવાનો ઈરાદો રાખે છે, અને આ કામ સારૂ તેના રસ્તા ઉપર રાત્રે ટાંપીને બેસે છે. ચુકથી તે જ ને જ સમજે છે અને તેને મારી નાખે છે; અ એ શો ગુન્હો કર્યો?
- ❖ “બીગાડ શબ્દની વાખ્યા લખો, અને ગુન્હાના ભારે પ્રકાર લખો. ઘેર બીજા માણસના ખેતરમાં જવા દેવા એ “બીગાડ” છે કે?”
- ❖ ખુન કરવાની ડાશીશ (કલમ ૩૦૭) આ ગુન્હો થવાને શીની જરૂર છે? જ એ ક નુ ખુન કરવાનો ઈરાદો કરીને, જે ભુકી કાંઈ ઉપદ્રવ કરે નહીં એ વી છે તે જોરે છે એમ માનીને તે ક ના ખારાકમાં ભેળવે છે અને તે ખારાક તેને આપે છે, તેણે સદરહુ ગુન્હો કર્યો છે?
- ❖ અ સાપરાધ પ્રવેશ કરવાનો ખોટો ચારજ જ ની ઉપર મુકે છે. અ તે તોહોમતનું કામ ન ચલાવે એટલા માટે તેને મારવાની બીલીક અ બતાવે તેણે કાંઈ પણ ગુન્હો કર્યો છે?
- ❖ ક્યા ગુન્હા બાબત જાતની શિક્ષા સદરહુ કાયદા પ્રમાણે આપવી જોઈએ?

❧ હેઠળ લખેલા દૃષ્ટાંતોમાં શા શા ગુન્હા અ ઐ ક રયા છે:—

(૧) **બ** ઐ કાંઈ મિલકત ચોરી છે અને તેની પાછળ લાગવામાં આવે છે **અ** તેને જીવે છે અને તેને નાહાશી જવામાં મદદ કરવા સારૂ તે ચોરેલી મિલકત તેની પાસેથી લે છે તથા સંતાડી મુકે છે.

(૨) **અ** રસ્તામાં પડેલી ઐક વીંટી જીવે છે તે **બ** ની તરતજ પડી ગયેલી છે; **અ** તે લે છે અને વેચે છે.

(૩) **અ** ને ઐક સંદેશો કહેવાને **બ** ને ઘર ન કહ્યો છે; તે તે ઘરમાં પોતાના ધણી ની ઐક પુત્ર જીવે છે, તે તે લે છે, **અ** ને પોતાની પાસે રાખે છે. તમારા જ વાપના કારણે લખ્યા.

❧ સમનના મુકદ્દમામાં શું હોય તે પકડવાનું વારંટ ન હોવાનો અધિકાર માજિસ્ટ્રેટને છે?

❧ રોતસર ફરિયાદ અથવા રિપોર્ટ આવ્યા વગર ગુન્હે માંભળવાનો કયા કયા માજિસ્ટ્રેટને અધિકાર છે અને ગુન્હાના કયા વર્ગને આ અધિકાર લાગુ થતે નથી?

❧ ત્રીજા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટ તરીકે તમારી પાસે ઐક ફરિયાદ કરવામાં આવી છે; તમે કામ આગળ કેમ ચલાવશો?

❧ **અ** ના છોકરને સુદ્ધિ પુરવક મહાબ્ધા કરવાનું તે દોમત **અ** **બ** ની ઉપર મુકે છે; પણ પછી તે નેહા માંડી વાળવાની ઇચ્છા કરે છે; તે ઐમ કં

શકે છે અને કરી શકતો હોય તો ક્યારે?

❖ સારી રીતે ચાલવા સાડ તારણ લેવાનો અધિકાર કયા કયા માણસઘેટોને છે? શું હોય તો આ તારણ લેવાનો અને ફેટલી મુદત સુધી લેવાનો અધિકાર છે?

❖ જમીન અથવા ઘર પાપતના ટંટા સંબંધી સદરહુ કાયદામાં શા શા ઠરાવ છે?

❖ સ્થાનિક અપકારક કૃત્ય પાપતમાં કરેલો હુકમ અમલમાં લાવવા પાપત માણસઘેટોને શો અધિકાર છે?

❖ “માફી આપવાનું કેહેવું” એ પાપત કાયદામાં શા ઠરાવ છે? જો માફી આપેલો સખસ ગુન્હા પાપત પોતાને જો પપર હશે તે નહીં કહુ એમ કેહેશે તો શું કરવું? તેણે સાહેબ પ્રમાણે કહેલો મજૂર કાંઈ કામનો છે?

❖ કોઈ માણસનો એક વખત ઈનસાફ થઈને તેની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયો છે અથવા ના સાબિત થયો છે; તેનો તેજ વાત ઉપરથી ફરીથી ઈનસાફ કરવાનો અધિકાર શું હોય તો છે?

એક માણસનો તમે ઈનસાફ કરીને તેની ઉપર ચોરીનો ગુન્હો સાબિત કર્યો, તેજ વાત ઉપરથી પછી ઠગાઈ પાપત તમે તેનો ઈનસાફ કરી શકશો?

❖ જો કોઈ માણસે ગુન્હો કરવા પાપત ખોળખોની સાથે સંપ કર્યો છે તેણે કાંઈ પણ કહેલી અથવા કરેલી વાતની પાપતમાં હકિકતના લાગુપણા વિશે શો નિયમ છે?

❖ હુકમ લખેલી પાપતમાં સાબિતીના ખોળ પાપતનો નિયમ લખો.

(અ) જ્યારે તોહો મતદાર સાધારણ અથવા વિશે

૫ અપવાદ લાગુ છે એવો જવાબ આપે
ત્યારે;

(ખ) જ્યારે અમુક માણસ હપાત છે કે મરણ
પામ્યો છે એવી તકરાર પડે ત્યારે;

(ક) જ્યારે કોઈ માણસ અમુક વસ્તુનો માલિક
છે કે નહીં એવી તકરાર પડે ત્યારે:—

✽ આગળ લખ્યું છે તે પાપ્યત પુરાવાના નિયમ લખો,
(અ) લગ્ન સંબંધના દરમિયાનમાં કહેલી વાત
પાપ્યત;

(બ) રાજ્ય પ્રકરણ સંબંધી વાત;

(ક) સરકારી હોદ્દાની રૂએ કહેલી વાત પાપ્યત;

(ડ) રોજગારને સંબંધે કહેલી વાત પાપ્યત;

✽ જ્યારે કોઈ સવાલ સાહેદની ચાલ ચલાવેને હાનિ પો
હોતીને તેની ઉપરનો ભરોશો નખજો થાય એવો
છે એટલાજ સંબંધથી માત્ર લગતો જે સવાલ તે
નો તેણે જવાબ આપ્યા પછી તેનું ખંડન કરવાનો
પુરાવો ધાતુ કરીને લેવામાં આવી શકતો નથી.

આ નિયમને કયા કયા અપવાદ છે?—દૃષ્ટાંતો આપો.

✽ જે સવાલ પુછવાની પરવાનગી પ્લીડરને આપવામાં
નહીં આવે તે સવાલ જડજની નજરમાં આવે તો
તેણે કયારે પુછવા?

✽ કઈ વાત વિદ્યમાન છે એવું અનુમાન કરવાનો અ
ધિકાર કોરટને છે?

✽ કઈ કઈ જગાએ સન ૧૮૬૬ નો મુખ્યાઈનો ત્રી-
જો આક લાગુ છે?

✽ ટોરને ડબ્બામાં રાખવાનો અધિકાર કયાં માણસોને છે
અને તેઓ એમ કયારે કરી શકશે?

૧૧ શોકો એકઠા થઈને જાપ ત્યારે તેઓએ કેમ એકઠા થઈને જવું એ પાપત તથા રસ્તામાં બેવસ્થા રાખવા પાપત પોલીસને શા શા અધિકાર છે?

આ “લઘુ સવાલ સંગ્રહ” દુકા વખતમાં પુરો કરતાં, એટલું કહેવું અગત્યનું છે કે, સને ૧૮૧૭ ની સાલ થી તે, સને ૧૮૮૨ નાં સાલ સુધીનાં સવાલો ને કે મું બધાં હાઈકોર્ટ તેમજ ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટના વકીલોની પરીક્ષામાં આપાએલા હતા, તે સવાલ પત્રોમાંથી આ ગ્રંથ ને ચોખ્ખી રીતે ઉપયોગમાં આવે એટલાજ માત્ર સવાલો જુદા જુદા પ્રકરણ માટે ચુટી લઈ તરજુઓ કરવામાં આવ્યો છે. આ પ્રમાણે કરવાથી ઘણું કરી ઘણો ભાગ આવી ગયો છે, માત્ર થોડાજ સવાલ જેવા કે રજીસ્ટરનાં કાયદાના તેમજ રૂટાંપના કાયદાના તેમજ “ઈકવીટીના” તથા “ઈંજલિસ” કાયદાના તરજુઓ નહીં કરતાં છોડી દેવા માં આવ્યાં છે. મુકી દીધેલા સવાલોને બદલે માજીસ્ટ્રેટની પરીક્ષાના સવાલ ઉમેરવામાં આવ્યાં છે તથા તે ભાગ છેલા પ્રકરણમાં સામીલ કરી જુદાજ છપાએલા છે. વળી કાઠી યાત્રાડમાં થએલી વકીલની પરીક્ષાના સવાલ પણ ને વધારે ઉપયોગી માલમ પડ્યા તે, પણ આ ગ્રંથમાં સામીલ કરવામાં આવ્યા છે. આ પ્રમાણે કાયદા વિષય ઉપરની પ્રથક પ્રથક પરીક્ષાના સવાલો પ્રકરણવાર એકઠા કરવાથી એવું બન્યું છે કે, એક વિષય ઉપરના એકજ ભાવારથ તથા જવાબ પતાવનારા પ્રશ્નો, એક કરતાં વધારે વાર તેજ પ્રકરણમાં આવ્યા છે, તે વાંચનારને સ્વેજ માલમ પડી આવશે. આ ઉપરથી અભ્યાસિઓને માલમ પડશે કે સવાલ સંગ્રહ વાંચવાથી ને કાયદો છે તે કાયદાના અભ્યાસમાં એક ઉત્તર ટેકા આપનારો છે, તથા અભ્યાસ

ની જે જે ખામી હોય તે સુધારતા છે. જીવો, એકજ જાતનો સવાલ ઘણી વખત જુદા જુદા રૂપે પુછવામાં આવેલો છે તથા કુટલાએક સવાલો તો, એક કરતાં વધારે વાર પુછવામાં આવી ગયા છે, તે વારે એટલી વાત સીધાંત થાય છે કે, જે સવાલનો મોટો સંગ્રહ વાંચ્યો હોય તો, તેમાંના ઘણા સવાલો ધારેલી પરીક્ષામાં આવી જવાથી ઘણા કાયદા થાય છે તે અભ્યાસીઓ તેમજ ખીન્ન કાયદાના વિદ્યાર્થીઓ પોતેજ વિચારી લેજે એવી આશા છે કેમકે, કાયદા વિષય ઉપરની તુલના તથા માહેતી મળવવા તેઓ આકાંક્ષા રાખે છે.

❀❀❀❀❀ આ પુકનાં પ્રકીર્ણો ધરાકોની ઉતાવળથી તેમજ કાઠીયાવાડની પરીક્ષાનો વખત ઘણો નજદીક આવવાથી જોઈતો સગવડથી સુધારવા બંધ ન થી. તો આગળ પાછળના સંબંધ ઉપરથી તુલ હોય તે સુધારી વાંચવા ભલામણ કરે છું.

